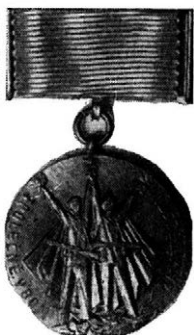

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

TŘICÁTÝ PRVNÍ ROČNÍK

7

XVI. sjezd KSČ o obraně ČSSR

XVI. sjezd KSČ řešil otázky obrany ČSSR v úzkém kontextu s další výstavbou rozvinuté socialistické společnosti, s narůstáním rozsahu a kvality politické a vojenské spolupráce socialistických zemí v rámci Varšavské smlouvy a v závislosti na zhoršení mezinárodní situace, provázené zvýšením válečného nebezpečí. Tento přístup k zajištění obrany socialistické vlasti vychází z jednoty politiky, ekonomiky a obrany a je v plném souladu s objektivním charakterem internacionální obrany socialismu.

Koncepce obrany ČSSR vychází z toho, že spolehlivou obranu socialistické vlasti lze zajistit jedině ve spojení se Sovětským svazem a v rámci naší příslušnosti k Varšavské smlouvě. Tato koncepce vychází z toho, že ČSSR leží na západní hranici zemí socialistického společenství. Dále vychází z toho, že existuje těsná souvislost mezi úspěchy budování rozvinuté socialistické společnosti a její obranou, dialektická souvislost mezi mírovou politikou ČSSR a celého socialistického společenství a neustálou připraveností ČSLA a všech armád Varšavské smlouvy, hlavně Sovětské armády odvrátit agresi imperialismu.

Československý lid vykonal od XIV. sjezdu v roce 1971 mnoho při výstavbě rozvinuté socialistické společnosti; získal přitom značné zkušenosti. XVI. sjezd na základě hmotných zdrojů, společenské a duchovní síly, které byly vytvářeny při socialistické výstavbě zvláště od XIV. sjezdu strany a na základě zkušeností KSSS a dalších bratrských stran, rozvinul generální linii výstavby rozvinuté socialistické společnosti. XVI. sjezd znovu zdůraznil, že jde o dlouhodobou linii. Rozvinutou socialistickou společnost budujeme již od roku 1971, tj. deset let. Již tři sjezdy KSČ — XIV., XV. a XVI. — rozvíjejí program rozvinuté socialistické společnosti. XVI. sjezd KSČ je jedním z mezníků na této cestě. G. Husák na přátelském setkání nově zvoleného ústředního výboru strany se zahraničními delegacemi zdůraznil: „Jednáním XVI. sjezdu jsme vstoupili do další významné etapy socialistické výstavby v Československu.“ [Projev soudruha G. Husáka, Rudé právo, 11. dubna 1981.]

Dlouhodobost linie výstavby rozvinuté socialistické společnosti má ekonomický, sociální a politický základ. Vyplývá z toho, aby byl zahájen bezprostřední přechod ke komunismu. To předpokládá delší historické období. Dále z toho, že rozvinutá socialistická společnost musí vybudovat vysoce rozvinuté výrobní síly, mohutný moderní

průmysl, vysoce mechanizované socialistické zemědělství. Výstavba rozvinuté socialistické společnosti musí vytvořit vysoké stadium výpěstlosti nové společnosti, kdy je postupně dokončována přestavba systému společenských vztahů v souladu s kolektivistickými vnitřními principy socialismu. Konečně výstavba rozvinuté socialistické společnosti musí vytvářet volné pole pro působení socialismu. L. I. Brežněv v roce 1977 napsal: "... At jsou specifické podmínky zemí budujících socialismus jakékoli, etapa jeho zdokonalování na vlastním základě, etapa vyspělosti, rozvinutého socialismu je nezbytným článkem sociálních přeměn, poměrně dlouhé období vývoje od kapitalismu ke komunismu. Tato nutnost, tato zákonitost se bude ovšem v podmínkách různých socialistických zemí realizovat specificky." (Brežněv L. I.: Projevy a stati 1976—1977, Praha 1979, s. 615.)

Součástí generální linie výstavby rozvinuté socialistické společnosti tvoří vojenská politika KSČ, která má z obsahového hlediska dlouhodobý charakter. Její hlavní směry (oblasti) stanovil XIV. sjezd strany. Jde zejména o tyto:

1. Upevňovat socialistický charakter ČSLA a její poslání nástroje socialistického státu. To předpokládá důslednou realizaci leninských principů vojenské výstavby a řízení armády stranou. Prioritní význam mají tyto principy: princip vedoucí úlohy strany, třídní princip, posilování jednoty armády a lidu, princip přátelství mezi národy, tj. mezi Čechy a Slováky a ostatními národnostmi, princip socialistického a proletářského internacionalismu a organizační principy. Při prohlubování socialistického charakteru ČSLA hrají prvořadou úlohu sociálně politické principy.

2. Upevňovat bojovou sílu, bojovou pohotovost, mobilizační připravenost a organizovanost ČSLA. Pečovat o zkvalitňování materiálního a technického vybavení ČSLA a zdokonalování její organizace. Dále zlepšovat výcvik a výchovu vojáků, přípravu vysoce kvalifikovaných vojenských kádřů, zlepšovat řízení na všech stupních armádního mechanismu, osvojovat si nejnovější poznatky sovětské vojenské vědy a přispívat k rozvoji vojenskoteoretického myšlení. Trvalým požadavkem je, aby se neustále prohlubovala soudobost ČSLA.

3. Rozvíjet stranickopolitickou práci v ČSLA, posilovat morální a politické kvality všech příslušníků armády na základě marxismu-leninismu, socialistického vlastenectví, socialistického a proletářského internacionalismu.

4. Upevňovat internacionální styky a spojení ČSLA s bratrskými armádami, především se Sovětskou armádou, a aktivně přispívat ke zkvalitňování vojenské spolupráce socialistických armád v rámci Varšavské smlouvy. Rozhodující význam připadá těm úkolům, které souvisí se zajištěním spolehlivé obrany socialistického společenství.

Řešení uvedených problémů má dlouhodobý charakter. Z toho vyplývají konstantní prvky a rysy vojenské politiky KSČ a její kontinuita během výstavby rozvinuté socialistické společnosti. XV. a XVI. sjezd strany upřesnily hlavní úkoly vojenské politiky strany. Proces konkretizace úkolů vojenské politiky strany ovlivňují: výsledky dosažené ve výstavbě rozvinuté socialistické společnosti, v plnění úkolů vojenské politiky strany a vývoj mezinárodní a vojenskopolitické situace v Evropě a ve světě.

Závěry XVI. sjezdu KSČ a jejich konkretizaci na podmínky armádní stranické organizace projednal celoarmádní stranický aktiv dne 10. června 1981. Na aktivu přednesl referát člen ÚV KSČ náčelník HPS generálplukovník A. Brabec. Zásadní vystoupení na aktivu měli: člen ÚV KSČ, ministr národní obrany armádní generál M. Džúr a člen ÚV KSČ, vedoucí oddělení státní administrativy ÚV KSČ E. Turzo. Celoarmádní stranický aktiv v kontextu závěru XVI. sjezdu zdůraznil nutnost zvyšovat politickou bdělost a bojovou pohotovost a připravenost ČSLA. Vyzdvihl požadavek učit vojska tomu, co potřebují pro boj, a vysoké intenzifikace výcvikového procesu, potřebu zvyšovat politickou a odbornou úroveň vojenských kádřů, především jejich schopnost ve-

let, řídit, vést, vychovávat a organizovat podřízené k uskutečňování politiky strany. U vojenských kádřů vzrůstá potřeba soustředit se na další rozvoj vojenskoteoretického myšlení, na zvládnutí nových otázek operačního umění a taktiky a na znalost soudobých zbraní a bojové techniky. Vysoké nároky jsou položeny na ideově politickou výchovu příslušníků ČSLA, zvláště na růst socialistického uvědomění, schopnost orientovat se ve složitých společenských procesech a na rozvíjení cílů socialistického vlastnictví a proletářského internacionalismu. Požadavek, aby při upevňování vedoucí úlohy strany se zvyšovala kvalita a efektivnost stranické činnosti a politických orgánů byl zvýrazněn požadavek posílit koncepčnost jejich práce. Člen ÚV KSČ, ministr národní obrany ČSSR armádní generál M. Dzúr na celoarmádním stranickém aktivu zdůraznil: „Z dokumentů XVI. sjezdu KSČ jednoznačně vyplývá, že další upevňování a zvyšování obranyschopnosti státu patří mezi nejdůležitější úkoly celé společnosti. Rozsah a složitost úkolů při zabezpečování obrany země vyžaduje, abychom dále prohlubovali vedoucí úlohu strany v armádě a posilovali její vliv na všechny oblasti života a činnosti vojsk.“ (Obrana lidu, 11. června 1981.)

Vojenská politika KSČ vyjadřuje zájmy dělnické třídy a pracujících, našich národů a národností, je založena na vědeckém poznání a využívání zákonů společenského vývoje, zkušeností KSSS a dalších bratrských stran. Pod vedením KSČ jsou řešeny problémy vojenské výstavby, upevňování obranyschopnosti země a zvyšování bojové pohotovosti ČSLA.

XVI. sjezd KSČ na základě dosažených výsledků ve výstavbě rozvinuté socialistické společnosti v ČSSR položil v letech 1981—1985 hlavní důraz na:

- proporcionální rozvoj národního hospodářství v sedmé pětiletce, na posílení modernizace materiálně technické základny a na širší uplatnění vědy a techniky ve výrobě,

- udržení a zkvalitnění hmotné a kulturní úrovně života lidu, na vzestup vědy, umění, školství, zdravotnictví a sportu, a všeho co slouží plnějšímu uspokojování neustále vzrůstajících hmotných a duchovních potřeb společnosti,

- další upevňování svazku dělnické třídy, družstevního rolnictva a inteligence a na sbližování Čechů a Slováků a národností žijících v ČSSR,

- další zvyšování přínosu ČSSR k prohlubování socialistické ekonomické integrace, k upevňování nového typu mezinárodních vztahů a jednoty zemí socialistického společenství, k posilování socialismu a míru ve světě.

G. Husák z tribuny XVI. sjezdu KSČ prohlásil: „Cíle, které si vytyčujeme, nemohou však být založeny jen na našich přáních. Musíme vycházet z toho, co máme, a je nutné co nejefektivněji a nejhospodárněji to využívat. Je třeba soustředit prostředky především na to, co pomůže řešit naše hospodářské problémy, co je pro rozvoj člověka a společnosti rozhodující. Přitom stále musíme mít na zřeteli, jak se vyvíjí mezinárodní situace, která ovlivňuje naši ekonomiku. Léta, do nichž vstupujeme, skrývají v sobě nemálo problémů. Politika imperialismu, v níž se odráží prohlubující se všeobecná krize kapitalistického systému, obsahuje vážné nebezpečí. Zmařit jeho hazarderské plány vyžaduje a bude zajisté i nadále vyžadovat nesmírné úsilí i nemalé prostředky.“ (Zpráva o činnosti strany a vývoji společnosti od XV. sjezdu KSČ a další úkoly strany. Rudé právo, 7. dubna 1981.)

Dosažené výsledky při výstavbě rozvinuté socialistické společnosti v ČSSR i hlavní směry hospodářského a sociálního rozvoje ČSSR na léta 1981—1985 vytvářejí nutné ekonomické, sociální, politické, vědecké a morální předpoklady pro zajištění spolehlivé obrany naší socialistické vlasti. Ekonomika vytváří nezbytné materiální a technické předpoklady pro růst bojové síly ČSLA. Dále proto, aby byla neustále vybavována nejmodernějšími zbraněmi a bojovou technikou. Ekonomická základna ČSSR se přes jisté

těžkosti v šesté pětiletce zvýšila: průmyslová výroba vzrostla o 25 procent, strojírenská produktivita včetně elektrotechnického průmyslu o 38,5 procent, chemického průmyslu o 30 procent. Rozšiřuje se uplatňování nové technologie ve všech odvětvích průmyslu. Bylo dosaženo určitých pozitivních výsledků ve výrobě výpočetní techniky, polovodičů a slaboproudé techniky. Zvládla se výroba číslicově řízených strojů, rozvinula se výroba zařízení pro jaderné elektrárny, strojů pro zpracování plastických hmot, kaučuku a další. To vše vytváří širší kvantitativní a kvalitativní možnosti a předpoklady pro další zlepšování materiální vybavenosti armády. Tento trend vývoje se předpokládá i v letech 1981—1985.

Proces výstavby rozvinuté socialistické společnosti vytváří nové sociální předpoklady pro zajištění obrany socialistické vlasti a pro další upevňování jednoty lidu a armády. Neantagonistické třídy naší socialistické společnosti představují nové seskupení. Šedesát procent připadá na dělnickou třídu, deset procent na družstevní rolnictvo, 1,7 procenta na ostatní družstevní výrobce. Přibližně dvacet pět procent připadá na sociální skupiny zaměstnanců a inteligence, přičemž podle podrobnějšího rozlišování na skupinu inteligence připadá 10—12 procent obyvatelstva. Svobodná povolání představují 0,1 procenta. Na tomto základě probíhá sblížování tříd a sociálních skupin naší společnosti a upevňování internacionálního společenství našich národů a národností. Naše, ale i zkušenosti ostatních socialistických zemí, především Sovětského svazu, ukazují, že nelze ztotožňovat profesí — dělnictvo a hledisko třídní — dělnická třída. Základní podmínkou zde je socialistické uvědomění — ideologické, třídní postoj. XVI. sjezd KSČ zdůraznil: „Formování socialistického uvědomění člověka, které zahrnuje světonázorovou, morální i pracovní výchovu, se uskutečňuje v mnohostranném procesu socialistické výstavby. Přitom nelze nevidět, že budujeme socialismus, novou společnost v podmínkách úporného boje dvou protichůdných společenských soustav, dvou nesmiřitelných ideologií. Této realitě se nemůže nikdo vyhnout.“ (Zpráva o činnosti strany a vývoji společnosti od XV. sjezdu KSČ a další úkoly strany. Rudé právo, 7. dubna 1981.) To vše jsou hodnoty zásadního významu a dosahu i pro oblast obrany socialistické vlasti. Pozvedají na novou, vyšší sociální úroveň jednotu armády a lidu. Na druhé straně tvoří základnu pro doplňování armády a tím určují její dnešní a budoucí sociální tvář. ČSLA svým profilem poslání obráží charakter naší socialistické společnosti a státního zřízení.

Závěry XVI. sjezdu KSČ k charakteristice sociální struktury naší společnosti, k etapě výstavby rozvinuté socialistické společnosti, k rozvoji socialistické demokracie a politického systému, k podstatě soudobého imperialismu a k dané mezinárodní situaci zdůvodňují (vymezují), že ČSLA plní v současné etapě výstavby rozvinuté socialistické společnosti dvě funkce — vnitřní a vnější. Vyžaduje-li to konkrétní situace a potřeba, podílí se spolu s jednotkami ministerstva vnitra na zajišťování veřejného pořádku, bezpečnosti a republikánského zřízení. Tuto funkci vymezuje Ústava a branný zákon, schválený s doplňky v roce 1978 a další zákony.

Hlavní funkce ČSLA je vnější, jejím smyslem a cílem je zajistit spolehlivou obranu socialistické vlasti před agresivními úklady imperialismu, především Severoatlantického paktu. Oblasti této funkce ČSLA vymezuje Ústava, branný zákon, spojenecké smlouvy se socialistickými zeměmi a ustanovení Varšavské smlouvy. ČSLA plní vnější funkci v těsné spolupráci a součinnosti s bratrskými armádami Varšavské smlouvy, především se Sovětskou armádou. Hlavním úkolem ČSLA je zajistit ve spolupráci Varšavské smlouvy mír a společenské vymoženosti socialismu. Spojitost mezi vnější funkcí ČSLA a internacionální obranou zvyrazňuje mírotvornou úlohu a poslání socialistických armád, tedy i naší armády. Dialektická souvislost s vnější funkcí ČSLA souvisí s její povinností poskytovat na základě rozhodnutí KSČ internacionální pomoc

bratrským socialistickým zemím, vyžadují-li to zájmy socialismu, i ostatním revolučním silám, zejména v rozvojovém světě. XVI. sjezd KSČ v souvislosti s krizí v Polsku, která se stupňuje od srpna 1980, zdůraznil: „Všem, kdo se snaží zneužívat událostí v Polsku k rozněcování politických protisocialistických kampaní, je třeba připomenout jasné stanovisko, že obrana socialistického zřízení je věcí každého socialistického státu, ale i společnou záležitostí států socialistického společenství, které jsou odhodlány uhájit své zájmy a socialistické vymoženosti svého lidu.“ (Zpráva o činnosti strany a vývoji společnosti od XV. sjezdu KSČ a další úkoly strany. Rudé právo, 7. dubna 1981.)

Vnější funkce ČSLA stejně jako ostatních bratrských armád se rozšiřuje a prohlubuje. To souvisí s dynamickým rozvojem světového revolučního procesu, se změnami v mezinárodních vztazích, s úlohou a místem, které zaujímá ČSSR v třídním boji mezi socialismem a imperialismem a z dalších vojenskopolitických souvislostí. Význam těchto otázek zdůrazňuje též to, že jsou předmětem záměrného falzifikování a překrucování buržoazní propagandou. Tato propaganda klade zvláštní důraz na zkresení podstaty a poslání socialistické armády. Problematika socialistické armády, v návaznosti s kampaněmi o tzv. vojenské hrozbě Varšavské smlouvy, zaujímá důležité místo v ideologickém boji mezi socialistickou a buržoazní ideologií.

XVI. sjezd KSČ zdůraznil, že ČSLA v dané etapě výstavby rozvinuté socialistické společnosti se aktivně spolupodílí na plnění těchto důležitých úkolů:

- některých významných úkolů v národním hospodářství,
- rozvoji kulturně výchovné práce, zejména při formování politických, mravních, pracovních, fyzických a jiných vlastností mladých občanů našeho státu,
- účast vojáků v územních orgánech strany, lidosprávy a dalších organizací Národní fronty,
- upevňování jednoty a bratrské spolupráce českého a slovenského národa a všech národností v naší vlasti.

ČSLA žije životem pracujícího lidu a jeho budovatelskými úkoly. ČSLA, armáda státu budoucího rozvinuté socialistické společnosti, je armádou třídní. To vyplývá z povahy našeho socialistického státu, z vedoucí úlohy dělnické třídy ve společnosti a ve vojenské výstavbě v čele s KSČ. XVI. sjezd KSČ zdůraznil: „Jedině dělnická třída, bytostně spjatá se společenskou formou vlastnictví, se socialismem, je schopna sjednotit zájmy všeho pracujícího lidu a vést jej k beztřídní společnosti, k uskutečňování ušlechtilých ideálů socialismu a komunismu. (Zpráva o činnosti strany a vývoji společnosti od XV. sjezdu KSČ a další úkoly strany. Rudé právo, 7. dubna 1981.) Ano, ČSLA vyjadřuje zájmy dělnické třídy a ostatních pracujících, zajišťuje v součinnosti s bratrskými armádami Varšavské smlouvy obranu socialistického společenství. Tento úkol v sociálně nesourodém a neklidném světě má vyhraněný třídní charakter.

ČSLA úspěšně realizovala úkoly stanovené XV. sjezdem KSČ především při:

- upevňování vedoucí úlohy strany ve všech článcích armádního organismu,
- zvyšování bojové pohotovosti a připravenosti, při plnění úkolů výcviku a výchovy a prohlubování úlohy velitelů jako politických vedoucích,
- formování vysokých odborných, morálně politických a psychologických kvalit vojáků,
- zavádění nových zbraní a bojové techniky a při uplatňování vědy a zkušeností Sovětské armády a ostatních bratrských armád,
- rozvoji internacionální spolupráce se Sovětskou armádou a dalšími armádami socialistického společenství.

XVI. sjezd KSČ zdůraznil: „Ústřední výbor KSČ a socialistický stát věnovaly velkou péči Československé lidové armádě. Můžeme sjezd, celou stranu a všechny nás

lid ubezpečit, že naše armáda je spolehlivým ochráncem našich hranic a pevným článkem ozbrojených sil členských států Varšavské smlouvy.“ (Zpráva o činnosti strany a vývoji společnosti od XV. sjezdu KSČ a další úkoly. Rudé právo, 7. dubna 1981.)

XVI. sjezd KSČ v návaznosti na závěry XXVI. sjezdu KSSS analyzoval mezinárodní a vojenskopolitickou situaci v Evropě a ve světě. Mezinárodní situace výrazným způsobem působí na vojenskou politiku strany. Prvořadý význam mají změny v politice mezinárodního imperialismu, uskutečněné na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let. Tyto změny doprovází stupňování závodů ve zbrojení, modifikace vojenské strategie USA a NATO, spjatá zejména s koncepcí omezené jaderné války a zvýšením válečného nebezpečí. Významné sociální, všelidské a osudové souvislosti otázky války a míru v současnosti. L. I. Brežněv ve vystoupení v Kyjevě v květnu 1981 řekl: „Vždyť je faktem, že prostředky vedení války, prostředky hromadného ničení nabyly nyní takového rozmachu, že jejich použití by ohrozilo existenci mnoha národů a dokonce celé nynější civilizace.“ (Rudé právo, 11. května 1981.) Tato skutečnost se promítá do dialektiky války, jakožto specifického prostředku k prosazování zájmů určité třídy. Snaha imperialismu změnit vojenskostrategickou rovnováhu mezi světem socialismu a světem kapitalismu, tj. dosáhnout vojenské převahy nad socialismem. Imperialismus přitom klade hlavní důraz na nové rozsáhlé změny v rozmístění jaderných prostředků, zejména středního doletu v Evropě a na rozvoj zbraňových systémů hlavně jaderných a raketových.

Národní a internacionální zájem obrany ČSSR vyžaduje řešit na nové úrovni některé otázky. Především požadavek zvýšit podíl socialistického Československa k odvrácení jaderné raketové války. Dále aktivně se podílet na tom, aby nebyla narušena vojenskostrategická rovnováha mezi světem socialismu a světem kapitalismu. Tyto požadavky pod vedením KSČ řeší socialistická společnost, ČSLA, vojska ministerstva vnitra, Lidové milice a další složky.

Proto XVI. sjezd KSČ zdůraznil: „Mezi nejdůležitější úkoly patří upevňovat a zvyšovat obranyschopnost naší země. Budeme i nadále budovat Československou lidovou armádu jako nedílnou součást ozbrojených sil států Varšavské smlouvy. Nebudeme litovat sil a prostředků, aby naše armáda byla vysoce moderní armádou, bezmezně oddanou straně a lidu, schopnou společně se Sovětskou armádou a armádami ostatních států Varšavské smlouvy uchránit mír a vymoženosti socialismu.“ (Zpráva o činnosti strany a vývoji společnosti od XV. sjezdu KSČ a další úkoly strany. Rudé právo, 7. dubna 1981.)

XVI. sjezd KSČ vyslovil plnou podporu významným iniciativním mírovým návrhům XXVI. sjezdu KSSS, které vytyčují reálnou mírovou alternativu proti imperialistické politice záměrného zostřování mezinárodní situace a zvyšování válečného nebezpečí. XVI. sjezd prohlásil: „V zájmu zachování míru a příznivých podmínek pro výstavbu socialistické společnosti uděláme v těsném spojení se Sovětským svazem a dalšími státy socialistického společenství vše, co je v našich silách, aby se upevnila bezpečnost socialistického společenství, aby imperialistické agresivní síly nemohly zvrátit nynější vojenskostrategickou rovnováhu. Budeme usilovat o realizaci všech mírových iniciativ vypracovaných a prosazovaných socialistickými zeměmi, které před světem dokazují, že socialismus je rozhodující silou v boji národů za mír a mezinárodní bezpečnost.“

Protikladnost marxisticko-leninské a maoistické teorie násilí

Součástí jednání XXVI. strany KSSS bylo i hodnocení politické linie Komunistické strany Sovětského svazu vůči Čínské lidové republice a maoismu, vypracované na XXIV. a XXV. sjezdu KSSS. Ve Zprávě o činnosti ÚV KSSS se uvádí: „Zkušenosti ze sociálně ekonomického vývoje Čínské lidové republiky za poslední dvě desetiletí jsou tvrdou lekcí, jež ukazuje, kam vede deformování zásad socialismu a jeho podstaty jak ve vnitřní, tak i mezinárodní politice.

Dnešní vedoucí představitelé Číny sami označují poměry ve své zemi v období takzvané kulturní revoluce za „velmi tvrdou feudálně fašistickou diktaturu“. K takovému hodnocení nemáme co dodat.

Ve vnitřní politice Číny se nyní odehrávají změny. Jejich pravý smysl se ukáže teprve časem. Čas ukáže, do jaké míry se nynějšímu čínskému vedení podaří překonat dědictví maoismu. Ale o nějakých změnách k lepšímu v zahraniční politice Peking se prozatím bohužel nedá mluvit. Tato politika se i nadále orientuje na zosťování mezinárodní situace a spolčuje se s politikou imperialismu. To ovšem nepřivede Čínu zpátky na zdravou cestu vývoje. Imperialisté se přáteli socialismu nestanou.“ (XXVI. sjezd KSSS. Zpráva ÚV KSSS a další úkoly strany ve vnitřní a zahraniční politice, Praha 1981, s. 12—13.)

Z analýzy politiky čínskému vedení za posledních deset let na XXVI. sjezdu

KSSS vyplývá, že strategická koncepce maoistů, zaměřená proti zájmům socialismu, pokroku a míru, má dlouhodobý charakter. Jde o linii, která bez ohledu na možné změny jejich bezprostředních představitelů se bude i v nejbližším období uskutečňovat nadále, pokud nenarazí na rozhodný odpor vnitřních sil.

Současná politika vedení Čínské lidové republiky zaujímá důležité místo v plánech amerického imperialismu změnit poměr sil ve světě, získat vojenskou převahu nad socialistickým společenstvím a z pozice síly vydírat nejen socialistické země, ale i nezávislé státy Asie, Afriky a Latinské Ameriky.

Spojení politických představitelů Peking s nejreakčnějšími silami imperialismu proti socialismu, míru a pokroku, jejich podpora politiky Spojených států amerických, je jen jedním z dlouhých článků řetězu nepřátelských akcí současného vedení Čínské lidové republiky.

Pekingští politikové dělají vše, aby se zalíbili imperialistickým silám. Vychvalují americkou vládu za její tvrdé postoje vůči zemím socialistického společenství, obhajují politiku NATO, varují západní kapitalistické státy před jakýmkoli jednáním se Sovětským svazem, útočí proti internacionální pomoci Sovětského svazu afgánskému lidu, napadají sovětsko-vietnamské vztahy a spolupráci socialistických zemí na mezinárodním fóru, vyhrožují Vietnamské socialistické republice „novou lekcí“ za odmítání ultimativních podmínek ohro-

žujících svobodu, nezávislost a suverenitu Vietnamu, Laosu a Kambodži i těm, kteří hrdinný vietnamský lid podporují.

Tato politika, která spoléhá na vojenskou sílu a násilí jako hlavní prostředek k dosažení hegemonistických cílů Čínské lidové republiky v Indočíně i v jihovýchodní Asii, vyvolává oprávněné obavy pokrokových sil celého světa.

Tyto obavy o osud socialismu v Číně i světového míru zazněly i na XVI. sjezdu KSC. „Je trpké konstatovat“, zdůraznil G. Husák, „že místo toho, aby Čínská lidová republika aktivně stanula na straně socialismu, pokroku, míru a boje národů za osvobození, došlo k hrubému porušení a pošlapání podstaty socialismu a jeho zásad. Čínské vedení nastoupilo politiku nepřátelství proti SSSR a dalším státům socialistického společenství. Ohrožuje mírový život a socialistickou výstavbu v zemích Indočíny a v Afganistánu. Provádí rozbižčskou politiku v mezinárodním komunistickém i národně osvobozeneckém hnutí. V rozporu se zájmy pokroku a míru ve světě se spojilo s politikou imperialismu v boji proti uvolňování a při stupňování horečného zbrojení. Imperialistické státy v čele s USA využívají zahraničně politických postojů Pekingu ke svým vlastním záměrům proti světovému socialismu i národně osvobozeneckému zápasu zemí Asie, Afriky a Latinské Ameriky.“ (Zpráva o činnosti strany a vývoji společnosti od XV. sjezdu KSC a další úkoly strany. Rudé právo 7. 4. 1981, s. 6.)

Žijeme v epoše, v níž se vytvořily nové podmínky pro boj za mír a proti válce. Trvalý mír přestal být jako v minulosti snem, přáním, ale stává se reálným výsledkem dlouhodobého zápasu sil míru, demokracie, pokroku a socialismu. Nový poměr sil mezi socialistickým společenstvím a světovým kapitalismem vytváří všechny podmínky k tomu, aby byly světové války navždy odstraněny ze života lidské společnosti. Proto usílí všech socialistických a demokratických sil v současné době směřuje k dosažení toho, aby se mírové soužití států s různými společenským zřízením stalo nezvratným, bylo doplněno uvolněním vojenským, byly zastaveny závody ve zbrojení i materiální a vědeckotechnické přípravy na válku.

Nové iniciativní návrhy, obsažené v materiálech XXVI. sjezdu KSSS, vytýčují reálnou mírovou a humanistickou alternativu proti imperialistické politice zosťňování mezinárodního napětí. Jestliže materiály XXVI. sjezdu KSSS a XVI. sjezdu KSC obrací naši pozornost k rozhodnému boji proti teorii a praxi maoismu, je tomu proto, že ve své nynější vývojové etapě se odhaluje maoismus jako ideově politický směr, který je nepřátelský marxismu-leninismu, deformuje podstatu socialismu, ohrožuje dosažené socialistické vymoženosti vybojované čínským lidem a který svou politikou hegemonismu, antisovětismu a šovinismu staví do jedné fronty s agresivní politikou imperialismu, přispívá k zosťňování mezinárodní situace a k oslabování sil socialismu, pokroku a míru.

Na tyto skutečnosti orientovalo naši pozornost i Zasedání ústředního výboru KSC ve dnech 25. a 26. března 1980, když zdůraznilo: „Vítaného spojence v boji proti socialismu, proti uvolňování mezinárodního napětí, revolučnímu a národně osvobozeneckému hnutí našel imperialismus v současném čínském vedení. Podporuje jeho hegemonistické záměry, militarizaci Číny, snaží se začlenit tuto obrovskou zemi do svých agresivních plánů proti Sovětskému svazu a socialistickému hnutí, pokroku a míru.“

Před naší ideologickou frontou stojí nadále odhalovat velkošovinistické, agresivní záměry čínského vedení, spolčování maoismu s nejreakčnějšími režimy, odhalovat škody, které působí světovému revolučnímu procesu a boji národů za svobodu a mír... Nesmí nás zmást máněrování Komunistické strany Číny, jako je kritika kulturní revoluce, velkých skoků, rehabilitace některých dřívějších představitelů Komunistické strany Číny apod.. V podstatě jde o očištění maoismu od krajností a primitivismů. Zkušební kamenem jejich politiky a ideologie zůstává vztah k Sovětskému svazu, reálnému socialismu, ke světovému revolučnímu procesu.“ (Zasedání Ústředního výboru Komunistické strany Československa ve dnech 25. až 26. března 1980. Svoboda, Praha 1980, s. 34–35.)

V článku se zaměřím na kritiku základních filozoficko-metodologických přístupů maoistů, které vedou k deformacím v pojetí charakteru současné epochy, jejího základního rozporu, soudobého re-

volučního procesu i problému války a míru.

Maoismus jako ideologie a politická praxe Komunistické strany Číny i Čínské lidové republiky nevznikl najednou a ná-

hodou. Je produktem historicky se vyvíjejícího boje o marxisticko-leninskou orientaci čínského dělnického hnutí. V průběhu tohoto boje se uvnitř Komunistické strany Číny formoval buržoazně nacionalistický proud, který se poprvé již v 30. letech zmocnil vedoucích pozic ve straně a v nových podmínkách (po založení ČLR), na přelomu 50. a 60. let, ovládl Komunistickou stranu Číny a stal se ideovým základem státní politiky Čínské lidové republiky.

Maoismus byl ve společném materiálu vědeckých ústavů bratrských stran definován jako maloburžoazní nacionalistický ideový a politický proud, který vyrostl na půdě sociálně ekonomické zaostalosti a velkochánského šovinismu. Sociální základnu maoismu tvoří početná masa zůstatků vrstev rolnictva a drobných obchodníků, výrobců a řemeslníků, která tvoří živnou půdu pro hlásání maloburžoazních rovnostářských tendencí i nacionalismu. Pro jejich postoje je charakteristický konzervatismus, nepřátelský vztah k internacionálnímu svazkům, politická kolísavost.

Sociální zájmy maloburžoazie dostávají svůj konkrétní obsah v ideologii maoismu, která je složitým konglomerátem eklektických spojených idejí jak čínského, tak i zahraničního původu.

K čínským zdrojům maoistické ideologie patří především konfuciánské a sino-centristické tradice, které se vytvořily ve staré Číně. Konfuciánská tradice proklamuje slepé podřizování se starším a nadřazeným — vládcům, kteří disponují mimořádnou mocí. Tradice sinocentrismu je spojena s představami o Číně jako středu světa, podle níž mají Číňané velmocenskou převahu nad všemi ostatními národy světa. Tradice „legismu“ vyjadřují nihilistický vztah ke kulturním hodnotám stejně, jako apoteózu násilí, války i militarizace země. (K těmto tradicím se řadí i naivní dialektika „taoistů“, i utopické představy o ideální všeobecně spravedlivé společnosti. Srov. Kritika ideologie a politiky soudobého maoismu. Oddělení propagandy a agitace ÚV KSČ, Praha 1973, s. 10—11.)

Tyto ideové zdroje ve spojení s vlivy evropského anarchismu, který považuje násilí za jediný prostředek řešení sociálních problémů a trockismu, od kterého převzal maoismus teorii světové revoluce, prokazují, že tato ideologie je cizí a nepřátelská marxismu-leninismu. Maoismus využívá také některých pojmů, kategorií i pouček marxismu-leninismu, do nichž

vkládá maloburžoazní, nacionalistický, protimarxistický obsah.

Teoretické a metodologické přístupy jsou charakteristické i pro filozofické názory maoismu, které se projevují v:

- mechanistických a metafyzických deformací principů, kategorií i zákonů dialektiky,
- nevědeckém přístupu k teorii poznání i ke společenské praxi,
- neucelené, subjektivisticky pojaté koncepci historického procesu a jeho zákonitostí.

Není proto nahodilé tvrzení autorů studie „Maoismus — ideový a politický protivník marxismu-leninismu“, že podstatu filozofických názorů maoismu tvoří eklektika, metafyzika i subjektivismus v teorii i praxi.

Leninovy myšlenky o charakteru maloburžoazní ideologie mají platnost i pro hodnocení maoistické ideologie. „Neobyčejně široké vrstvy těch tříd, které nemohou při formulování svých úkolů pomíjet marxismus, si osvojily marxismus v předchozím období krajně jednostranně, v znetvořené formě, naučily se nazpaměť těm či oněm „heslům“, těm či oněm odpovědím na taktické otázky, při čemž nepochopily marxistická kritéria těchto odpovědí. Přehodnocení všech hodnot“ v různých oblastech společenského života vedlo k „revizi“ nejabstraktnějších a nejobecnějších filozofických základů marxismu.“ (Lenin V. I.: Zvláštnosti historického vývoje marxismu. Spisy sv. 17, Praha 1958, s. 34).

Teoreticko-metodologické přístupy subjektivismu a voluntarismu se promítají i do maoistických přístupů k dějinné úloze násilí. Maoisté považují násilí za samostatnou a hlavní sílu dějin, přičemž kladou důraz zvláště na vojenské prostředky násilí.

Tato absolutizace úlohy násilí v dějinném procesu se projevuje i v jejich přístupu k charakteru a základnímu rozporu současné epochy, k třídnímu boji ve světovém měřítku, k světovému revolučnímu procesu i k problémům války a míru.

Soudobí představitelé Komunistické strany Číny hodnotí v rozporu s objektivní skutečností charakter soudobé epochy, hlavní hybné síly světového vývoje i formy a metody pokrokových přeměn společnosti. Zůstávají v zajetí představ, které platily před VRSR, kdy tehdejší epocha byla epochou imperialismu, válek a proletářských revolucí. Zůstávat na tomto stanovisku v současné době znamená nebrat v úvahu základní změny, ke kterým

došlo po vítězství Velké říjnové socialistické revoluce, snižovat význam vybudování socialismu v SSSR pro světový revoluční proces, rozhodující podíl Sovětského svazu na porážce německého fašismu stejně, jako význam vzniku světové socialistické soustavy a její vliv na světový revoluční proces.

Maoisté však překrucují obsah této charakteristiky epochy tím, že podle nich je charakter současné epochy určen bojem o hegemonii různých mocností, nezávisle na jejich společenském zřízení.

V 70. letech dostalo toto pojetí světového vývoje podobu tzv. teorie tří světů. Podle této teorie tvoří „první svět“ SSSR a USA jako „supervelmoci“, „druhý svět“ západoevropské země, země východní Evropy, Kanada a Japonsko, do „třetího světa“ zahrnují vedle Číny (kteřou označují socialistickou a rozvojovou zemí), rozvojové země, utlačované národy a některé socialistické státy.

Takto subjektivisticky, nikoli podle třídních, ale geopolitických a subjektivisticky pojatých mocenskopolitických hledisek přistupují k rozestavení třídních sil soudobého světa. Soudobí představitelé Komunistické strany Číny řadí bez zardění do jedné skupiny státy s protikladným společenským zřízením. Socialistické státy jsou v této buržoazně nacionalistické koncepci rozstrkány dokonce do všech „tří světů“.

Jakmile opustili objektivní, třídní hledisko v pojetí soudobé epochy a její etapy, mohou již libovolně, žongléřským způsobem pokračovat v objevování „nového“.

Obdobně překrucují i základní rozpor současné epochy. V každé společenské epoše existuje řada závažných rozporů, které spolu souvisí, navzájem se prolínají a ovlivňují. Mezi těmito rozpory však existuje základní rozpor, který rozhodujícím způsobem určuje a ovlivňuje světový vývoj. Tímto základním rozporem současné epochy je podle maoistů rozpor mezi dvěma „supervelmocemi“ — Sovětským svazem a Spojenými státy americkými. Boj proti těmto „supervelmocem“ vyvádají v Pekingu za základní tendenci světového vývoje v 70. letech.

Pod zorným úhlem charakteru epochy hodnotí i revoluční síly. Rozdělení sil v mezinárodním měřítku vypadá podle maoistů tak, že na jedné straně vystupuje „lid“ a na druhé straně imperialismus, soudobý revizionismus a reakce různých zemí.

Tyto teoretické koncepce i praktická činnost pekingského vedení směřují k rozbití jednoty tří hlavních revolučních sil

současnosti — světové socialistické soustavy, mezinárodního dělnického hnutí a národně osvobozenického hnutí a k vyvolání rozkladu mezi nimi. Hlavní směr této teoretické i politické aktivity vedení proti Sovětskému svazu a zemím socialistického společenství, které jsou základní silou a oporou všech sil, bojujících za mír, nezávislost a společenský pokrok.

Světový vývoj v 70. letech potvrdil objektivnost a pravdivost vymezení soudobé epochy v dokumentech mezinárodního komunistického hnutí, v nichž se uvádí: „Naše epocha, jejíž hlavní obsah tvoří přechod od kapitalismu k socialismu, zahájený Velkou říjnovou socialistickou revolucí, je epochou zápasu dvou protichůdných společenských soustav, epochou socialistických a národně osvobozenických revolucí, epochou rozkladu imperialismu, likvidace koloniálního systému, epochou přechodu stále nových národů na cestu socialismu a komunismu v celosvětovém měřítku.“ (Prohlášení porady představitelů komunistických a dělnických stran v r. 1960. Dokumenty z porad představitelů komunistických a dělnických stran. Moskva 1957 a 1960, Praha 1961, s. 49.)

Čínští představitelé odmítají uznat zásadní změny v poměru světových sil ve prospěch socialismu i vliv zemí socialistického společenství a pokrokových sil celého světa na světový vývoj. Ten se projevuje uvolňováním napětí a uskutečňováním zásad mírového soužití, které se staly všeobecně uznávanou normou mezinárodních vztahů mezi státy s tříděným společenským zřízením. Také jejich pojetí základního rozporu současné epochy zkresluje realitu světa. Základním rozporem současné epochy je rozpor mezi světovým socialismem a světovým kapitalismem. Právě v zápasu mezi těmito protikladnými třídními silami uskutečňuje pokrokové lidstvo pod vedením dělnické třídy v čele s marxisticko-leninskými stranami přechod k socialismu.

V čínské koncepci „tří světů“ jsou to bývalé koloniální, polokoloniální a závislé země Asie, Afriky a Latinské Ameriky, které jsou hlavní hybnou silou světového vývoje. K jejich vedení je podle maoistů předurčena Čína, protože má společné zájmy a vede společný boj s těmito zeměmi proti imperialismu a sociálnímu imperialismu (což znamená v maoistické terminologii proti Sovětskému svazu a zemím socialistického společenství).

Jaké jsou důsledky teorie „tří světů“ v politické praxi Čínské lidové republiky? Maoisté v teorii „tří světů“ opouštějí třídní hledisko v přístupu k soudobé epoše

a sklouzávají na pozice nacionalismu. Měřítkem pokrokovosti států a kritériem pro zařazení států do té či oné soustavy není dosažený stupeň vývoje dané společenské ekonomické formace, ale subjektivistické dělení států podle toho, zda tyto státy sympatizují či stojí na pročínských, protisovětských a protisocialistických pozicích či nikoli. V praxi fakticky přecházejí na teorii dvou světů. Spojují se se všemi, kteří zaujmají protisovětské, proletářskému internacionalismu nepřátelské postoje. Vydáváním států reálného socialismu za nepřítelů mezinárodního proletariátu rozbíjejí jednotu dělnické třídy a snaží se mezinárodní proletariát podříditi svým velmocenským, hegemonistickým cílům.

Maoisté odvracejí národy Asie, Afriky, a Latinské Ameriky od boje za hospodářský a sociální rozvoj, státní a národní samostatnost a motivují je k boji proti Sovětskému svazu a zemím socialistického společenství. Tím odpoutávají pokrokové síly těchto zemí od národně osvobozenec-kých a protimperialistických revolucí, oslabují jednotu sil míru, demokracie a socialismu a podporují podněcovatele války a reakce.

Zvláště nebezpečná je jejich politika expanzionismu a války proti Vietnamské socialistické republice. Čínští předáci chtějí pomocí ozbrojeného násilí a války podlomiti vnitřní stabilitu Vietnamu, morálně zlomit komunisty a lid této země o podříditi je spolu s Kambodžou a Laosem svému vlivu a diktátu. Touto politikou chtějí demonstrovat před zeměmi jihovýchodní Asie, že Čína považuje tuto oblast za doménu svého vlivu a že bude usilovat o svou hegemonii v této oblasti.

Svrázně je i maoistické pojetí světového revolučního procesu, které bylo ovlivněno trockismem. Koncepce světové revoluce spojované s válkou, spoléhání na mezinárodní napětí i popírání možnosti vybudování socialismu bez světové revoluce, stejně jako teorie permanentní revoluce, jsou dokladem této spřízněnosti.

Světová revoluce v maoistickém pojetí je spojována s „exportem“ revolučního násilí, s umělým podněcováním ozbrojených akcí rozvojových zemí proti průmyslově rozvinutým zemím bez ohledu na jejich společenské zřízení.

Pro jejich teoretické koncepce je charakteristické hlásání avanturismu. Popírají existenci objektivních i subjektivních podmínek revoluce, kterou prý je možné zahájit v kterémkoli okamžiku. Odmítají konkrétně historický přístup k analýze společenských jevů. Svými vlivy a posto-

ji komplikují vývoj mezinárodní situace. Motivují extrémní levicové síly k hazardérské politice, která má dalekosáhlé důsledky pro komunistické a národně osvobozenec-ké hnutí.

Čínští představitelé popírají, že revoluce je nejvyšší formou třídního boje, vyrůstá z revoluční situace a není možné ji proti vůli mas vnutit společnosti zevnitř ani zvenčí. Revoluce není výsledkem „vývozu“, ale zákonitým produktem vývoje třídního antagonismu buržoazní společnosti. Kurs na vyvolávání rozporů mezi státy a na ozbrojené násilí v mezinárodním měřítku je výrazem subjektivismu a voluntarismu, ignorování objektivně existujícího rozložení i poměru třídních sil v mezinárodním měřítku, který v politické praxi vede k zotřívání mezinárodního napětí.

Tento přístup je cizí marxisticko-leninskému pojetí světové proletářské revoluce, která, jak vyplývá z uvedených charakteristiky současné epochy, představuje světový revoluční proces. Ten se vyznačuje rozvojem a upevňováním světové socialistické soustavy, národně osvobozenec-kými a socialistickými revolucemi, růstem revolučního hnutí dělnické třídy v kapitalistických zemích i pokrokového hnutí proti imperialismu, za mír a bezpečnost národů.

Protimarxistická je i maoistická teorie permanentní revoluce, která je spojována s aktem „svévolného ozbrojeného násilí vůči jednotlivým společenským skupinám, celé společnosti a dokonce i vůči národům a státům na světovém fóru, nezávisle na charakteru a společenských důsledcích tohoto násilí.“ (Maoismus, ideový a politický protivník marxismu-leninismu. Praha 1974, s. 88.)

Klasikové marxismu-leninismu zdůrazňovali a praxe přechodu zemí socialistické soustavy k socialismu potvrzuje, že socialistická revoluce se uskutečňuje pouze za existence revoluční situace, dané zralostí objektivních a subjektivních podmínek. Socialistická revoluce může probíhat jak ozbrojenou, tak i pokojnou cestou. Uchopení politické moci dělnickou třídou ve svazku se širokými masami pracujících je základním úkolem socialistické revoluce a předpokladem uskutečňování sociálně ekonomických, politických a kulturních proměn společnosti.

Čínští představitelé v rozporu s marxisticko-leninskou teorií socialistické revoluce popírají pokojnou cestu přechodu k socialismu. Vydávají ji za zradu marxismu a snaží se dokázat, že vždy, za všech podmínek a ve všech zemích může

vést k vítězství diktatury proletariátu jen občanská válka. Oživují názory Mao Ce-tunga z předválečných let. „Hlavním úkolem revoluce a nejvyšší její formou je uchopení moci ozbrojenou cestou, to jest vyřešení otázky válkou. Tato revoluční zásada marxismu-leninismu platí všude; platí bezpodmínečně jak pro Čínu, tak i pro druhé státy.“ (Mao Ce-tung: Válka a otázky strategie. Vybrané spisy, sv. 2, Praha 1954, s. 295.)

Apoteóza boje a násilí maoismem se neprojevuje jen v boji o politickou moc, ale jejich teorie permanentní revoluce spoléhá na všemocnou sílu násilí i při výstavbě socialismu, při přeměně ekonomiky i upevňování socialistických vztahů. Ne třídní boj a sociální revoluce, ale sociální násilí je univerzálním prostředkem řešení jakýchkoli problémů ekonomických, politických i ideologických. Maův výrok „puška rodí moc“ se stal nejen heslem čínských teoretiků, ale v nejednom případě i praxí čínských politiků. „...pod ochranou pušky je možno skutečně vytvářet stranické organizace... Je možno také vytvářet kádry, vytvářet kultury, vytvářet masové hnutí. Všechno, co máme v Jen-anu, bylo vytvořeno s pomocí pušky; s pomocí pušky dosáhnete všeho... svět je možno přebudovat jen s pomocí pušky.“ (Tamtéž, s. 301–302.)

Absolutizace jedné (pokojné) či druhé formy přechodu k socialismu (ozbrojenou cestou), stejně jako použitých prostředků, je jednostranné, metafyzické, nemarxistické. V dokumentech mezinárodního komunistického hnutí se zdůrazňuje, že za nového poměru sil ve světě, kdy se reakční síly dostávají v kapitalistických zemích do izolace pro svůj protiletový postoj, existují v daleko větší míře než v minulosti předpoklady i pro vítězství socialistické revoluce pokojnou cestou, bez občanské války.

Poznání těchto zákonitostí se odráží i v dokumentech mezinárodního komunistického hnutí. L. I. Brežněv vzhledem k aktuálnosti problematiky přechodu k socialismu připomenul na XXVI. sjezdu KSSS stanovisko V. I. Lenina, který napsal: „Všechny národy dospějí k socialismu, to je nevyhnutné, ale všechny k němu nedospějí úplně stejně, každý vnese do té či oné formy diktatury proletariátu, do takového či onakého tempa socialistického přetváření různých stránek života společnosti něco specifického.“ (Lenin V. I.: O karikatuře marxismu a o imperialistickém ekonomismu, spisy, sv. 23, Praha 1957, s. 71.) L. I. Brežněv dále zdůraznil: „... v ani jedné z nyní existu-

jících socialistických zemí nebyly formy, metody a cesty socialistické revoluce mechanickým opakováním cizích zkušeností. NDR nebo Polsko, Maďarsko nebo Kuba, Mongolsko nebo Jugoslávie, zkrátka všechny socialistické země uskutečnily revoluci podle svého v takových formách, které si vynutil poměr třídních sil v každé z těchto zemí, národní podmínky a situace ve světě.

Vyskytoval se jak ozbrojený boj tak i pokojné formy přechodu k novému společenskému systému; rychlý příchod pracujících tříd k moci i dlouhotrvající procesy. V některých zemích se revoluce musela bránit před intervencí zvenčí, v jiných se to obešlo bez cizích vpádů.“ (XXVI. sjezd KSSS. Zpráva ÚV KSSS a další úkoly strany ve vnitřní a zahraniční politice. Praha 1981, s. 18–19.)

Marxisticko-leninská teorie a praxe respektuje širokou škálu nejrůznějších prostředků politiky. Dokazuje, že také jakýkoli prostředek násilí musí být podřízen potřebám proletářské politiky, zájmům třídního boje. Proto odmítá odpovídat na otázku, zda použít určitého prostředku boje bez konkrétního rozboru konkrétní situace, odmítá uznání „univerzálních prostředků boje“.

Politika proletariátu, která se opírá o poznání zákonitostí společenského vývoje, je kvalitativně jinou politikou než politika buržoazní svým třídním obsahem, cíli i prostředky. Tato politika při volbě prostředků k dosažení cílů respektuje souvislost prostředků politiky: se stupněm a charakterem ekonomického, politického a ideologického vývoje společnosti, se sociální a třídní strukturou, s poměrem a pohybem třídních sil a podmínkami a prostředky vedení třídního boje, se silou dělnické třídy, revolučního hnutí mas, s rozvojem demokracie a se stupněm morálně politického a intelektuálního rozvoje dělnické třídy.

Zanedbatelným faktorem, který ovlivňuje politiku proletariátu, je i síla a způsob organizace buržoazie. Má-li velkou či malou sílu, opírá-li se o mohutný nebo slabý mocenský aparát, vládne-li dostatečnými prostředky pro koketování s dělnickou třídou nebo je slabá a dělá ústupky za ústupkem.

Různou úlohu hraje v historických zápasech rolnictvo, městská buržoazie, inteligence, národní tradice. Velký význam pro výběr konkrétních cest k socialismu má ekonomické postavení té které země, tvůrčí úloha lidových mas, mezinárodní situace. To jsou momenty, které ovlivňují formy přechodu k socialismu, formy

likvidace kapitalistických vztahů i fáze změn různých oblastí života, které respektuje marxisticko-leninská teorie i praxe při naplňování obecných zákonitostí přechodu od kapitalismu k socialismu.

Apoteóza politického násilí ČLR se projevuje i v otázkách války a míru. Dokladem toho je vojenská i zahraniční politika Čínské lidové republiky. Pekinští vůdci se otevřeně podílejí na realizaci imperialistických plánů boje proti socialismu a osvobozeneckému hnutí. Svou podporou politiky nejreakčnějších imperialistických kruhů USA, Japonska a západní Evropy, ve snaze vytvořit s imperialismem „jednotnou mezinárodní frontu“ na antisocialistické základně, vystupují proti snížení a omezení závodu ve zbrojení.

Pokračují v rozbižení jednoty mezinárodního komunistického a dělnického hnutí, chtějí rozštěpit hnutí nezúčastněných, zbavit je protimperialistického zaměření a obrátit je proti zemím socialistického společenství.

V podstatě setrvávají na stanovisku nevyhnutelnosti války, a to nejen v propagandě, ale i ve vojenské politice. Modernizace a růst vojenského potenciálu ČLR za pomoci Západu je dokladem nebezpečí zahraniční orientace ČLR, o které L. I. Brežněv na XXVI. sjezdu KSSS řekl: „Za odhodláním USA, Japonska a mnoha zemí NATO rozšiřovat vojenskopolitické styky s Čínou, se skrývá jednoduchý záměr — využívat jejího nepřátelství k Sovětskému svazu a k celému socialistickému společenství pro své vlastní, imperialistické zájmy. To je riskantní hra.“ (XXVI. sjezd KSSS. Zpráva ÚV KSSS a další úkoly strany ve vnitřní a zahraniční politice. Praha 1981, s. 13.)

Současná mezinárodní situace vyžaduje vyvíjet mimořádné úsilí o odvrácení nebezpečí světové války. „Zahraničně po-

litický program XXVI. sjezdu KSSS“, zdůraznil Gustáv Husák v pozdravném projevu, „zcela jednoznačně potvrzuje kontinuitu důsledné leninské mírové politiky vaší velké země. Je novým pádným důkazem nezastupitelné úlohy Sovětského svazu v boji národů za zabezpečení světového míru a odvrácení hrozby války.“ [Tamtéž, s. 82.]

Socialistické země usilují velmi energicky o to, aby upuštění od použití sociálního a ozbrojeného násilí a hrozby jeho použití při řešení sporných otázek se stalo zákonem mezinárodního života. Proto vítají a podporují novou mírovou iniciativu XXVI. sjezdu KSSS.

Marxisticko-leninská teorie, která vychází z objektivních zákonitostí společenského vývoje, je pro proletariát a jeho předvoj — komunistickou stranu — spolehlivým nástrojem při vědecké analýze dosažené etapy společenského vývoje, při stanovení adekvátních cílů politiky a prostředků pro jejich dosažení. Stanovisko marxistů ke společnosti, k politice, ke vztahu politiky a násilí není subjektivistické, neglorifikuje žádnou formu sociální činnosti, vyjadřuje revoluční optimismus a důvěru ve společenský pokrok. „Socialismus je proti násilí vůči národům. To je nesporné,“ napsal V. I. Lenin. „Ale socialismus je vůbec proti násilí vůči lidem.“ (Lenin V. I.: Proletářská revoluce a rene-gát Kautský. Spisy, sv. 28, Praha 1955, s. 290.)

Jestliže XXVI. sjezd KSSS i XVI. sjezd KSČ obrací naši pozornost k rozhodnému boji proti teorii a praxi maolismu, je tomu tak proto, že se tento boj stává součástí boje proti agresivní politice imperialismu, za mír, odvrácení války, za rozvoj přátelské spolupráce mezi zeměmi a národy i za skutečné socialistické zájmy lidu Číny.

Kázeň

a kázeňská praxe velitelů

Jedním z nejvýznamnějších nástrojů utváření vojenské kázně je kázeňská pravomoc velitelů a náčelníků, jejíž praktické uplatnění známe pod pojmem kázeňská praxe. Vysoká odpovědnost velitelů za bojovou pohotovost a v ní na předním místě za morálně politický stav a kázeň je vyvážena tomu úměrnou pravomocí; ta pak dovoluje výrazně ovlivňovat jednání i vědomí podřízených. Při řízení bojové činnosti, bojové a politické přípravy, včetně procesu utváření kázně v útvech i při kontrolní činnosti na tomto stupni, setkáváme se s některými problémy, jejichž řešení by umožnilo zvýšit efektivnost kázeňské praxe velitelů.

Jedním z nejzávažnějších problémů je zřejmě samotné teoretické pojetí kázně a kázeňské praxe u některých velitelů. S tímto problémem dialekticky souvisí problémy další, jako např. pochopení souvislosti mezi vlivem vědeckotechnické revoluce a kázní, malá sociální zkušenost některých velitelů a z ní vyplývající omezené možnosti formování kázně, popřípadě další problémy.

Kázeňská praxe je nejčastěji chápána jako souhrn kázeňského odměňování a trestání, tedy využívání nejvýraznějších prostředků motivování (stimulace), které mají velitelé k dispozici podle zákona a podle Kázeňského řádu. Avšak ztotožnění pojmu kázeňská praxe se samotným odměňováním a trestáním pokládáme za „užší pojetí“ pojmu. Toto pojetí v sobě skrývá nebezpečí redukce kázně na pouhou poslušnost a její vynucování. Malý

prostor, který poskytuje toto úzké pojetí, poznáme nejlépe v situaci, kdy máme kázeňskou praxi analyzovat. Tehdy jasně pocítujeme, že kvantitativní údaje o udělených odměnách a trestech, popřípadě o tom, kdo je uložil, nepostačují k nalezení příčinných závislostí k zocelení a vyvození účinných opatření.

Má-li úzké pojetí kázeňské praxe své nedostatky, potom i nadměrně široké pojetí nevede k efektivnímu výsledku. Kázeňská praxe se tak může stát administrativním nadbytečným nahromaděním všech činností, které se nějak podílejí na formování kázně.

Kázeňskou praxi je třeba chápat jako souhrn těch řídicích a výchovných činností přímých nadřízených, které slouží k formování a udržování vojenské kázně podřízených a které příčinně souvisí s udělováním kázeňských odměn a trestů. Do těchto činností zahrnujeme:

- analýzu kázně, která vychází z nutných informačních okruhů,
- rozhodování o použití kázeňských či jiných opatření k upevnění vojenské kázně (zejména rozhodování o udělení kázeňských odměn a trestů, o návrzích nadřízených k jejich udělení),
- vyhlášení kázeňských odměn a kázeňských trestů, spojené s nezbytným hodnocením kázně,
- činnosti, spojené s procedurami udělování odměn či trestů, procedurami projednávání kázeňských přestupků,
- vyhodnocování a usměrňování kázeňské praxe podřízených velitelů,

— sledování účinků kázeňských odměn a kázeňských trestů ve vědomí i jednání podřízených (kontrolu využití odměn na výkonu trestů, jejich výchovného, politického i organizačního efektu).

Mezi kázeňskou praxí a ostatními řídicími činnostmi velitele není ostrý předěl. Řada velitelských činností, které nebyly zahrnuty do kauzální řady, zakončené použitím kázeňských odměn a kázeňských trestů, tvoří významné podmínky pro formování kázně. Např. náročné vyžadování povinností je podmínkou účinného použití kázeňských prostředků, dokonalá organizace výcviku, služby, denního režimu i uspokojování potřeb ovlivňuje vědomí i jednání podřízených. Jako podmínka uvědomělé vojenské kázně má bezesporu značný význam výchova ke komunistickému světovému názoru. Vedle těchto činností tvoří výrazné podmínky pro kázeňskou praxi i takové činnosti, jako jsou socialistické soutěžení, individuální výchova, sjednocování úsilí velitelů, politických pracovníků, stranických a svazáckých organizací.

V kázeňské praxi se realizuje část vztahů mezi nadřízeným a podřízeným. Velitel, který vůči svým podřízeným vystupuje jako jediný **řídicí subjekt**, je současně sám ve vztahu k vyšším nadřízeným řízeným objektem. Tento složitý vztah má svůj odraz i v kázeňské praxi každého velitele.

Objektem kázeňské praxe jsou všichni příslušníci jednotky (útvaru apod.), podřízení „přímému nadřízenému“. Objekt je sociální systém, oficiálně strukturovaný. Zahrnuje velitelské, politické i jiné sociální struktury (např. kolektivy, skupiny velitelů družstev, absolventů, svazácké organizace apod.). Objekt je nutné současně považovat jako jednotlivce i jako kolektiv v určitém stadiu rozvoje.

Po shromáždění nutných informací o kázní a kázeňské praxi začíná **analytická činnost** výčtem a zhodnocením úkolů BPP, zejména „hlavních úkolů“. Pozornost je zaměřena na plnění všeobecných norem chování při realizaci úkolů BPP, i plnění opatření, vytyčených v minulém rozboru kázně.

Zvláštním aspektem analýzy je i hierarchizace úkolů a norem v závislosti na situaci, v níž probíhaly analyzované jevy. V analytické činnosti je velmi důležité dodržení metody „kritické analýzy“, zejména pravdivého nalezení příčin, a to především u pozitivních činů (výsledků) s cílem zobecnit a rozšířit jejich použití, obdobně pak u negativních výsledků nalézt příčiny a po nálezitých zobecnění ty-

to příčiny systematicky eliminovat v průběhu dalšího řízení. Nejčastější slabinou této části analýzy je ztotožnění „příčin“ se samotnými jevy a „zobecnění“ v poloze, že jde o „neplnění povinností“. Takový způsob analýzy vede zpravidla k velkému množství opatření („každý zjištěný nedostatek se „odstraňuje“ nejméně jedním opatřením). Zpravidla není postižena podstata jevu, potom i kázeňské prostředky odtud vyvozené nemohou být efektivní, byť byly značně citelné (vysoké tresty, neúměrné odměny apod.).

Na základě analýzy rozhoduje velitel o opatřeních, která zabezpečí dosažení cílů. V souladu s přijatou formou náročnosti volí opatření organizační, motivační, popřípadě další. Mezi motivační zahrnuje i kázeňské odměny a kázeňské tresty. V rozhodování o jejich použití se respektuje konkrétní situace (podmínky) jak společenská, tak i individuální.

Velitel nemá normativně předepsáno pevné přiřazení určitých odměn a trestů za konkrétní činy. Právě naopak, výsadou velitele je možnost volby postupných, situací a podmínkám odpovídajících prostředků. Na rozhodování působí úroveň informovanosti o podřízeném, na němž velitel uplatňuje svá kázeňská práva. Každá kázeňská odměna i kázeňský trest je vyvrcholením, zhodnocením jednání podřízeného za určitou dobu. Čím kratší doba zná velitel podřízeného, tím jeho rozhodnutí ztrácí na spolehlivosti předvídat účinek, volit neefektivnější prostředek jeho výchovy. Tento případ nastává např. při odvelení nebo jiné nepřítomnosti podřízeného i velitele. Nebezpečná pro výchovu socialistického vojáka je taková situace, kdy se velitel nezajímá o chování a problémy podřízených, a pokud uděluje odměny či tresty, činí tak šablonovitě.

Výsledkem **rozhodnutí** nemusí být vždy jen použití oficiální kázeňské odměny či kázeňského trestu. Velitel může rozhodnout, že navrhne podřízeného k odměně vyššímu nadřízenému, jsou-li k tomu potřebné předpoklady. Jinou formou řešení kázeňské situace je projednání kázeňského přestupku s provinilem, který nevyústí do kázeňského trestu. Jindy může velitel na základě znalosti příčin dojít k závěru, že přestupek vyřeší organizačním opatřením — častější kontrolou apod. (i to je „trestem“ ne však kázeňským). Naopak jako odměna může sloužit projev důvěry, např. pověření samostatným úkolem, „reprezentací“ jednotky apod. Tyto případy organizačních a jiných opatření rovněž působí motivačně a i když je nemůžeme označit jako kázeňské odměny či

kázeňské tresty, jsou výsledkem jednotné analýzy kázně.

Zvláštní pozornost zasluhuje vyhlášení kázeňských rozhodnutí a důležitých zobrazení a závěrů z analýzy kázně. Vlastní akt vyhlášení a hodnocení (rozboru) má výrazné místo v motivování podřízených, nejen samotné odměny a tresty. Pravidelnost, spravedlivé objektivní ocenění činnosti podřízených výrazně působí na formování kázně. Nejvíce ovlivňuje vědomí podřízených.

Má-li analytická činnost velitele vyústit do účinného hodnocení a efektivního využití kázeňských odměn a kázeňských trestů, musí vycházet z **objektivních informací**. Rozsah i obsah (kvantita i kvalita) informací je vymezen dostatečností a nezbytností informačních okruhů o:

1. Rízeném objektu:

— informace o kázeňské praxi podřízených velitelů [znalost situace, počty odměn a trestů, odraz jejich kázeňské praxe ve vědomí ostatních podřízených],

— stav kázně řízeného objektu, znalost norem, přijaté politické a morální hodnoty, úroveň stmelivosti vojenských kolektivů, úroveň jednání, které se projevuje ve všech sférách života.

2. Nadřízeném:

— jak upravil všeobecně platné normy (trvale platné rozkazy apod.),

— jak uplatňuje svou kázeňskou praxi k řídicímu subjektu, popřípadě k řízenému objektu, implicitně obsažené normy a hodnoty.

3. **Účinnosti svých řídicích činností**, ideové výchově, organizační činnosti apod., efektivnost forem náročnosti vůči podřízeným.

Analýza probíhá na různých stupních řízení odlišně. Řeší-li velitel družstva veškerou analýzu „v hlavě“ (vede si pouze záznam o pořadí vycházek a pořadí služeb), vyplývá to z délky jeho řídicího cyklu — jedno zaměstnání, respektive jeden den. U velitele praporu či útvaru se na analýze podílí několik osob a dělá se na základě statistického vyhodnocení evidence a jiných informací. Velitelé vyšších stupňů velení však musí získat nezbytné množství vlastních kontrolních informací. Teprve pak mohou odpovědně řídit a dělat analýzu s pomocí dalších funkcí.

S kázeňskou praxí neúžeji souvisí náročné vyžadování povinností od podřízených. **Náročnost** — vyžadování určité úrovně přesnosti a spolehlivosti plnění povinností — je založena na všestranném motivování podřízených, včetně kázeňské praxe. V opačném pohledu je náročnost podmín-

kou kázeňské praxe. Nízká náročnost vede nejen k nízkým výsledkům činnosti, ale zároveň znehodnocuje stimuly i sankce.

Stává se, že stimuly jsou degradovány na nároky a sankce neslouží zábraně nežádoucích aktivit, ale mohou se stát nástrojem zvláště nezdůvodněných individuálních (šikanování, neúměrně vysoké tresty apod.). Pro kázeň a kázeňskou praxi v socialistické armádě musí náročnost splňovat řadu podmínek, neboť slouží jako „korekční prvek“ v systému řídicích činností velitele. Od velitele se vyžaduje, aby respektoval „práva a svobody“ podřízených, aby respektoval jejich lidskou důstojnost, aby byl vysoce spravedlivý. Náročnost zároveň vyžaduje, aby velitel vycházel z konkrétní situace a podle toho volil formy vyžadování povinností. Podle úrovně kázně a uvědomělosti může používat forem od citlivého dirigování až po tvrdé donucení — přitom však dodržuje výše uvedené podmínky. Zvyšování náročnosti tedy zřejmě nemůžeme ztotožnit pouze se zvyšováním tvrdosti a donucením, ale spíše s optimalizací formy vyžadování povinností podle úrovně kázně, iniciativy a uvědomění podřízených při zachování základních podmínek jednání.

Neoddělitelnou součástí činnosti velitele při zvyšování vlivu na vojenskou kázeň je **rozvoj aktivity a iniciativy** podřízených. Má-li být jeho činnost v tomto směru úspěšná, závisí to na schopnosti ovlivnit jednání vojáků, na dovedném a správném řízení tohoto hnutí.

Za těchto podmínek vzrůstá organizátorská úloha velitele při rozpracování, plnění a vyhodnocování socialistických závazků. Velitel by měl být v soustavném styku s komunisty, s funkcionáři SSM, s bojovým aktivem jednotky, informovat je o stavu plnění, předávat jim dobré zkušenosti a radit se s nimi jak splnit všechny závazky. Bez osobní zainteresovanosti velitele nemůže socialistické soutěžení splnit vytyčené výchovné cíle, které se od něho očekávají.

Socialistické soutěžení má velký vliv na všechny stránky vojenského života, je i významným prostředkem upevňování socialistických vztahů v jednotkách. „Praxe potvrzuje, že všude, kde soutěžení není formální, kde působí jako účinný nástroj zvyšování výroby, je současně i důležitým prostředkem výchovné činnosti.“ (Zasedání ÚV KSČ ve dnech 25. a 26. března 1980, Praha 1980, Svoboda, s. 14.) Plnění náročných socialistických závazků se neobejde bez úzké spolupráce a vzájemné pomoci příslušníků kolektivu, vytváří skutečné vztahy soudružství, formuje pevný vojen-

ský kolektiv. Velitel, který využije sociálního soustředění jako možného nástroje zvýšení aktivity a tvorivosti vojáků, získává tak důležitý prostředek k upravení uvědomělé vojenské kázně.

Účinné uplatňování kázeňské praxe vyžaduje od velitelů, aby ve výchovném působení cílevědomě využívali podpory **veřejného mínění** jednotky. Pro velitele je nesmírně důležité znát a dovedně ovlivňovat systém názorů a hodnotících soudů, které vznikají na základě různých událostí a faktů a týkají se přímo i nepřímo života vojáků.

Fakta a události, které se týkají kázně, jsou hodnoceny tak, že jednotlivci i kolektiv k nim zaujmají stanoviska, která zpravidla vyúsťují ve schválení nebo odsouzení chování jednotlivce nebo skupiny většinou jednotky. Pro velitele je důležité, aby jeho kázeňská praxe odrážela souhlas a podporu většiny vojáků, neboť jen tak dosáhne největšího výchovného účinku.

Chce-li velitel účinně ovlivňovat proces utváření veřejného mínění, musí znát formální a neformální strukturu jednotky, vzájemné působení pozitivních a negativních vlivů uvnitř jednotky a jejich nositele. Jelikož veřejné mínění vzniká jednak živelně, jednak uvědoměle, neměl by velitel zůstat vůči jeho utváření pasivní, ale cílevědomě a systematicky omezovat nevědomé emocionální reakce a vnášet do vědomí vojáků racionální argumenty, které zdůvodňují jeho kázeňskou praxi.

Praktické využívání veřejného mínění při zvyšování úrovně kázně vyžaduje ze strany velitele systematickou práci s podřízeným velitelským sborem a bojovým aktivem jednotky. Zvláště důležité je to zejména v té fázi, kdy kolektiv není ještě plně vyzrálý. Získat pro svá rozhodnutí zdravé jádro jednotky, jehož důvěru uznávají ostatní příslušníci, je významným činitelem v boji proti nesprávným názorům. Předpokládá to i účinné využívání kázeňské praxe, uvážlivé a spravedlivé odměňování vojáků za prokázané výsledky. Zkušenosti ukazují, že vícenásobné odměňování vojáků se stávají autoritou v kolektivu jednotky a jsou účinnou podporou při realizaci zásadních rozhodnutí velitele. Zdravé veřejné mínění je vždy ukazatelem, jak voják pochopil způsoby řešení situace v jednotkách usměrňuje chování a vzájemné vztahy v jednotkách, plní důležité výchovné poslání.

Individuální přístup velitelů k výchově podřízených je dalším činitelem, který podmiňuje správné uplatňování kázeňské praxe. Jeho využití je nevyhnutelné z hle-

diska vysokých požadavků na morálně politický stav a kázeň, je determinováno současnými změnami ve vojenství. Z tohoto hlediska je i požadavek individuálního přístupu akceptován v nových základních řádech, které změnily mj. i formu denního hlášení v daleko intenzivnější styk velitele s podřízenými vojáky.

Zásadou individuálního přístupu nemůžeme však v žádném případě zužovat jen na některé vojáky, nebo kategorie vojáků v jednotce. V zásadě předpokládá neopomenout nikoho, výtečně vojáky vést k dalším náročným cílům, průměrně vést na úroveň nejlepších, a ty, kteří jsou nositeli kázeňských přestupků a snižují hodnocení jednotky, převychovávat v duchu požadavků socialistické vojenské kázně.

Volba účinného způsobu individuální práce předpokládá hluboce a všestranně poznat osobnost vojáka, jeho individuální zvláštnosti. Především jde o poznání citové a racionální složky rozvoje osobnosti, vztahu k vojenské službě a příčin neúspěchů v BPP, zájmu o účasti na zájmové kulturní a sportovní činnosti, místa, které zaujímá v kolektivu jednotky. Není možné také individuálně pracovat bez přesné představy, jaké jsou základní stimuly pro vojáka, jak se chová ve vztahu k ostatním v kolektivu a jakou v něm hraje roli.

Dokonale poznat vojáka je úkol náročný, nebývá to lehké přiblížit se jeho nitru a navázat s ním vzájemný vztah důvěry. Je to ale nezbytný předpoklad, první krok k tomu, abychom v dalším formování vojáka rozvinuli kladné a odstranili záporné stránky jeho osobnosti, které mu znemožňují úspěšné plnění úkolů vojenské služby. S tím úzce souvisí uplatňování osvědčených forem a metod výchovného působení, které ovšem nemohou poskytnout jednotný návod, ale jejich široké uplatnění na všech velitelských stupních dává předpoklad úspěšné výchovné práce.

Zkušenosti ukazují, že ve vedení podřízených se osvědčuje zásada ukládání zcela konkrétních úkolů ve spojitosti s celkovými výchovnými cíli. Při jejich plnění je nutné poskytovat individuální pomoc, po splnění uplatňovat další postup, vytýčit si další reálné cíle, využívat toho výchovného působení, které se ukázalo jako efektivní.

Intenzitu individuálního přístupu k podřízeným velitel zvyšuje zejména k „vojákům, kteří vyžadují zvláštní pozornost“, tj. k té kategorii vojáků, jejichž kvalita si to z výchovného hlediska nezbytně vyžaduje (soudně trestaní, s psychickými poru-

chami, zdravotními komplikacemi, s nárůstem na alkohol a často kázeňsky trestání. Pro práci s těmito vojáky platí zvláště významné doporučení o hodnocení a odměňování. Citlivě se musí uvážit všechny metody, aby se nevhodně projevem nedůvěrou ve výchovu nepokazilo to, čeho již bylo dosaženo. Velitelé musí chápat, že u těchto vojáků je třeba měnit vlastnosti, hodnoty a návyky. Omezovat jejich nevhodné aktivity je sice nutné, ale není to cílem výchovy. Vysokého efektu je možné dosáhnout prostřednictvím koordinované práce velitelů všech stupňů, jejich politických pracovníků, stranické a svazácké organizace.

Má-li být dosaženo vysoké úrovně kázně a efektivnosti v kázeňské praxi, je jednou z nejdůležitějších podmínek **cílevědomá součinnost** všech velitelů, politických pracovníků, stranických a svazáckých organizací. Praxe ze života vojsk potvrzuje, že velitelé s těmito subjekty spolupracují, koordinují cíle, prostředky a metody práce, vyměňují si názory na nejdůležitější otázky, vzájemně se informují, vytvářejí podmínky pro práci, společným úsilím řeší zásadní otázky výcviku a výchovy. Taková koordinovaná jednotná činnost subjektů řízení (velitel, politický pracovník, výbor stranické a svazácké organizace) však v žádném případě neznamená nějakou formu kolektivního vedení, či paritního zastoupení v řízení, ale vyžaduje jednotu řízení, kde jednotlivé složky mají své nezastupitelné místo, specifické organizační uspořádání, specifické metody činnosti.

Vzájemné vztahy mezi veliteli, politickými pracovníky, stranickými a svazáckými organizacemi jsou uskutečňovány na základě přesného dodržování stranických norem a zásad stranického řízení, které vycházejí ze základních řádů, stanov KSČ, SSM, směrnice pro práci politických orgánů, organizací KSČ v ČSLA, organizací SSM v ČSLA. Velitel — člen nebo kandidát KSČ — pomáhá usměrňovat práci stranické organizace při řešení úkolů bojové a politické přípravy a upevňování vojenské kázně, opírá se o její práci, autoritu i vliv. Velitel — nestraník — se ve své práci opírá o stranickou organizaci. Ve směrnici pro práci organizací SSM v ČSLA se uvádí, že velitelé se ve své práci opírají o mládežnické organizace a tato teze je zvláště aktuální v těch jednotkách, kde malý počet komunistů nedovoluje ustanovit vlastní stranickou organizaci nebo stranickou skupi-

nu a prvním pomocníkem velitele je proto organizace SSM.

Realizace těchto vzájemných vztahů pomáhá veliteli úspěšně řešit všechny náročné úkoly, spjaté s upevňováním kázně v jednotkách. Úspěšnost jeho výchovného vlivu je především v tom, že:

- seznamuje široký aktiv se stavem vojenské kázně a orientuje je na ta výchovná opatření, která zamýšlí realizovat,
- usměrňuje činnost organizací KSČ a SSM k upevňování vojenské kázně, koordinuje s nimi svá výchovná opatření, předkládá jim své požadavky a v opačném směru je i přijímá,
- získává objektivnější informace o účincích výchovných opatření od komunistů a funkcionářů SSM.

Stranické a svazácké organizace celou svou autoritou podporují náročnost velitelů, jsou jejich spolehlivou oporou v procesu upevňování kázně. Jejich úkolem je vést komunisty a svazáky k osobní příkladnosti při plnění služebních povinností, s pomocí kritiky a sebekritiky zjišťovat nedostatky ve výchovné práci a pomáhat velitelům je odstraňovat, rozvíjet iniciativu k dalšímu upevňování kázně. Současně i objasňují ostatním vojákům požadavky vojenské přísahy a řádů, vedou vojáky k uvědomělému podřizování rozkazům velitelů.

Při nepochopení dialektické souvislosti mezi nedílnou velitelskou pravomocí a stranickopolitickou prací může vzniknout nesprávný názor, že stranické a svazácké organizace jsou v jakémsi „služebním“ postavení, v roli pouhým „zajišťovatelů“ rozkazů. Takovýto přístup nemá nic společného se zásadou družného úsilí, svědčí o nepochopení skutečnosti, že nedílná velitelská pravomoc, rozkazy a nařízení velitelů vycházejí a jsou v souladu s linií komunistické strany.

Vedoucí úloha při upevňování kázně, v kázeňské praxi patří velitelům, vybaveným nedílnou velitelskou pravomocí, kteří využívají síly vlivu politických pracovníků, stranické a svazácké organizace a koordinací činnosti výrazně posilují zejména uvědomělou stránku vojenské kázně. Důležité je, aby odpovědně využívali svých politických, morálních a odborných znalostí, udržovali pevný režim života, organizací přípravy a konání všech zaměstnání a dalších vojenských činností vytvořili základ ukázněného jednání, sami dávali osobní příklad a vůči podřízeným správně realizovali svou kázeňskou pravomoc.

OBRANA V HORSKÉM ZALESNĚNÉM TERÉNU

Horský zalesněný terén představuje značnou část našeho zájmového prostoru a proto je nutné, abychom věnovali pozornost teoretickému rozpracování a praktickému zvládnutí zásad vedení operací a boje v těchto podmínkách.

Podle absolutní nadmořské výšky dělíme hory na:

- nízké (500—1000 m), které se vyznačují mírně zvlněnými a většinou zalesněnými terénními tvary a jsou nejpřístupnější pro činnost všech druhů vojsk,
- střední (1000—2000 m), které mají pozvolné zaoblené tvary s ojedinělými skalnatými úseky a soutěskami a jsou obvykle pokryty lesy a křovinami a většina prostorů je rovněž přístupná pro činnost vojsk,
- vysoké (vyšší než 2000 m), které mají zpravidla skalnaté horské hřebeny se strmými převýšeními a zledovatělými pláněmi a hlubokými roklinami. Tyto hory rozhodujícím způsobem omezují použití svazků a útvarů a jsou přístupné hlavně pro činnost speciálně vycvičených horských útvarů a svazků.

Z toho vidíme, že v našem zájmovém prostoru jde především o nízké a střední hory.

Horský terén má řadu zvláštností, které postupně ovlivňují bojovou činnost vojsk. Mezi nejcharakterističtější patří: velká členitost terénu, množství překonatelných překážek, omezený počet cest a ztížené možnosti pohybu po nich, většinou (ve vyšších polohách) kamenitá skalnatá půda, zatímco v nižších polohách dravé toky řek a stráně porostlé jehličnatými nebo listnatými stromy, možné sesouvání skal, sněhových lavin (zejména při jaderných výbuších). Kromě toho bojovou činnost může ovlivňovat svérázné podnebí, náhlé změny počasí, řidší vzduch a stínící účinek hor, který má vliv na provoz rádiových stanic, radiolokátorů a prostředků radiotechnického a raketového průzkumu.

Horský zalesněný terén bude vytvářet složitosti pro útok, zatímco s těžko schůdnými úseky a velkým počtem přírodních překážek dovolují vytvořit odolnou obranu menšími silami než za normálních podmínek. Členitý terén umožňuje vybírat nejvýhodnější čáry pro obranu, horský a zalesněný terén utajovat před nepřítelem uclnění bojové sestavy a systém palby, i široce používat různ-

ných zátarasů včetně jaderných min. Cíl obrany, její uspořádání, způsob vedení a všestranného zabezpečení budou výrazně ovlivňovat především podmínky horského zalesněného terénu.

Cíl obrany stanovíme na základě toho, že horský zalesněný terén vytváří výhodné podmínky pro organizování a budování především odolné obrany (i poměrně nevelkými silami), zatímco aktivnost obrany bude zpravidla potlačena omezenými možnostmi především manévru pohybem. Proto cílem obrany v horách zpravidla bude: odrazit útok, způsobit značné ztráty útočícímu nepříteli, vyčerpat jeho síly a udržet stanovený prostor. Tím získat čas pro soustředění sil a prostředků na jiných směrech, zabezpečit činnost úderných uskupení, přípravu a vedení silných protiúderů (protiútoků) proti rozhodujícím uskupením nepřítele na směru hlavního úderu apod.

Uspořádání obrany z hlediska její struktury může být v podstatě shodné s obranou v normálních podmínkách s některými odlišnostmi, které vyplývají ze zvláštností horského zalesněného terénu. Musí především zabezpečovat: úpornost, odolnost, houževnatost, kruhovost, protitankovost obrany především na rozhodujících směrech, dokonalou organizaci palebného systému na celou hloubku obrany a maximální vzdálenost před přední okraj s dokonalým využitím všech palebných prostředků a zejména výbušných zátarasů, vedení aktivní činnosti (protiztečí).

Při přechodu do obrany mimo dotyk s nepřítelem můžeme před předním okrajem obrany budovat **zabezpečovací pásmo**, a to buď na přístupech k horskému zalesněnému terénu (pak může být hlubší — 25 km od předního okraje), nebo s předním okrajem na výhodných dominantách, komunikačních uzlech předhůří horského masívu (pak může být méně hluboké — 15–20 km). Zejména v druhém případě bude velmi efektivní široce využívat zátarasů a léček s přihlédnutím k charakteristice terénu.

Při přechodu do obrany v dotyku s nepřítelem můžeme vytvářet **předsunuté postavení**. Při přechodu do obrany mimo dotyk s nepřítelem může tuto funkci plnit poslední postavení zabezpečovacího pásma. Tato postavení budujeme na menší hloubku než v normální obraně (kolem 6 km od předního okraje obrany), zpravidla s předním okrajem v podhůří na přehrazení především komunikací a soutěsek, které směřují do hor.

Úkoly, vyčleňování sil a prostředků i vedení bojové činnosti v obou případech zůstávají v podstatě stejné jako v normální obraně.

Šířka pásma obrany závisí především na množství, důležitosti a kapacitě výhodných komunikačních směrů, vzdálenosti mezi těmito směry a pochopitelně na důležitosti bráněného prostoru.

Obrana bude mít zpravidla charakter obrany na široké frontě. Těžko průchodné úseky a směry budou bránit zpravidla slabší síly s využitím paleb a zátarasů. Vojska budou organizovat obranu zpravidla na širší frontě než za normálních podmínek k přehrazení několika směrů výhodných pro útok nepřítele (divize může bránit 2–3 takové směry, z nichž jeden může být hlavní). Na těchto směrech půjde především o systém opěrných bodů čet, rot a praporečnických rajónů obrany.

Hloubku obrany bude rovněž do značné míry ovlivňovat charakter horského terénu a zejména jeho průchodnost a v některých případech i vzdálenost mezi rovnoběžně probíhajícími hřbety a komunikacemi, které může využít k manévru nepřítel i vlastní vojska. Z těchto důvodů může být hloubka obrany

pluku (divíze — armády) na jednom směru větší, na jiném menší než za normálních podmínek.

Organizace obrany do hloubky musí zabezpečit narůstání úsilí a síly odporu, nutit nepřítele přeskovat síly a vystavovat je účinné hromadné palbě a jaderným úderům a palebný styk mezi pásmy. Vzhledem k předpokladu používání vzdušných výsadků nepřítelem a k možnostem pronikání jeho menších sil mezerami v obraně, musíme počítat s jejich ničením.

Obranná postavení a pásma nebudou zřejmě mít tak vyhraněné místo jako v normální obraně. Jejich počet bude dán především průběhem horských masívů, soutěsek, údolí, průsmyků apod. Na druhé straně budou početnější příčná postavení, která využívají podélných svahu s probíhajícími komunikacemi, především pro vedení účinné boční palby a protizeteče.

Operační a bojová sestava při obraně v horách bude zřejmě charakteristická výrazným rozmístěním sil a prostředků na směrech. V závislosti na konkrétní situaci se bude zpravidla členit do jednoho sledu se vševojskovými zálohami pro směr, který neumožňuje manévr zálohami podél fronty. Druhý sled budeme zpravidla vytvářet na směru, který umožňuje zasazení větších sil nepřítele (široká údolí, náhorní planiny apod.). Do prvního sledu je účelné vyčlenit motostřelecká vojska zesílená dělostřelectvem, protitankovými prostředky, ženijními vojsky apod. Pokud se nevyhne použití tankových vojsk v prvním sledu (při přechodu vojsk do obrany v dotyku s nepřítelem), je nutné je zesílit motostřelci. Druhý sled nebo vševojskové zálohy rozmísťujeme tak, aby mohly přehradit nejdůležitější směry a byl zabezpečen manévr a včasné zasazení do boje na určených čarách k odražení pokusů nepřítele o obejít, k ničení výsadků nebo do protizetečí. Do druhých sledů i vševojskových záloh určujeme především tanková vojska a motostřelecká vojska na BVP, kterých můžeme úspěšně používat i k vytváření léček a zesílení protitankové obrany.

Frontové letectvo bude velmi intenzivně využívat vzdušného průzkumu komunikací a přilehlých prostorů všemi druhy a způsoby průzkumu. Operativně musí působit tam, kde se pro činnost letectva vytvářejí výhodné podmínky k hromadnému ničení nepřítele, a to jak prostředky ničení s tříštivo-trhavými a zápalnými, tak jadernými prostředky ničení.

V daleko větší míře bude letectvo využívat způsobů bojové činnosti spojených s vyhledáváním a současným ničením cílů malými skupinami (roji) s následnými údery větších skupin (letky, pluku), které reagují na předešlé výsledky bojové činnosti.

Vysoké manévrovací schopnosti vrtulníků spolu s relativně menšími rychlostmi letu vytvářejí podmínky pro úspěšné splnění úkolů i ve velmi členitém terénu. Na druhé straně větší nadmořská výška letu omezuje výrazněji letové vlastnosti vrtulníků než letounů. Je menší výběr vhodných přistávacích ploch v terénu. Lepší přirozené maskovací vlastnosti horského a zalesněného terénu mohou komplikovat vyhledávání a ničení cílů.

Musíme počítat s možností náhlých změn povětrnostních podmínek, jako je nízká oblačnost, prudké změny směru a rychlosti větru, kolísání teploty a silné variabilní vertikální proudění vzduchu. Velká členitost terénu komplikuje navedení vrtulníků na pozemní cíle, zejména při letech v přízemních výškách a omezuje možnosti volby nejvhodnějšího náletového směru.

Terén může též omezovat širší použití protitankových řízených střel na vzdálenost jejich maximálního dosahu a na odvrácených svazích. Na druhé straně horský a zalesněný terén ztěžuje podmínky pro nepřátelskou PVO a na-

pomáhá jejímu úspěšnému překonání. S tím souvisí i větší možnosti maskování letů vrtulníků a možnost jejich použití s překvapením.

Při bojové činnosti letectva při podpoře vojsk v obraně v horském zalesněném terénu budou mít faktory, které zvyšují účinnost jeho bojové činnosti, větší vliv než faktory, které účinnost bojové činnosti snižují. Tedy letecká podpora bude v období aktivní činnosti nepřítele podstatně účinnější, než v rovinách. V hornatém a zalesněném terénu nemůže nepřítel docílit homogenní bojovou sestavu a musí soustřeďovat svá vojska v prostorech dostupných z komunikací, přičemž sama hustota komunikací je velmi nízká. Tím může dojít v některých prostorech (zejména v taktické hloubce) k velké nasycenosti vojsky a technikou. Zde bude hustota cílů na jednotku plochy velká a pravděpodobnost jejich vyhledání a ničení letectvem vysoká.

Při použití raketového vojska budeme především zkoumat prostor předpokládaného cíle, kam máme vést úder. Reliéf terénu, porost a povětrnostní situace mají totiž podstatný vliv na ničivé faktory jaderných úderů. Tak např. na svazích přivrácených k epicentru jaderného výbuchu se účinek tlakové vlny 1,5—2,5krát zvětšuje, naopak na odvrácených svazích se zmenšuje. Bereme v úvahu i to, že při použití jaderných úderů v horském a zalesněném terénu, kdy vznikají rozsáhlá pásma zničení a rozsáhlé prostory požárů, se mohou značně snížit i manévrovací schopnosti vlastních vojsk (tempa protiztečí).

Prostory bojových rozmístění volíme nejčastěji v blízkosti hlavních cest. V konkrétní situaci mohou mít tvar oválu táhnoucího se podél komunikací a údolí. Malá kapacita směru si může vyžádat stupňovité rozčlenění prostorů bojových rozmístění baterií do hloubky. V důsledku toho má být vzdálenost prostorů od předního okraje vlastních vojsk u oddílů vojskových raket větší než v normálních podmínkách.

Palebná postavení volíme v prostorech vzdálených od horských říček, potoků a vyschlých koryt, protože tyto se mohou rychle (neočekávaně) po dešti či tání sněhu změnit v prudké vodní toky s rozsáhlou oblastí záplav. Také úpatí a strži nejsou výhodná pro nebezpečí pádu kamení, lavin a vytvoření závalů. Při přemísťování raketového vojska vyvstávají i značné potíže v případě nutnosti rozvinout raketové jednotky za přesunu z chodu.

Pro dělostřelectvo předvídáme plnění takových úkolů jako umlčení živé síly a palebných prostředků nepřítele na strmých svazích, umlčení záloh nepřítele v úžlabinách, dolinách i jiných skrytých místech, umlčení nepřátelských pozorovatelů na vrcholech, z nichž může pozorovat do hloubky naší sestavy apod.

Při rozdělení a uskupení dělostřelectva přihlížíme k úkolům, které má plnit v celém průběhu bojové činnosti, protože nové rozdělení dělostřelectva spojené s manévrem v průběhu boje bude značně obtížné. Především zabezpečíme maximální samostatnost útvarů a jednotek na samostatných směrech jejich posílením i na úkor dělostřelectva svazku. Útvarům a jednotkám, které působí v údolích a na náhorních rovinách, je účelné přidělovat kanónové dělostřelectvo, vojskům bojujícím na směrech s příkrými srázy, roklemi apod. houfnice. Do sestavy obcházejících odřadů (eventuálně výsadku apod.) zařadíme jen lehké zbraňové systémy, kterých mohou použít i v těžko dostupném terénu, neprůchodném pro běžné dopravní prostředky. Snažíme se vyvarovat zbytečnému narušení organizační celistvosti dělostřeleckých útvarů, abychom zbytečně neztěžovali velení a zásobování, zvláště střelivem.

Složitost reliéfu terénu má značný vliv i na volbu a manévry bojových sestav dělostřelectva. Palebná postavení vybíráme poblíž cest a členíme i do hloubky.

Zvlášť pečlivě je třeba přihlížet k možnostem plnění úkolů s ohledem na přestřelnost. K zmenšení hluchých prostorů se část jednotek vysunuje do palebných postavení s možností vedení šikmé a boční palby (při tom se mohou palebná postavení se svolením staršího náčelníka rozmísťovat i v sousedních úsecích). Při volbě velitelsko-pozorovacích stanovišť zabezpečíme úzkou součinnost s podporovanou jednotkou (útvarem). Jen tak vyloučíme nepřesnosti v udávání cílů a zabezpečíme včasné plnění úkolů podle požadavků vševojskového velitele. Kromě velitelsko-pozorovacích stanovišť volíme větší počet pomocných pozorovatelů (jak předsunutých, tak i bočních) k pozorování skrytých prostorů. Kromě toho budeme předvídat několikapatrové umístění pozorovatelů pro případ mlhy a nízké oblačnosti.

Důležitou úlohu při ničení nepříteli v horském a zalesněném terénu sehrávají i prostředky pro přímou střelbu. Je vhodné umístit je na svazích přivrácených k nepříteli tak, aby měly co nejlepší výstřel a vykrývaly hluché prostory dělostřelectva pro střelbu ze zakrytých palebných postavení. Zvláštní pozornost věnujeme zejména volbě palebných stanovišť (palebných čar) u jednotek protitankových řízených střel.

PTZ na všech stupních je účelné rozmísťovat v sestavě svých prvních sledů. Přitom se ukazuje potřeba mít na stupni divize — armády několik protitankových záloh pro zvlášť nebezpečné směry, zejména v případě, nebudou-li vhodné podmínky pro manévr. V boji s tanky důležitý význam a místo budou mít i protitankové prostředky jednorázového použití.

Bojovou činnost PVO bude nepříznivě ovlivňovat stínící vliv hor a lesů, omezení množství cest a míst vhodných pro rozvinutí prostředků do bojových sestav a také náhlé změny počasí v průběhu dne.

Vzroste zřejmě význam použití kompletů STRELA-2M. Družstva budou zpravidla zaujímat palebná stanoviště v rotních opěrných bodech na svazích hor, v jednotlivých výškách a plošinách s co nejmenšími úhly skrytů. K jejich rozmístění je účelné využívat horských sedel, širokých úžlabin a dolin, které zabezpečují vedení palby na vzdušné cíle na pozadí oblohy. V lesnatém terénu mohou využívat okraje lesů, pasek a průseků.

Protiletadlové baterie vševojskových pluků budeme častěji než za normálních podmínek rozdělovat po četách do obranných rajónů prvosledových praporů a některou z čet můžeme použít k PVO jednotek v předsunutém postavení. Při centralizovaném použití baterie budou nejvhodnějšími objekty PVO důležité bráněné horské přechody a průsmyky, v hloubce obrany pak přepravy přes horské řeky na nejpravděpodobnějších směrech průletu nízko letících cílů.

Protiletadlové raketové a dělostřelecké pluky (svazky) použijeme především k obraně vojsk na směru hlavního úderu nepříteli, nebo která přehrazují důležité komunikace nebo široká údolí. Podmínky terénu nás často budou nutit v jednom případě volit bojovou sestavu při minimálních hranicích stanovených norem, v druhém případě na maximální vzdálenosti. Bojová sestava bude zpravidla jak v rámci baterie, tak i vyšších stupňů, nepravidelná. Jednou bude rozložena podél komunikací do hloubky, v jiném případě bude rozdělena horskými hřebety do šířky. Jak raketové, tak i dělostřelecké baterie budou zaujímat palebná postavení podél komunikací, popř. v údolích či svazích přístupných hor, v prostorech horských přechodů a průsmyků tak, aby bránily klíčové prvky obrany. Bojová činnost bude často rozdělena do baterií. V lesnatém terénu bude použití pluku (brigády) omezeno na lesní cesty, přičemž palebná postavení může zaujímat jen na velkých pasekách, širokých průsecích a na okrajích lesů.

Své zvláštnosti bude mít použití radiotechnických jednotek a útvarů. Bude omezený výběr stanovišť, které splňují požadavky na radiolokační techniku. Proto budeme využívat náhorních rovin a údolí a organizovat pečlivý výběr stanovišť. I tak, v důsledku stínícího vlivu hor, budou vznikat mezery v radiolokačním poli, což můžeme kompenzovat plným využitím televizních optických zaměřovačů a průzkumu pozorováním.

Řadu zvláštností při ženijním zabezpečení obrany bude mít **ženijní vojsko**. Je to dáno především charakterem horského zalesněného terénu, který vytváří řadu výhodných podmínek: ochranné vlastnosti terénu, omezené možnosti použití tanků nepřítelem, převaha pozorování za jasného počasí, dobré podmínky pro maskování i proti radiolokačnímu průzkumu nepřítele, dostatečné zdroje výpomocného materiálu. Budou ovšem i nevýhodné podmínky (obtížné složení půdy, omezení možnosti použití mechanizačních prostředků a manévru, obtížné zásobování ženijním materiálem, drsné povětrnostní podmínky, možnosti vzniku rozsáhlých závalů, zatopení a v zalesněných prostorech i požárů).

Ženijní úpravu terénu (a to i v hloubce obrany) musíme zabezpečit bez použití ženijních mechanizačních prostředků. Jednotlivé ochranné stavby budeme ve většině případů budovat pouze jako částečně zapuštěné nebo povrchové v kombinaci s dřevem, kamenem apod. Urychlit zemní práce můžeme jenom zvýšeným použitím travin, včetně speciálního náloživa.

Těžší zátarasování položíme především na jednotlivé komunikační směry, které vedou do hloubky obrany. Pozornost musíme věnovat hlavním cestám, ale i lesním a horským pěšinám. Zátarasů můžeme použít různého druhu, a to jak výbušných, tak i nevýbušných zátarasů. Kromě běžných typů zátarasů se zde výhodně uplatní stromové záseky, kamenometné fugasy, suťové nebo sněhové laviny apod. V tom smyslu bude nutné ženijní jednotky k zátarasování soustředit na jednotlivých směrech až do družstev. Manévr zátarasů bude zpravidla silně omezen a proto pohyblivé odřady zátarasovací se budou soustřeďovat na hlavní ohrožené směry a zřejmě jich na jednotlivých stupních bude více.

Při úpravě cest pro přesuny, odsuny a manévr můžeme ve většině případů využít pevného pokladu cest, jejichž počet však bude omezen. Hlavní nevýhodou bude jejich zpravidla úzký profil, který bude vyžadovat náročnou úpravu výhybek. Ke zvláštnostem zabezpečení manévru v tomto terénu může patřit i zřizování speciálních mostů, popř. i budování visutých lanových mostů přes neprůchodná údolí a horské říčky. Vzhledem k převažujícím úzkým vodním překážkám můžeme s výhodou využít normovaných doprovodných mostů (MT-55, AM-50). V řadě případů, s ohledem na hloubku vodních překážek a zpravidla pevné dno, můžeme využít i brodových přepravišť.

Zvláštnosti horského terénu si vyžadují decentralizované použití ženijních jednotek a jejich přidělování do podřízenosti menších jednotek, zpravidla praporu, někdy i roty. To klade nároky na znalosti vševojskových velitelů a efektivního použití ženijních sil a prostředků. Omezené možnosti využití ženijních mechanizačních prostředků zvýší fyzickou námahu vojáků a prodlouží výkonové normy při plnění úkolů ženijního zabezpečení.

Při použití spojovacího vojska v organizaci spojení v horském zalesněném prostoru bereme v úvahu všechny specifické podmínky: zabezpečit spojení s hustou sítí pozorovatelů, složitost udržení spojení s vojsky na jednotlivých samostatných směrech, vliv stínění hor a odrazů rádiových vln od horských masívů, menší rychlost výstavby linkových vedení a větší spotřebu kabelu, ztíženou volbu tras i stanovišť radioreléových stanic a jejich přesunů, snižuje

se spolehlivost polního peštovního spojení (omezený pohyb pohyblivých pojištěk), bude omezen manévrem zálohou spojovacích sil a prostředků a ztížená ženijní úprava spojovacích uzlů a stanic.

Možnost horských závalů, vytváření oblastí s vysokou úrovní radiace po jaderných úderech a dlouhodobý účinek otravných látek v soutěskách a hlubokých údolích ztěžuje stavbu linkových vedení a provoz pohyblivých pojištěk. Náhlé změny počasí, snížení výkonů motorů a zvýšená spotřeba pohonných hmot ztěžují využívání všech spojovacích prostředků.

Pro zabezpečení rádiového (radioreléového) spojení používáme v horách zejména antén prostorového záření (ale i povrchovou vlnou). Rádiové a radioreléové prostředky umísťujeme na vrcholcích hor nebo na přivrácených svazích. Nemůžeme-li zabezpečit přímé spojení mezi dvěma místy, zřizujeme retranslační mezistanice (reléové stanice).

Hlavním druhem spojení v horách bude rádiové spojení.

Spolehlivost linkového spojení se v horském terénu zvyšuje zřizováním většího počtu kontrolních telefonních stanic (než v rovinách), zejména na obtížných úsecích.

Polní poštovní spojení využívá v horském terénu zejména vrtulníků a ve větší míře i signálních prostředků.

Pro umístění spojovacích uzlů, kontrolních, retranslačních i koncových stanic využíváme v horském terénu maximálně přírodních krytů (jeskyní, útlabin, slojí atd.). V místech, kde dochází k rozvodnění řek a v korytech vyschlých řek a vodních nádrží, spojovací uzly a stanice neumísťujeme.

Za bojové činnosti vojsk v horách musíme zabezpečit spolehlivé rádiové spojení především s raketovými vojsky, průzkumem, s vojsky bojujícími na samostatných směrech, s obcházejícími odřady a mezi nimi, s letectvem, vzdušným výsadkem a se sousedy.

Mohl bych uvést ještě celou řadu zvláštností u dalších vojsk a služeb. Všechny jsou motivovány především charakteristickými rysy horského zalesněného terénu a jsou analogické, jak jsem uvedl. Vzhledem k obtížnosti manévru silami a prostředky v horském zalesněném terénu značně vzrůstá význam manévru palbou a zátarasy jako součást **palebného systému**. Tento systém organizujeme tak, abychom nepříteli ničili již na vzdálených přístupech. Směry přístupné pro útok, cesty, východy roklin a soutěsek, výhodné přechody přes vodní toky a strže i přístupy k průsmykům musí být pod působením palebných prostředků.

Systém paleb musí zabezpečovat vytvoření boční a křížové palby a musí být uspořádán tak, aby před předním okrajem, na bocích a v mezerách mezi opěrnými body nevznikly hluché prostory. Palebné prostředky je vhodné rozmísťovat v patrech jak na svazích přivrácených k nepříteli, tak i na odvrácených svazích výšin. Připravujeme pro ně několik záložních palebných postavení. Nejvyšší patro (náhorní rovinu) zaujmají zpravidla vojska PVO. Celý palebný systém musíme důsledně sladit se systémem zátarasů tak, aby byly všechny pod účinnou palbou.

Při vedení obrany má značný význam houževnatá obrana dominujících výšin, průsmyků, komunikačních uzlů, soutěsek, přepravišť přes vodní toky apod. Tyto bráníme i v obklíčení. Tím nedovolíme nepříteli využít komunikací a lépe průchodného terénu, narušíme jeho manévr, přisun záloh, přeskupení sil a prostředků a zásobování. Rozhodujícím projevem aktivity budou časté protizteče uskutečňované na všech stupních zpravidla shora dolů po hřebtech, údolích, cestách, korytem vyschlých řek a po svazích. Vedení protiúderu bude značně

omezeno vzhledem k možnostem rozvinutí sil a prostředků. S protiúderem můžeme počítat v takovém horském zalesněném terénu, kde jsou široká údolí, velké náhorní planiny, nebo několik kapacitních souběžných směrů.

Místa velení budeme zpravidla přibližovat na všech stupních k vojskům prvního sledu a na důležitých směrech a zřejmě častěji budeme používat vzdušných velitelských stanovišť. Na operačním stupni bude zřejmě častějším jevem rozvíňování pomocných velitelských stanovišť.

V jednom článku pochopitelně nemohu rozebrat všechny byt jen zásadní otázky obrany v zalesněném terénu. Je to dáno tím, že rovinatý terén není tak různorodý a z hlediska jeho efektivního využití tak náročný. Z tohoto pohledu mohou psát pouze v obecných polohách, neboť každý horský zalesněný terén je prakticky jiný a bude vyžadovat při přijímání rozhodnutí vždy jiných přístupů. Přesto ovšem je řada společných zásad, které ve větší či menší míře musíme při organizaci obrany v horském terénu respektovat.

Vždy zřejmě půjde o to, že horský terén ve větší míře bude vytvářet podmínky pro úpornost obrany, než pro její aktivitu, bude výhodnější pro obranu než pro útok. V této souvislosti můžeme vyjít z poznatků, že při přechodu do obrany v dotyku s nepřítelem v rovinatém terénu (např. před vedením protiúderu nepřítele) půjde na taktickém stupni především o plnění požadavku úpornosti obrany. Na druhé straně aktivní činnost požadujeme zejména na operačním stupni. To je dáno tím, že rovinatý terén umožňuje zasadit i silný druhý sled. Při obraně v horském zalesněném terénu tomu bude zřejmě naopak, neboť vést silné protiúderové nebudou v důsledku omezených terénních podmínek vždy možné. Z těchto důvodů bude i vhodnější mít na operačním stupni silnou vševojskovou zálohu (k vedení protiztečí po směrech). Bereme v úvahu, že druhý sled armády v horském terénu nebudeme moci vždy kompaktně zasadit.

Budeme se snažit, aby pro obranu zejména důležitých směrů byly vyčleněny takové síly a prostředky, které mohou vést boj samostatně, při potřebném zabezpečení. Z těchto důvodů vyplývá zřejmě požadavek na vytvoření většího počtu záloh (protitankových, ženijních apod.), i když vzhledem k možnostem slabších. To bude typické zejména tam, kde bude manévr mezi jednotlivými směry značně omezen.

Z toho můžeme učinit závěr, že hornatý zalesněný terén má řadu zvláštností, které podstatně ovlivňují vedení operace a boje a tím i činnost velitelů, štábů a vojsk. Z tohoto pohledu je proto třeba teorii i praxi organizace a vedení bojové činnosti nejenom zvládnout, ale i tvůrčím způsobem rozvíjet.

MANÉVR V OBRANĚ MOTOSTŘELECKÉ DIVIZE

V obranném boji může divize uskutečnit různé druhy manévru silami a prostředky. Manévr můžeme dělit v různých rovinách. Rozhodující bude, jaký prvek vezmeme za znak dělení: je to např. cíl manévru, prvek sestavy divize a místo, kam směřuje manévr.

Podle cíle je to manévr k přechodu do obrany, k protizetči, k vystřídání prvosledových jednotek po jejich vyřazení jadernými údery, k přehrazení mezer, ke změně palebného postavení, protijaderný, k ničení nepřátelských vzdušných výsadků a k přechodu do útoku.

Podle prvku sestavy divize je to manévr prvním sledem, druhým sledem, zálohami, oddílem vojskových raket, dělostřelectvem, protitankovým útvarům, místy velení a manévr týlem.

Podle místa, kam směřuje, je to manévr na první postavení, na palebnou čáru, na čáru v hloubce obrany, z pasivního úseku obrany na směr hlavního úderu nepřítele apod.

Manévr můžeme dělit podle dalších znaků, např. rozšířit uvedené druhy manévru.

Úspěch manévru silami a prostředky podmiňují určité předpoklady, z nichž mezi nejpodstatnější patří:

- rychlost a včasnost manévru,
- uťajení manévru,
- dostatečná pohyblivost vojsk při manévru,
- vhodnost manévru,
- připravené osy (cesty) pro manévr,
- pevné a nepřetržité velení vojskům,
- pečlivá a neustálá součinnost,
- bojová pohotovost jednotek a útvarů k manévru,
- odborná připravenost a morálně politické kvality vojsk.

Vzhledem k omezenému rozsahu článku rozeberu jen **manévr k přehrazení mezer** a **manévr k ničení nepřátelských vzdušných výsadků**.

Manévr k přehrazení mezer

V důsledku použití jaderných zbraní vznikne často v obraně divize situace, kdy budou jadernými údery vyřazeny jednotky, které zaujaly obranu na předpokládaném směru hlavního úderu nepřítele. Tím vznikne v bojové sestavě vojsk mezera, kterou se bude nepřítel snažit využít k rychlému pronikání do

hloubky a k rozšíření svého vlonu. Proto musí velitel nejen prvosledového pluku, ale zejména velitel divize, zakrýt vzniklou mezeru palbou dělostřelectva a přehradit manévrem části sil a prostředků ze sestavy druhého sledu a záloh. Rychlé zakrýtí mezer, zesílení nebo vystřídání jednotek napadených jadernými údery, je jedno z důležitých opatření, které zabezpečuje uchování odolnosti obrany.

Cílem manévru k přehrazení mezery vzniklé po jaderném úderu nepřítele může být: včasným vyjitím vyčleněných sil a prostředků na danou čáru (do prostoru) zastavit postup nepřítele a nedovolit mu tak využít účinků jaderného úderu k dalšímu rozvíjení útoku do hloubky obrany.

Manévr k přehrazení mezer povedou zejména PTZ a POZ a podle potřeby část sil druhého sledu (VŠZ) divize. Spolu s nimi do nových (záložních) palebných postavení i část dělostřelectva, které bude manévr zabezpečovat. V některých případech se mohou dělostřelecké jednotky přesunout přímo do mezery k přímé palbě proti tankům. Bude to tehdy, nemáme-li k zastavení nepřátelských tanků protitankových prostředků nebo jejich manévr by přišel pozdě.

Rychlost a včasnost manévru. Pozdě vedený manévr k přehrazení mezery nejen že umožní nepříteli využít účinků jaderného úderu a rychle pronikat do hloubky sestavy divize, ale může způsobit, že jednotky v průběhu manévru se střetnou s nepřítel v terénu pro ně nevýhodném, v pochodové nebo přebíjové sestavě a utrpí těžké ztráty. Tím bude narušena odolnost obrany i v hloubce a ohroženo splnění úkolů celé divize. Nejlepší předpoklady pro rychlý manévr i v částečně rozrušeném terénu mají tankové a motostřelecké jednotky s BVP.

Vhodnost manévru. Manévr můžeme vést z hlediska prostoru buď na přivrácený okraj částečně rozrušeného terénu směrem k nepříteli, na jeho odvrácený okraj, nebo přímo do prostoru výbuchu. V druhém případě to sice znamená určitou ztrátu prostoru, ale toto řešení má některé výhody. Vždy záleží na konkrétní situaci. Avšak přehrazení mezery na jejím odvráceném okraji (z hlediska nepřítele):

- nutí nepřítele překonávat částečně rozrušený terén a v této ztížené situaci vést boj s obráncem,
- vytváří více času pro manévr a organizaci palebného systému (o dobu, po kterou nepřítel překonává rozrušený terén),
- vylučuje nutnost manévru v rozrušeném terénu.

Soulad manévru se zámyslem boje. Jestliže velitel divize předpokládá ničit nepřítele v hloubce obrany protiztečí druhého sledu, ovlivní to pochopitelně jeho rozhodnutí, jakými silami přehradit mezeru. Kromě PTZ a POZ divize může v tomto případě vysunout do mezery jen menší část druhého sledu (zvláště bude-li ve druhém sledu jen jeden pluk). Výhodnější však bude, aby šlo s PTZ a POZ divize přehradila mezeru některá jednotka prvosledového pluku.

Palebné zabezpečení manévru k přehrazení mezer. Nepřítel, který si jaderným úderem vytvoří mezeru v naší sestavě, bude mít maximální snahu ji využít a zabránit, abychom ji přehradili manévrem sil a prostředků z jiného směru nebo prostoru. Kromě rychlého postupu svých mechanizovaných a tankových jednotek (útvárů) se bude snažit k využití účinků po jaderném úderu ničit palbou dělostřelectva naše jednotky při manévru. Proto bude hlavním úkolem dělostřelectva divize při manévru ničit a umlčovat nepřátelské palebné prostředky (zejména prostředky jaderného napadení, dělostřelectvo a minomety), které budou podporovat jednotky pronikající do mezery. Dále bude ničit proti-

tankové prostředky nepřítele, které mohou ohrožovat vlastní tankové jednotky nebo jednotky na BVP, zejména v době rozvinování na palebné čáře nebo při zaujímání obrany.

K tomu využijeme především protitankových záloh, ale i vysunutých tankových a motostřeleckých jednotek na BVP, které plnily úkol čelního zajištění.

Průzkum. I když velitel divize bude mít zprávy o postupujících jednotkách nepřítele (od SPzH divize i od prvosledových pluků), jakmile se rozhodne k manévru k přehrazení určité mezery, musí směřovat průzkumné prvky na tento směr. Podle konkrétní situace to může být buď SPzH, která je k tomuto prostoru nejbližší, nebo vyšle ze zálohy průzkumu novou hlídku. Kromě toho si na směru manévru obvykle vyšle svůj průzkum velitel pluku (pokud jde o manévry hlavních sil pluku) a v každém případě velitel čelního praporu (BPzH).

Úkolem SPzH divize a pluku může být zjišťovat:

- sílu, složení, rychlost a směr postupu nepřítele (s důrazem na přísun záloh),
- postavení hlavních palebných prostředků nepřítele, které působí na směru mezery (vlomu),
- situaci v prostoru jaderného výbuchu a na jeho bocích (z hlediska nepřítele a terénu).

Pokud bude SPzH pluku nebo BPzH praporu vysílána v době po obdržení úkolu pro přehrazení mezery, bude její předstih před silami pluku (praporu) velmi malý. Proto bude vhodné, aby hlídky ze zálohy průzkumu na základě postupu nepřítele obdržely předběžné nařízení k plnění úkolu (které je bude orientovat na nadcházející úkol) a po vytvoření mezery jaderným úderem jím byl upřesněn jen směr a prostor činnosti. Avšak i za této situace budou mít průzkumné hlídky ke splnění úkolu zřejmě málo času. Proto bude vhodné využívat k manévru průzkumných sil vrtulníků.

Zajištění. Kromě průzkumu bude vhodné, aby si jednotky (útvary) vysílaly čelní zajištění v síle čtyř až rot, které bude plnit úkoly ČPZ a podle potřeby i boční zajištění. Vzdálenost od zajišťované jednotky bude zřejmě menší než za pochodu (okolo 3 km) a bude ovlivněna celkovou délkou manévru. Úkolem tohoto čelního zajištění bude urychleně vyjít do daného prostoru a zde zabezpečit rozvinutí hlavních sil na palebné čáře nebo zaujetí rajónu obrany. Do sestavy čelního zajištění bude vhodné včlenit i OZP divize (pluku).

Ochrana proti zbráním hromadného ničení. Vzhledem k tomu, že manévry k přehrazení mezer bude probíhat po jaderných úderech nepřítele, musíme položit důraz na tato opatření:

- radiační a chemický průzkum, zjišťování zamořených prostorů, bude-li čas i vyhledávání obydlených,
- volbu nejúčelnějších způsobů pro překonání zamořených prostorů a účelné zabezpečení ochrany při nutnosti přehrazení mezer v těchto prostorech,
- částečnou úpravu komunikací pro manévry silami OZP.

Jaké má divize možnosti z hlediska využití jejího druhého sledu (mzp s BVP) k manévru na palebnou čáru k přehrazení mezery, která vznikla po jaderném výbuchu v prostoru druhého sledu prvosledového pluku: průměrná vzdálenost druhého sledu od palebné čáry, která je v úseku obrany pluku prvního sledu, činí okolo 15 km. Přesun na vzdálenost 10 km probíhá tempem 25 až 30 km . h⁻¹. Rozvinutí do bojové sestavy začíná 5 km před palebnou čarou a probíhá rychlostí do 20 km . h⁻¹.

Za těchto předpokladů je pro přesun a rozvinutí druhého sledu třeba:

— přijetí rozhodnutí velitele divize pro manévr	10 až 15 min,
— vyvedení z prostoru	15 až 20 min,
— přesun	20 až 25 min,
— rozvinutí	15 až 20 min,
Celkem pro přesun a rozvinutí druhého sledu	60 až 80 min.

(Úkol jednotkám upřesníme při vyvádění a za přesunu.)

Nepřítel na směru jaderných úderů k překonání prvního postavení a na vyjití ke druhému postavení (do hloubky okolo 9 km) při rychlosti okolo 3 km . h⁻¹ může potřebovat do tří hodin. Jestliže je palebná čára mezi prvním a druhým postavením, pak k ní může útočník vyjít za 1,5 až 2 hodiny. Při porovnání tohoto času s časem nutným pro vyvedení a manévr druhého sledu můžeme udělat závěr, že v této situaci bude manévr k přehrazení mezery reálný a že na danou čáru, která je v hloubce úseku obrany pluků prvního sledu, vyjde druhý sled divize před příchodem nepřitele. Pokud ovšem bude postup nepřitele rychlejší nebo manévr druhého sledu pomalejší, musí manévr vést na záď druhého postavení nebo do mezery mezi druhé a třetí postavení, což by z hlediska odolnosti obrany v hloubce nebylo příliš výhodné.

Manévr k ničení nepřátelského vzdušného výsadku

Do pásma obrany divize může být na směru hlavního úderu nepřitele vysazen nepřátelský taktický vrtulníkový výsadek (TVV) v síle od zesílené čety do praporu, nejčastěji pak v síle roty. Jeho konkrétní složení, čas vysazení a prostor působení závisí na úkolech, které plní, charakteru obrany, terénních podmínkách a předpokládaných tempech vojsk nepřitele, která útočí čelně. TVV vysazuje nepřítel tehdy, když je zřejmé, že útočná činnost bude mít úspěch. To znamená zpravidla nejdříve při dokončování průlomu našeho prvního postavení.

Úkolem nepřátelského TVV vysazovaného do hloubky obrany divize může být včas ovládnout důležité prostory a udržet je do příchodu hlavních sil, ničit prostředky jaderného napadení a místa velení, vázat na sebe zálohy (druhý sled) divize apod.

V podmínkách soudobé obrany, zvláště v noci nebo za ztížené viditelnosti, může vysazovat malé výsadky v síle čety až roty s cílem vést diverzní průzkumnou činnost.

Aktivní boj se vzdušnými výsadky nepřitele musíme vést bez narušení odolnosti vojsk, která odrazí útok čelně. Proto již při organizaci obrany předvídáme manévr k ničení vzdušných výsadků. Přitom zvažujeme možné složení a úkol vzdušného výsadku, prostor jeho vysazení a pravděpodobné směry jeho činnosti a vedení manévru.

Jednotky a útvary v obraně vedou bezprostřední boj se vzdušnými výsadky nepřitele a za jejich příletu k přednímu okraji, při přeletu obrany, **při vysazení a po vysazení.**

Nejpravděpodobnější prostory pro vysazení v pásmu obrany divize jsou mezery mezi útvary prvního a druhého sledu nebo prostory v týlu druhého sledu. Proto druhý sled (VŠZ), ale i týlové jednotky musí být připraveny k ničení vzdušného výsadku.

Podle posledních názorů počítáme s vytvářením u divize (pluku) v obraně (jako prvkem bojové sestavy) **protivýsadkové zálohy**, která je předurčena k boji se vzdušnými výsadky a aeromobilními jednotkami nepřitele zejména v době

jejich vysazení a po vysazení. Zpravidla ji vytváříme z tankových nebo motostřeleckých jednotek vyčleněných z druhého sledu. Divizní protivýsadková záloha se nejčastěji určuje v síle zesíleného motostřeleckého (tankového) praporu, u pluku v síle zesílené motostřelecké (tankové) roty. Protivýsadková záloha divize se rozmísťuje mezi třetím a čtvrtým postavením nebo na čtvrtém postavení.

Cílem manévru k ničení nepřátelského vzdušného výsadku může být přesunout včas do prostoru vysazení (činnosti) výsadku potřebné bojeschopné síly a prostředky nutné k jeho zničení.

Zvláštnost situace, za které bude probíhat manévr k ničení vzdušného výsadku, je v tom, že obránce zná pouze pravděpodobné prostory vysazení a předpokládanou sílu vzdušného výsadku. Jeho ničení bude zpravidla probíhat v obtížných obdobích obranného boje, kdy druhý sled je už připraven nebo dokonce zavázán do boje s nepřítelem, který útočí čelně.

Do prostoru vysazení směřujeme nejbližší volné jednotky (nebo protivýsadkovou zálohu), které zahajují boj do té doby, než se výsadek soustředí a začne plnit úkol. Je-li to možné, do prostoru vysazení vedeme palbu dělostřelectva. Vysadí-li nepřítel dva výsadky, je třeba vynaložit veškeré úsilí k jejich izolaci, ničit je jednotlivě a nedovolit jim spojit se.

Rychlost a včasnost manévru. Rychlý a včasný manévr umožní, abychom výsadek zničili v prostoru vysazení v době, kdy ještě nebude plně připraven k boji, kdy nebude moci řádně využít terénu, kdy ani nebude zcela orientován. Kromě toho umožní zničit výsadek do doby, než tento začne plnit úkol. Zvlášť důležité to bude u diverzně průzkumných skupin, které po opuštění místa vysazení budou velmi těžko zjistitelné a přitom budou napadat a ničit nejdůležitější objekty a prvky sestavy divize.

Častým úkolem nepřátelského výsadku bude poutat co možná největší počet našich jednotek tak, aby oslabil hlavní uskupení v obraně na směru hlavního úderu nepřítele. To se mu však může podařit pouze tehdy, bude-li mít čas zaujmout výhodnou čáru, zorganizovat palby, popř. i částečně ženiijně upravit terén. A v tom mu zabrání rychlý a včasný manévr.

Bojová pohotovost jednotek a útvarů k manévru. I když při organizaci obranného boje vyčleníme pro boj se vzdušnými výsadky protivýsadkovou zálohu, na tuto činnost musí být připraveny i ostatní jednotky druhého sledu a zálohy divize. Nepřítel může totiž vysadit několik výsadků, protivýsadkovou zálohu napadnout jaderným úderem, dělostřelectvem, nebo protivýsadková záloha bude od místa vysazení výsadku dále, než jiná jednotka druhého sledu divize.

K tomu, aby byla bojová pohotovost jednotky plánované k ničení nepřátelských výsadků k plnění úkolu co nejvyšší, předpokládáme realizovat podle konkrétních možností některá opatření, a to:

- tyto jednotky nezaujímají úsek obrany (obraný rajón) v hloubce, ale jsou v prostoru v rotních proudech,
- pokud musí obranu zaujmout, seznámíme všechny velitele a řidiče se způsobem vyvádění z opěrných bodů a s prostory soustředění jejich jednotek,
- štáb druhosledového pluku zplánuje manévr do pravděpodobných prostorů vysazení tak, aby po obdržení úkolu pro ničení výsadku mohl velitel pluku (praporu) jen upřesnit přijaté rozhodnutí,
- seznámíme velitele s předpokládanými prostory vysazení výsadku, s osami přesunu do nich a vydáme předběžná nařízení ve variantách na všech stupních,

- zabezpečíme rekognoskaci os přesunu do předpokládaných prostorů vysazení až k velitelům rot,
- v zimě udržujeme motory bojových vozidel na provozní teplotě s možností okamžitého výjezdu,
- určíme signál pro pohotovost jednotky k ničení TVV a zabezpečíme, aby jednotky znaly činnost při jeho vyhlášení,
- organizujeme nácviky jednotek k ničení TVV (v případě delšího vedení obranného boje).

Palebné zabezpečení manévru k ničení vzdušných výsadek

Protože výsadek nebude zpravidla mít k dispozici těžké zbraně, bude manévru v závěrečné fázi ohrožován ze strany nepřítele kromě palby minometů především střelbou protitankových prostředků (PTRS) a kulometů. Proto hlavním úkolem zabezpečení palbou bude s využitím vlastních protitankových prostředků, tanků a dělostřelectva umlčovat a ničit na účinnou vzdálenost hlavní palebné prostředky nepřítele.

Kromě toho budou jednotky během manévru velmi často pod dostřelem dělostřelectva nepřátelských jednotek a útvarů, které útočí čelně. Proto bude mít vlastní dělostřelectvo za úkol umlčovat nepřátelské baterie, které mohou ohrozit manévru k ničení nepřátelských výsadek. Z toho vyplývá, že k účinnému palebnému zabezpečení manévru bude nutné udržovat nepřetržitou součinnost mezi jednotkami při manévru, dělostřelectvem a jednotkami, které se brání čelně.

Protivzdušná obrana při manévru k ničení vzdušných výsadek

Mezi důležité úkoly protivzdušné obrany divize v obraně patří i vedení boje se vzdušnými výsadek nepříteli za letu a při vysazení. Na ničení nepřátelských výsadek za přeletu se budou podílet všechny protiletadlové prostředky divize v okruhu své působnosti, které nebudou plnit jiné úkoly (včetně části ručních zbraní). Při vysazení budou ničit nepřítele především PLdV K 30 mm, PL kulometry a ruční zbraně.

Boj nepřátelských výsadek mohou podporovat i bitevní vrtulníky, proto jedním z dalších úkolů protivzdušné obrany bude jejich ničení. To bude nejčastějším úkolem protiletadlové raketové baterie druhosledového pluku a podle možností i části protiletadlového raketového pluku divize. Kromě toho je budou ničit protiletadlové kulometry tankových jednotek a komplety S-2M a ruční zbraně motostřeleckých jednotek. Pokud se podaří zjistit vyčkávací prostor bitevních vrtulníků, mohou je účinně ničit i dělostřelectvo a tanky.

Důležitou úlohu budou protiletadlové prostředky (především plrp) plnit i při ničení nepřátelského letectva, které může bezprostředně podporovat boj vzdušných výsadek. Jde zejména o americké letouny typu A 10 A. Pro manévrující jednotky z toho vyplývá nepřetržitá pohotovost k aktivní a pasivní protivzdušné obraně.

Průzkum. Důležitým úkolem průzkumu bude zjistit co nejdříve prostor vysazení výsadku. V dalším pak jeho sílu, složení, směr činnosti nebo rozmístění, způsob zajištění apod. Tyto úkoly budou plnit jednak BPZH od praporu určeného k manévru a dále podle potřeby a možností SPZH ze zálohy průzkumu

divize a druhosledového pluku. I tu bude vhodné využít pro průzkumné hlídky vrtulníků.

Ženíjný zabezpečení. Hlavním úkolem ženíjního zabezpečení manévru bude rekognoskace a částečná úprava cest přesunu tak, aby manévr probíhal s co nejmenšími časovými ztrátami. Kromě toho bude POZ nebo ŽŽ divize (druhosledového pluku) připravena zatarasit ty směry, na něž bude výsadek postupovat. Obdobně podle situace bude POZ připraven spolu s PTZ k zásahu na bočních jednotky, která ničí výsadek.

Uvedu **možnou kalkulaci** časových a bojových možností zesíleného motostřeleckého praporu s BVP **při manévru k ničení nepřátelského výsadku v síle roty**, který je vysazen v týlovém prostoru divize:

Prapor je v prostoru druhosledového pluku v proudech po rotách, zamaskovaný, v částečně ženíjně upraveném terénu. Předpokládané posilové prostředky (tr, bat. SHH 122 mm, ždr) jsou v jeho sestavě. Vzdálenost od zjištěného místa vysazení je 10 km. Prostor vysazení je okamžitě zjištěn. Velitel praporu zná úkol obecně, byla organizována i součinnost (bez stanovení konkrétního prostoru). Vysazovaná je mechanizovaná rota západoněmecké armády zesílená minometnou četou.

Časová kalkulace:

— upřesnění úkolu veliteli praporu od velitele pluku (z hlediska prostoru vysazení a síly výsadku) včetně nařízení (signálu) od velitele divize (úkoly podřízeným budou upřesněny během manévru)	6 min,
— přijetí rozhodnutí pro ničení výsadku	5 min,
— doplňková organizace součinnosti	5 min,
— vyvedení praporu z prostoru	5 min,
— přesun praporu na čáru ničení výsadku (průměrnou rychlostí 25 km . h ⁻¹)	24 min,
— rozvinutí praporu do bojové sestavy	10 min,

Celkem na manévr

55 min.

Z údajů uvedených ve Zprav-51-1 na straně 136 vyplývá, že výsadek v síle vzdušného výsadkového praporu dosáhne hodinu po vysazení pohotovost k boji. Čas pro pohotovost roty bude kratší, proto předpokládám, že vysazená rota bude za 45 minut připravena vést boj. To znamená, že bude-li velitel divize (druhosledového pluku) chtít ničit nepřítele ještě při vysazení, musí manévr proběhnout v kratší době (než 45 min.). To umožní buď menší vzdálenost nebo větší rychlost přesunu do místa vysazení.

Bude-li např. vzdálenost od místa vysazení 5 km a přesun se skutečným rychlostí 30 km . h⁻¹, bude trvat 10 minut. Celková doba manévru včetně upřesnění úkolu se zkrátí asi na 40 minut (6 + 5 + 5 + 5 + 10 + 10). Tato doba už dává reálný předpoklad, že vysazovanou nepřátelskou rotu bude moci vyčleněný prapor ničit ještě v době, kdy se teprve bude organizovat k boji.

Důležité bude zakončit manévr včas i proto, aby se nepřátelská rota nestačila přesunout do výhodného prostoru a zde se s využitím terénu připravit k boji. To všechno samozřejmě za předpokladu, že náš manévr nezjistí nepřítel, který by mohl manévr zpomalit (znemožnit) zásahem svých prostředků.

Předpokládané **bojové možnosti** obou stran v daném případě ukáží na možném poměru sil — viz **tabulku 1**. U nepřítele vycházím z organizace typu 80.

Tabulka 1

Nepřítel		Jednotka zbraň	Vlastní		Poměr
mechanizovaná rota	1	roty	mspr	3	1:3
—		tanky	tr	13	absolutní
mechanizovaná rota	11	BVP	mspr	30	1:3
minometná četa	3	děla minometry RM	bat. SHH – 6 RM č – 2	8	1:2,7
mechanizovaná rota OZ PTRS MILAN	6	PTZ	bat. PTRS – 9 PTRS na BVP – 30	39	1:6

Tento poměr sil vytváří předpoklady pro úspěšnou likvidaci nepřátelského vzdušného výsadku.

Kromě uvedených prostředků může za určité situace ve prospěch vzdušného výsadku působit několik bitevních vrtulníků od protitankového vrtulníkoveho pluku. V tom případě by se vylepšil poměr sil v protitankových prostředcích pro nepřítel. Pokud výsadek zjistíme včas a můžeme ho ničit při vysazení, popř. za přesunu do prostoru činnosti, může být poměr sil i méně příznivý, než jsem uvedl v tabulce 1.

Manévr silami a prostředky v obraně divize je jejím důležitým prvkem k dosažení cílů obrany. Proto také příprava a řízení manévru silami a prostředky v obraně je jedním z hlavních úkolů velitele a štábu divize při organizaci a vedení obranného boje.

Manévr k přehrazení mezer po jaderných úderech nepřítel v obraně motostřelecké divize budou nejčastěji uskutečňovat druhý sled a zálohy divize. A to jak do prostoru obrany útvarů prvního sledu, tak i na postavení v hloubce. Přitom velmi často bude manévr uskutečňovat jen část sil druhého sledu divize, aby zbytek druhého sledu mohl zaujmout obranu na třetím postavení, nebo ničit nepřítel protiztečí.

Protože na směru hlavního úderu bude nepřítel často vysazovat TVV, musí velitel divize řešit i manévr k ničení nepřátelského vzdušného výsadku.

Do pásma obrany divize, zpravidla mezi první a druhý sled bude nejčastěji vysazován výsadek v síle zesílené čety až roty od prvosledové brigády nebo divize nepřítel. I když se na jeho ničení obvykle nebude podílet celý druhosledový pluk, je nutné, aby všechny jeho vševojskové jednotky byly na tuto činnost připraveny. Je to mimo jiné proto, aby mohla manévr k ničení výsadku vést ta jednotka, která má k tomu nejvýhodnější časové a prostorové podmínky.

Abychom zahájili ničení nepřátelského výsadku do doby než dosáhne po vysazení pohotovost k boji (což je nejvýhodnější), je nutné uskutečnit manévr proti výsadku v síle praporu do 60 minut a proti výsadku v síle roty do 30 až 45 minut po vysazení.

Rozhodující vliv na úspěch manévru silami a prostředky bude mít především včasnost a rychlost jeho uskutečnění. Proto je třeba, aby velitelé a štáby znali různé druhy manévru v obraně divize, aktivně a v co nejširším měřítku je uplatňovali při výcviku vojsk.

K ODOLNOSTI A AKTIVNOSTI OBRANY VŠEVOJSKOVÝCH SVAZKŮ

Z dosud uveřejněných článků jsou nám známé výhody a nevýhody obrany. Víme též, že základními požadavky na obranu jsou odolnost a aktivnost.

Odolnost obrany rozumíme schopnost čelit zejména úderům jadernými zbraněmi hromadného ničení, odolávat palbám nepřátelského dělostřelectva a úderům letectva, odrážet hromadné útoky tanků a další pancéřované techniky, čelit výsadkům nepřítele apod. Vzhledem k rozhodujícímu významu jaderných zbraní a předpokládaným hustotám tanků zdůrazňujeme zejména protijadernost a protitankovost jako základní složky odolnosti obrany.

Aktivnost obrany rozumíme neustálé ničení nepřítele všemi prostředky na maximální dosah, vnucování vlastní vůle nepříteli, omezování jeho iniciativy, vytváření pro něho nevýhodných podmínek, široký manévr palbou, silami a prostředky k oslabení a případně zmaření útoku nepřítele.

Při zkoumání požadovaného stupně odolnosti a aktivity obrany z hlediska naplnění cíle obrany bereme v úvahu i možnosti nepřítele a na základě těchto možností volíme protipatření.

Prvořadý význam má odolnost proti jaderným prostředkům nepřítele a aktivní boj s nimi. Víme, že hlavní síly západoněmecké divize mohou útočit s 5 až 7 prapory v prvním sledu v průměru po 3 km na prapor, tedy v pásmu od 15 do 20 km. Vlastní divize brání pásmo do 30 km a bude tedy čelit půldruhé až 2

divizím nepřítele. Ze známých údajů víme, že můžeme očekávat 12 až 18 jaderných úderů na divizi, které podle propočtů mohou způsobit ztráty obránců až do 30 %. Chceme dosáhnout, aby divize byla schopna čelit úderu takovéto síly a neztratila bojeschopnost. Účinky těchto úderů snížíme ženijními úpravami terénu k ukrytí vojsk, maskováním a klamáním nepřítele i přiměřeným rozptýlením bojové sestavy do šířky a do hloubky. Využití obranných vlastností terénu snižuje účinky jaderných zbraní až třikrát oproti nekrytým silám. Dalším opatřením, které snižuje účinky jaderných úderů, je rozptýlení bojových sestav a to tak, aby jedním jaderným úderem střední mohutnosti nebyl vyřazen více než prapor a úderem malé ráže nebyla vyřazena více než rota. Rozptýlení nemůže být ale neomezené, nesmí narušovat celistvost obrany, palebný styk, součinnost. Proto vzhledem k možnostem protitankových prostředků na jedné straně a účinkům jaderných zbraní na druhé straně jsou vzdálenosti mezi opěrnými body rot v rozmezí 1 až 1,5 km. Současně se vzrůstajícími palebnými možnostmi vojsk sledujeme tendence narůstání šířky a hloubky bojové sestavy vojsk v obraně. Přitom přihlížíme k bojovým možnostem předpokládaného nepřítele a dalším vlivům situace.

Ještě větší význam pro odolnost obrany má aktivní boj s prostředky jaderného napadení nepřítele, jejich neustálé vyhledávání, umlčování a ničení. Boj s nepřítelem, který se soustřeďuje k útoku, nebo který zahájil přesun, zahájíme již

na vzdálených přístupech k obraně na maximální dosah jednotlivých prostředků. Jaderné údery a údery letectvem operačního stupně je účelné vést na nepřítele při vyvádění z prostorů soustředění, při jeho průchodu komunikačními uzly, při přechodu přes vodní překážky, v horských soutěskách apod. Jakmile se nepřítel dostane na dosah palebných prostředků taktického stupně, pokračuje jeho ničení při boji o zabezpečovací pásmo, dále při zaujímání výchozího prostoru k útoku, nebo při rozvinování.

Důležitým prvkem **aktivnosti** obrany vševojskových svazků je vytváření zabezpečovacího pásma. Zabezpečovací pásmo je účelné vytvářet vždy, kdy to situace dovolí.

Zabezpečovací pásmo se vytváří až 25 km před předním okrajem obrany a připravuje se na směrech, kde je útok nepřítele nejpravděpodobnější. V zabezpečovacím pásmu se připravuje několik obranných postavení ve vzdálenosti 6 až 8 km za sebou, hojně se využívá zátarasů, důležité komunikační objekty se připravují k ničení. Zabezpečovací pásmo brání motostřelecké nebo tankové prapory z druhého sledu divize, v některých případech může v zabezpečovacím pásmu divize působit až celý druhořadový pluk. Boj vyčleněných sil v zabezpečovacím pásmu podporuje dělostřelectvo z dočasných palebných postavení. Ženíjní jednotky vytvářejí zde destruktivní skupiny. Cílem boje v zabezpečovacím pásmu je zpozorovat postup nepřítele, nutit ho, aby se předčasně rozvinul a prozradil svůj záměr, popř. aby útočil v nevýhodném směru. Tím jednak získáme čas pro budování obrany, vyčerpáme síly útočníka a omezíme jeho iniciativu, jednak vytváříme podmínky pro ničení nepřítele jadernými údery a údery letectva při jeho rozvinování.

Boj v zabezpečovacím pásmu má charakter obrany na široké frontě systémem rotních a samostatných četových opěrných bodů, a to v místech, která svými přirozenými terénními vlastnostmi na bocích jednotek v obraně omezují manévrování nepřítele. Jakmile se čelní sledy nepřítele přiblíží, napadáme je palbami a nutíme rozvíjet hlavní síly. Poté se souhlasem velitele divize odchází jednotky pod ochranou vyčleněných krycích sil na další obrannou čáru. V mezeře mezi jednotlivými postaveními zabezpečovacího pásma připravujeme tankové léčky a zátarasy.

Poslední obranné postavení zabezpečovacího pásma volíme na úrovni předsu-

nutého postavení 6 až 9 km před předním okrajem. Vzdálenosti jednotlivých postavení zabezpečovacího pásma od sebe i od předního okraje jsou dány požadavkem, aby vyloučily současné napadení dvou obranných postavení polním dělostřelectvem nepřítele z jednoho palebného postavení.

Jestliže se nám vzhledem k situaci nepodaří vytvořit zabezpečovací pásmo, vytváříme před předním okrajem obrany předsunutá postavení s cílem klamat nepřítele o průběhu předního okraje a o uspořádání obrany, bránit pronikání nepřátelského průzkumu a dále s obdobným cílem jako u zabezpečovacího pásma.

Jednotky z poslední obranné čáry zabezpečovacího pásma a z předsunutého postavení (na těch směrech, kde se zabezpečovací pásmo nezfizuje) vyvádíme do druhého sledu, zpravidla po vlastních jaderných úderech a pod ochranou palby dělostřelectva. Vyvedení musíme sládit v rámci divize z hlediska nejen palebného zabezpečení, ale i pořádkové služby, součinnosti signálů pro průchod vlastním předním okrajem a uzavření zátarasů po vyvedení sil do druhého sledu.

Podle plánu armády můžeme na nepřítele rozvíjejícího se k útoku vést protipřípravu s cílem zmařit jeho útok, nebo maximálně oslabit jeho hlavní úskupení. Protipříprava zahrnuje současně jaderné údery i palby dělostřelectva. Účinnost a délka protipřípravy závisí na množství jaderných náplní a dělostřelecké munice, na množství přibráného dělostřelectva a předpokládaném rozsahu umlčení a ničení nepřítele. Může trvat 20 až 40 minut. Protipřípravu organizuje štáb armády a divize se jí zúčastní svými prostředky v nařízeném rozsahu.

V některých případech k dovršení porážky prvního sledu nepřítele může divize vést úder před přední okraj obrany. Jeho cílem může být vylepšit postavení předního okraje obrany nebo zmocnit se výhodných čar a tím vytvořit podmínky pro přechod do útoku. Úder před přední okraj vedeme, máme-li dostatek jaderných prostředků, které umožňují zmařit útok nepřítele. Musíme však vzít v úvahu, že protipřípravu nebudeme moci vždy organizovat. Proto budeme ničit nepřítele na přístupech k obraně nejčastěji postupnými skupinovými a jednotlivými údery.

Nepřátelskému útoku předchází zpravidla palebná příprava, včetně jaderných úderů a úderů letectva. Čelit těmto mohutným ničivým úderům a udržet bojeschopnost vojsk to je jeden z nejdůležitějších úkolů divize, na němž závisí vý-

sledek obranného boje. Důležitý význam mají zejména aktivní opatření obránce k oslabení síly palebné přípravy nepřítele a síly jeho útoku. Proto usilujeme ještě před zahájením palebné přípravy nepřítele o zjištění jeho sestavy a vedení vlastních jaderných úderů i paleb dělostřelectva na nepřátelské prostředky jaderného napadení, místa velení, dělostřelectvo a prostředky navedení vojskového a taktického letectva.

Současně usilujeme ukrýt živou sílu v pancéřované bojové technice, v okopech a úkrytech, aby účinek jaderných úderů, dělostřelectva a letectva nepřítele byl co nejmenší. Činnost nepřítele sledují velitelé a určení pozorovatelé z přípravených pozorovatelů. Pokud nepřítele o zřízení průchodů v zátarasech nebo pronikání průzkumu máme palbou hotovostních palebných prostředků. Jakmile nepřítele přenesse palbu z předního okraje do hloubky obrany, můžeme očekávat zahájení zteče. V některých případech se útočník snaží demonstračním přenosem palby přimět obránce k opuštění úkrytů, aby opakovaným palebným přepadem způsobil větší ztráty vojskům, která byla předčasně vyvedena z úkrytů. Na správném stanovení doby vyvedení vojsk z úkrytů, ale současně na včasné přípravě k odrazení zteče závisí uchování bojové schopnosti vojsk prvního sledu. Zvláštní pozornost zejména v tomto období je nutné věnovat opatřením k udržení vysokého morálního ducha vojsk, předcházení projevům malomyslnosti a paniky.

Přes všechna předchozí opatření musíme počítat s tím, že v důsledku jaderných úderů a palebné přípravy nepřítele dojde na jednotlivých směrech k narušení bojové sestavy a palebného systému obrany divize. Celistvost obrany po palebné přípravě nepřítele obnovíme přehrazením trhlín především manévru palbou, vysunutím protitankových záloh na palebné čáry a pohyblivých odřadů zatarasovacích na čáry minování, popř. manévrem tankových jednotek nebo jednotek s bojovými vozidly pěchoty z pasivních směrů k přehrazení předpokládaného směru hlavního úderu nepřítele. Ten si vyvodíme ze zhodnocení jeho jaderných úderů, hustoty dělostřelecké palby a uskupení jeho sestavy.

Zteč nepřítele odrážíme veškerou palebnou silou vojsk, při čemž nejdůležitější je ničení tanků a dalších pancéřovaných bojových prostředků nepřítele přímou palbou protitankových prostředků. Přehradné a soustředěné palby dělostřelectva vedeme zejména s cílem dezorien-

tovat útočníka, znesnadnit mu velení a vedení palby, popř. odříznout pěchotu od tanků. Po vyjetí tanků nepřítele z palby dělostřelectva zahajují na ně palbu protitankové prostředky. Tím rovněž vytváříme podmínky pro větší efektivnost palebných prostředků obránce. Při odrazení zteče soustředíme palbu na nejdůležitější a nejsilnější uskupení nepřítele, zejména které útočí na směr jaderných úderů. Jakmile toto uskupení utrpělo ztráty a bylo odraženo, soustředíme palbu na další nejvýznamnější uskupení nepřítele.

O úspěchu boje k udržení předního okraje rozhoduje rovněž houževnatost vojsk v obraně. Jednotky musí být připraveny bránit úporně zaujaté opěrné body, i když se nepříteli podaří je obejít a proniknout do hloubky obrany. V tomto případě přeskupí sestavu do kruhové obrany a poutají na sebe co největší síly nepřítele palbami a krátkými protiztečemi do jeho boku a týlu. Velitel divize podporuje jejich boj palbou dělostřelectva.

Rozhodující pro odolnost a aktivnost obrany divize jsou silné druhé sledy a zálohy a příprava jejich manévru. Při vklínění nepřítele do hloubky obrany velitel divize přijímá opatření, aby zastavil další jeho pronikání do hloubky i rozšiřování vlny do stran. Na vklínění uskupení soustředí palbu dělostřelectva a údery vojskového letectva. K zesílení obrany důležitých prostorů a čar, které přehrazují nejvíce ohrožené směry, k čelnímu zastavení nepřítele zasazuje protitankovou zálohu a pohyblivý odřad, popř. tankové jednotky a jednotky s bojovými vozidly pěchoty na palebné čáře. Současně s těmito opatřeními musí velitel divize zvážit možnosti divizní protizteče a to na základě vyhodnocení bojové schopnosti jednotlivých prvků sestavy divize, zejména druhého sledu a záloh, s přihlédnutím k síle vklíněného uskupení nepřítele i jeho volných záloh.

Pro úspěch protizteče a zničení vklíněného uskupení nepřítele mají rozhodující význam tyto činitelé:

— dostatek sil a prostředků k čelnímu zastavení vklíněného nepřítele částí druhých sledů a záloh, schopnost prvního sledu divize udržet důležité prostory, které omezují rozšiřování vlny a umožňují rozvinování k protizteči,

— bojová schopnost druhý sled divize s možností vytvořit na směr protizteče převahu v tancích a bojových vozidlech pěchoty v poměru 1,5 až 2:1.

K tomu je účelné volit směr protizteče do boku a týlu vklíněného uskupení nepřítele.

le a vést ji s překvapením a prudce, aby-
chom omezili možnost jeho protiopatření,

— oslabení vklíněného uskupení nepřite-
le prostředky jaderného napadení, dělo-
střelectvem a palbou protitankových pro-
středků, napadení a zdržení bližších záloh
nepřítel, aby je nemohl použít v průbě-
hu protizteče,

— základním cílem není vytlačit ne-
přítele, ale zničit jeho vklíněné usku-
pení.

Uskutečnění protizteče závisí na zá-
myslu vedení obranného boje, který se
odráží i v uspořádání bojové sestavy.
Jestliže předpokládáme úder silného ne-
přítele s možností hlubokého vlonu do
obránného pásma divize, pak bojovou se-
stavu divize volíme se silným druhým
sledem o dvou plucích. Jeden bude na
předpokládáném směru hlavního úderu
nepřítele s předpokládáním použitím
k čelnímu zastavení nepřítel před třetím
postavením v součinnosti s ostatními záloha-
mi divize a druhý provsledový pluk bude
určen k vedení divizní protizteče do boku
vklíněného nepřítel mezi druhým a tře-
tím postavením.

Předpokládáme-li, že první sledy ne-
přátelských divizí budeme schopni zasta-
vit v hloubce obrany provsledových plu-
ků, budeme volit obrannou sestavu zpra-
vidla se třemi pluky v prvním sledu a jed-
ním plukem ve druhém sledu. Potom bude
účelné připravit protizteč mezi prvním a
druhým postavením obranného pásma di-
vize.

Divizní protizteč druhým sledem a zá-
lohami divize je účelné spojit s plukov-
ními protiztečemi, které mohou vést na
vstřícném směru k obklíčení vklíněného
nepřítele, nebo souběžně na bocích k ob-
novení předního okraje obrany. Protizteč
splní svůj cíl pokud bude vedena s překva-
pením, z chodu, maximální silou a rych-
lostí. Vyčleněné síly k protizteči rozdělí-
jí sestavu nepřítel, částí sil pronikají a
obnovují přední okraj obrany, vnitřními
křídly protizteče v součinnosti se sousedy
obklíčí a ničí vklíněné uskupení nepřite-
le. Útvary, které se nepřípojují k protizte-
či, ji podporují palbou. Po rozbití sestavy
vklíněného uskupení nepřítel a jeho zni-
čení, postupně obnovíme celistvost obra-
ny, přeskupíme bojovou sestavu podle zá-
myslu pro nastávající bojovou činnost. Za
příznivých podmínek, zejména v součinn-
osti s armádním protídúderem, může di-
vize po protizteči přejít do útoku.

Kromě protizteče musí být druhé sle-
dy a zálohy divize připraveny i k jiným
variantám použití, zejména k zásahu na

palebné čáry na směrech, kde nejsou pří-
pravena obranná postavení, k ničení
vzdušných výsadků nepřítel, k vystřídá-
ní a převzetí úkolů prvních sledů a jiné.

Závěrem chci upozornit, že jsem uvedl
jen hlavní zásady a nejdůležitější opatře-
ní, jimiž se realizuje odolnost a aktivnost
obrány vševojskových svazků. V obran-
ném boji divize se nám při pozornějším
pohledu ukazují některé nové tendence.
Používání zbraní s mohutným ničivým
účinkem, především jaderných, nasycen-
ost vojsk tanky a dalšími bojovými pro-
středky včetně vojskového letectva ne-
zbytně má své důsledky v požadavcích na
obranu. Odolnost obrany do značné míry
podmiňuje aktivnost obránce. Požadavek
vysoké **aktivnosti** divize v obraně zname-
ná nečekat pasivně na útok, ale ničit ne-
přítele na maximální dosah a nepřetržitě
za jeho přiblížování i v průběhu celého
obránného boje, usilovat o omezení jeho
iniciativy, vytváření nevýhodných podmí-
nek pro jeho činnost až po zničení jeho
hlavních sil. Aktivnosti obrany divize do-
sahujeme především dovedně organizova-
ným systémem paleb, manévrem palbou,
silami a prostředky, využitím terénu a zá-
tarasů.

Používání jaderných zbraní rozšířilo
prostorový rozmach obranného boje. Včas-
né zjištění prostředků jaderného napade-
ní nepřítel a jeho hlavního uskupení
umožňuje jeho ničení ještě před útokem,
zeslabuje úder útočnicka a vytváří před-
poklady pro jeho porážku. Podmínkou
realizace je spolehlivé fungování prů-
zkumu. Na druhé straně větší dosah a
účinnost palebných prostředků klasických
i jaderných si vynucuje členění struktury
obrány do větší hloubky. Hluboké členění
obrány divize až do hloubky 25 km umo-
žňuje narůstání odporu, ztěžuje nepříteli
zjištění struktury obrany, zabezpečuje ma-
névr, snižuje zranitelnost vojsk jadernými
úderů nepřítel. Rozmanitě nešablonovitě
uspořádání obrany a maskování umožňují
klamání nepřítel a snižují účinnost jeho
paleb.

Pro úspěšné vedení obranného boje
z hlediska aktivnosti i odolnosti obrany
vzrůstá význam **silných druhých sledů** a
záloh a to jak vševojskových, tak i pro-
tankových. Pro uspořádání bojové sestavy
divize k obraně není žádná jednoznačná
šablona, rozložení sil a prostředků musí
vycházet ze zámyslu vedení boje a zhod-
nocení podmínek situace.

Pochopení těchto tendencí a jejich
tvůrčí využití při organizaci a vedení
obránného boje vytváří předpoklady
k dosažení úspěchu.

VYUŽITÍ VÝPOČETNÍ TECHNIKY PŘI PŘÍPRAVĚ PODKLADŮ PRO XVI. SJEZD KSČ

V dubnu letošního roku jednal XVI. sjezd KSČ — další významný mezník na cestě výstavby rozvinuté socialistické společnosti. Zhodnocení plnění linie XV. sjezdu KSČ, zohlednění zkušeností strany a pracujících z nesnadného zápasu o rozvoj národního hospodářství a zabezpečení vysoké životní úrovně lidu a jejich rozpracování do programu dalšího rozmachu socialistické výstavby předcházelo období intenzivních příprav, zpracovávání potřebných podkladů a analýz.

Příprava XVI. sjezdu KSČ se stala působivým důkazem jednoty názorů, vůle komunistů a socialisticky smýšlejících občanů při hodnocení a analýzách dosažených výsledků v plnění základní linie XV. sjezdu KSČ. Komunisté i nestraníci na všech úrovních řízení národního hospodářství hodnotili dosažené výsledky tak, aby bylo možné náročně, avšak reálně stanovit program další výstavby socialistické společnosti.

Náročné hodnocení dosažených výsledků probíhalo i v ČSLA, hlavní síle obrany naší socialistické vlasti.

Tak jako v celé společnosti, tak i v ČSLA ve stále větší míře využíváme výpočetní techniky ke zkvalitňování a racionalizaci procesů velení a řízení při prohlubování a udržování vysoké bojové pohotovosti a připravenosti ČSLA. Využívání a zasazování výpočetní techniky v ČSLA je plánovitě řízeno v souladu s dlouhodobými plány výstavby ČSLA, rozvoje mechanizace, automatizace a racionalizace procesů velení a řízení. Postupně, v závislosti na rozvoji možností

národního hospodářství, na dosahování vyšších výkonů a schopností výpočetní techniky i možností dále se rozšiřujícího metodického a teoretického poznání, prohlubujeme a zkvalitňujeme rozvíjení automatizace rozsáhlých procesů, které podmiňují přesné, pružné a kvalitní velení a řízení v ČSLA i zabezpečení její výstavby.

S přechodem na výpočetní techniku vyšší — třetí a třiapůlté — generace se v ČSLA dále rozvíjí automatizace v polním systému velení, v systému velení a řízení v mírových podmínkách a na teritoriu státu výstavbou a zaváděním automatizovaných systémů velení a řízení i řešením projektů využití výpočetní techniky ve složitých řídicích procesech.

Dále se prohlubuje a rozšiřuje využívání výpočetní techniky i v oblasti stranickopolitické práce. Vedle řešení výzkumných úkolů ji účinněji využíváme i v procesech řízení stranickopolitické práce v ČSLA.

Pro přípravu podkladů k XVI. sjezdu KSČ bylo za armádní stranickou organizaci využito výsledků zpracování jednoho ze závažných úkolů — soupisu členů a kandidátů členství KSČ v ČSLA. Soupis členů a kandidátů členství v KSČ byl uskutečněn v letech 1979—1980 v celé straně na základě usnesení ÚV KSČ. Základními cíli zpracování soupisu bylo využití zpracovaných podkladů při výměně členských legitimací KSČ v roce 1979 pro další zkvalitňování členské evidence a pro zpracování podkladů k přípravě XVI. sjezdu KSČ.

S ohledem na utajované skutečnosti v ČSLA, bylo nutné soupisy členů a kandidátů členství v KSČ zpracovat výhradně silami a prostředky ČSLA a pro celostátní zpracování předat souhrnné výsledky.

Složitost a náročnost zpracování soupisu spočívala v podměně vysoké využitelnosti výsledků, značném rozsahu prací při organizačním zabezpečení, přípravě vstupních údajů pro počítač a v neposlední řadě i v krátké lhůtě pro splnění úkolu.

Podmínka vysoké využitelnosti výsledků byla dána potřebou, aby jich dále mohla plně užít HPS ČSLA i nižší stranické orgány v ČSLA. Šlo tedy o to, připravit projekty programového, technického, provozního a organizačního zabezpečení sběru a předzpracování dat a zpracování požadovaných výstupů tak, aby byly využitelné pro zmíněné účely. Nesnadnou stránkou bylo organizačně zabezpečit a realizovat vlastní sběr a kontrolu údajů v dotaznících, jejich překódování, do dokladů, aby umožňovaly vstup do počítače a odstranění chyb zjištěných počítačem. Rozsah údajů byl poměrně značný. Zpracování soupisu předpokládalo překódovat celkem cca 3 000 000 údajů.

Zvláštností strojového zpracování soupisu v ČSLA byla realizace v celkem netradiční oblasti a s omezeným počtem pracovníků. Důležitost a závažnost výsledků (vzhledem k jejich dalšímu využívání) a podmínky zpracování si vyžádaly maximálního využití nejmodernějších zařízení, které armáda v současné době má.

Pro pořízení a předzpracování dat jsme využili moderního zařízení VIDEO-PLEX, kterým je vybaveno výpočetní středisko ZVO. Toto zařízení umožnilo realizovat nejproduktivnější způsob pořízení a kontroly vstupních dat, s odstraněním mezioperací nutných při jiných způsobech pořízení dat. Programové zabezpečení zpracovali příslušníci výpočetního střediska ZVO a projektového a výpočetního střediska GŠ ČSLA. Využitím progresivního programového vybavení počítačů sovětské výroby EC 1030 jsme dosáhli zkrácení stanovené lhůty zpracování a ušetřili jsme 10 hodin strojového času počíta-

če EC 1030, což představuje cca 30 000 Kčs. Požadované výstupy byly zpracovány ve vysoké kvalitě.

Ze zpracování úkolu „Soupis členů a kandidátů členství v KSČ v ČSLA“ na výpočetní technice vyplynula řada poznatků a zkušeností.

V oblasti projektování využití výpočetní techniky se ukázalo, že nízká zkušenost určité části pracovního aktivu v oblasti využívání výpočetní techniky není nepřekonatelnou překážkou, pokud věnujeme odpovídající pozornost organizačnímu zabezpečení a důsledné koordinaci činnosti. Vytváření smíšených pracovních týmů přineslo významný efekt ve vzájemném předávání dobrých zkušeností a znalostí. Poctivé pracovní úsilí a vysoká pracovní kázeň v pracovních týmech příslušníků politického aparátu ČSLA a příslušníků oblasti automatizace velení vojskům, uvědomělý přístup k plnění úkolů i socialistická soutěž umožnily dosáhnout významných výsledků, např. v nepatrné chybivosti v průběhu zpracování a ve vysoké kvalitě výsledků.

V uživatelské oblasti se ukázalo, že můžeme efektivně využívat výpočetní techniky v rozsáhlé míře i v oblasti stranickopolitické práce v ČSLA, zejména při získávání a využívání kvalitních informací a v oblasti stranické evidence, statistiky a rozboru.

Zpracování soupisu naznačilo i další možnosti využívání výpočetní techniky v oblasti stranické evidence a statistiky. Tyto možnosti pro nás představují nové zkoumání a zvažování podmínek realizace.

Řešení úkolu soupis a zpracování dokladů pro přípravu XVI. sjezdu KSČ nám ukázalo začátek další cesty. Tato cesta naplňuje jeden ze závěrů XVI. sjezdu KSČ pro ČSLA — dále prohlubovat a zkvalitňovat ideologickou a politickovýchovnou práci poskytováním pohotovějších a kvalitnějších informací pro její řízení.

Rozvoj využívání výpočetní techniky a postupná automatizace ve stranickopolitické práci v ČSLA na základě zkušeností, které jsme získali, je jeden z důležitých úkolů, který bude oblast mechanizace a automatizace velení po XVI. sjezdu KSČ zabezpečovat.

K ORGANIZACI JEDNOTNÉHO SYSTÉMU PVO

Vojenská doktrína NATO považuje taktické letectvo z hlediska jeho operačně taktického použití na středoevropském válčišti za hlavní úderný prostředek vrchního velitele spojeneckých ozbrojených sil NATO na válčišti. Stanoví se mu rozhodující úloha při vybojování nadvlády ve vzduchu, ničení uskupení pozemních vojsk i objektů státu protivníka v konvenční i jaderné válce.

K dosažení maximální efektivity plánuje NATO použít taktického letectva hromadně jak v rámci útočných vzdušných operací k vybojování nadvlády ve vzduchu, tak i při taktické letecké podpoře a izolaci prostoru bojové činnosti.

Při vedení války ve Vietnamu letectvo USA používalo k plnění taktických úkolů i strategických bombardovacích letounů B-52, především pro jejich velkou nosnost. Jejich použití nemůžeme vyloučit ani na středoevropském válčišti, kde kromě nich může v útočné vzdušné operaci vést údery i palubní úderné letectvo válečného loďstva.

Podle doktríny NATO může při rozpoutání války v pásmu proti ČSSR působit až 800 letounů nepřítele, z nichž do 70 % technicky schopných může být zasazeno v prvním hromadném úderu. Při zahájení války s použitím jaderných zbraní může být do sestavy v prvním hromadném úderu zasazeno až 100 % technicky schopných letounů — nosičů jaderných zbraní.

Z toho vyplývá, že první úderná vlna vzdušného nepřítele může z hlediska systému PVO dosáhnout hodnoty až 400 letounů s hustotou až 10—15 cílů za minutu na západním, jihozápadním a jižním náletovém směru.

PVO může nepřítele prolomit na široké frontě nebo v pásmu o šířce 50—100 km.

Jednotlivé cíle budou rozloženy ve vzdušném prostoru nerovnoměrně, budou používat protiradiolokačních řízených střel, silného radioelektronického kombinovaného rušení a manévru k oklamání velení systému PVO i protiraketového manévru. První protivzdušný sled bude mít za úkol ničit a umlčovat prostředky PVO, radioelektronického boje a letiště.

Plánované zavádění řízených střel s plochou dráhou letu do výzbroje armád NATO, které jsou vybaveny konvenční nebo jadernou bojovou hlavicí a jsou určeny k ničení cílů v taktické a operační hloubce spolu s bezpilotními prostředky vzdušného průzkumu, bude dále zvyšovat počet vzdušných cílů, jež budou nalétávat do prostoru společné bojové činnosti vojsk PVOS a PVO frontu.

Odražení takto organizovaného úderu vzdušného nepřítele a způsobení mu ztrát, které by podstatně snížily jeho schopnosti vést hromadné vzdušné údery, vyžaduje značné úsilí systému PVO. Aby tento mohl v průběhu odražení první-

ho hromadného úderu způsobit vzdušnému nepříteli alespoň 25 % ztrát, musí vykonat více než 300 vzletů stíhacího letectva a vypálit okolo 750 protiletadlových raket středního a malého dosahu.

Takové výkonnosti protivzdušné obrany můžeme dosáhnout pouze při vysoce organizovaném systému řízení prostředků PVO s kvalitou, která umožňuje maximálně efektivně využít jejich bojových možností. Při vysoké nasycenosti společného prostoru bojové činnosti vojsk PVOS, frontu a letecké armády protiletadlovými raketovými komplety i stíhacím letectvem stává se účinný systém řízení těchto sil a prostředků rozhodujícím faktorem vítězství nad vzdušným nepřítelem. Toho můžeme dosáhnout vytvořením **jednotného systému PVO v prostoru společné bojové činnosti** vojsk PVOS, sil a prostředků PVO frontu a letecké armády jako součásti jednotného systému PVO členských států Varšavské smlouvy.

Jednotný systém PVO ve vzájemné jednotě a závislosti tvoří:

- systém radiolokačního průzkumu, uvědomování a předávání radiolokační informace;
- systém protiletadlových raketových a protiletadlových dělostřeleckých paleb;
- systém navedení a bojové činnosti frontového stíhacího letectva a stíhacího letectva PVOS;
- jednotné použití prostředků radioelektronického boje frontu a PVOS proti prostředkům vzdušného napadení nepřitele;
- systém velení a spojení.

Prostor společné bojové činnosti vojsk PVOS, sil a prostředků PVO frontu a frontového letectva, ve kterém jednotný systém PVO organizujeme, je vymezen vpředu maximálním dosahem aktivních prostředků PVO, zprava a zleva hranicemi pásma frontu a zadní hranicí působení prostředků PVO frontu a frontového stíhacího letectva a prostředků PVOS.

Při plánování PVO ve společném prostoru bojové činnosti řešíme:

a) při organizaci **jednotného systému radiolokačního průzkumu, uvědomování a předávání radiolokační informace:**

- vytvoření souvislého radiolokačního pole zvláště v malých výškách s využitím jak prostředků RTV PVOS, tak i radiotechnických útvarů frontu a armád. Souvislé radiolokační pole vytváříme s minimem současně pracujících radiolokátorů v různých frekvenčních pásmech, které se vzájemně překrývají;
- zabezpečení protiletadlových raketových svazků a útvarů protiletadlových dělostřeleckých útvarů a útvarů radioelektronického boje PVOS i frontu, naváděcích stanovišť stíhacího letectva PVOS i letectva armády a středisek bojového velení letecké armády druhotnou i prvotní radiolokační informací, včetně přímého zabezpečení palebných prostředků;
- jednotné uvědomování o vzdušné situaci na několika kanálech s minimálním zpožděním;
- organizaci vizuálního průzkumu vzdušného prostoru a jeho zapojení do jednotného systému uvědomování o vzdušné situaci;
- organizaci využití informací o vzdušných cílech zjištěných prostředky radioelektronického boje, PLRV a stíhači ve vzduchu do jednotného systému uvědomování;
- vytvoření dostatečných záloh pro zabezpečení rychlé obnovy narušeného radiolokačního pole;
- vytvoření a činnost klamných radiotechnických rot.

Přitom dodržujeme zásadu, že všechny radiolokační prostředky průzkumu vzdušného prostoru pracují do jednoho systému podle jednotného grafikonu. Řízení bojové činnosti radiotechnických jednotek při průzkumu vzdušného prostoru a kanály předání radiolokační informace nemusí být vždy v souladu s organickou podřízeností. V každé etapě operace však musí optimálně zabezpečovat zjištění, rozpoznání a sledování každého nalétávajícího prostředku vzdušného napadení ve všech výškách a předání údajů o něm palebným prostředkům. Tím vytváříme podmínky pro jeho efektivní zničení. Současně pracují autonomní systémy průzkumu vzdušného prostoru motostřeleckých a tankových svazků a protiletadlových raketových a protiletadlových dělostřeleckých útvarů a svazků PVOS i frontu;

b) při organizaci jednotného systému protiletadlové palby řešíme:

- operační sestavu protiletadlového raketového vojska PVOS i frontu tak, aby byl vytvořen souvislý systém protiletadlové raketové palby od výšek 50 m do 30 km na přístupech a v prostorech určených bráněných míst, rozmístění hlavních sil frontu a letecké armády;

- uspořádání bojových sestav protiletadlových raketových svazků a útvarů PVOS i frontu tak, aby byl vytvořen několikavrstvový systém palby smíšených uskupení, zabezpečena vzájemná ochrana jednotlivých protiletadlových raketových kompletů, zabezpečen palebný styk mezi svazky a útvary a s využitím jednotek malorázového protiletadlového dělostřelectva a protiletadlových kompletů blízkého dosahu a ručních protiletadlových zbraní byly vykryty hluché prostory na malých a přízemních výškách, zvláště na směrech očekávaného působení řízených střel s plochou dráhou letu;

- sladěný systém manévru protiletadlovými raketovými komplety, aniž by došlo k narušení systému palby a organizace palebných lécek;

- sladěný systém klamných palebných postavení;

c) při organizaci jednotného systému navedení a bojové činnosti stíhacího letectva řešíme:

- sladění operační sestavy stíhacího letectva tak, aby bylo zabezpečeno vedení bojové činnosti ve dne i v noci v celém prostoru bojové činnosti od přízemních až po stratosférické výšky z maximálního počtu letišť.

Prostor bojové činnosti stíhacího letectva je vymezen vpředu možnostmi doletu a čarou, která zabezpečuje zničení cíle před odpálením raket „vzduch—země“ a řízených střel s plochou dráhou letu, z pravé a levé strany čárou předání cílů sousedům nebo čarou působení na operační dolet;

- způsob využívání letištní sítě;

- rozdělení prostorů střehu ve vzduchu, stanovení čar zasazení a vyjití z boje, rozdělení prostorů odpovědnosti za ničení nízko letících cílů mezi stíhací letecké pluky PVOS a frontového stíhacího letectva;

- vytvoření vícevrstvého pole navedení v celém prostoru bojové činnosti. Současně vytváříme záložní systém navedení s využitím naváděcích a pomocných naváděcích stanovišť PVOS i frontového letectva. Přitom na jednotlivých náletových směrech vytváříme kapacitu, která zabezpečuje taktickou převahu při hromadném úderu nepřátelských prostředků vzdušného napadení;

- sladění podvěšené výzbroje, počtu a typu letounů a připravenosti pilotů v jednotlivých stupních pohotovosti stíhacího letectva PVOS i letecké armády k okamžitému ničení všech druhů cílů v celém prostoru bojové činnosti s taktickou převahou.

Souběžně s organizací jednotného systému protiletadlové raketové palby a jednotného systému bojové činnosti a navedení stíhacího letectva řešíme součinnost stíhacího letectva a protiletadlových raketových svazků, útvarů a jednotek při ničení nepřátelských prostředků vzdušného napadení ve vzduchu;

d) při organizaci jednotného použití prostředků radioelektronického boje proti prostředkům vzdušného napadení nepřítele řešíme:

- elektromagnetickou koexistenci radioelektronických prostředků PVOS s radioelektronickými prostředky PVO frontu a letecké armády;

- sladění sestavy prostředků radioelektronického boje PVOS, frontu a letecké armády tak, aby byly vytvořeny souvislé prostory rušení palubních radiolokátorů vzdušného nepřítele na hlavních směrech a u hlavních bráněných objektů, míst a prostorů;

- vytvoření systému rušení návodních stanovišť a leteckého spojení nepřítele společným využitím prostředků radioelektronického boje frontu, PVOS i letecké armády;

- organizaci radioelektronického úderu při zahájení a průběhu hromadného úderu vzdušného nepřítele s využitím všech prostředků radioelektronického boje frontu, PVOS a letecké armády;

- vytvoření radioelektronických léček a jednotného systému radioelektronického maskování a klamání využitím prostředků radioelektronického boje podle jednoho zámyslu;

- zapojení útvarů radioelektronického boje do systému průzkumu vzdušného prostoru;

- společná opatření k vyhledávání a likvidaci automatických radioelektronických zařízení nepřítele umístěných na teritoriu a v bojových sestavách prostředků PVO, které jsou určeny k navádění letounů a řízených střel nepřítele na cíl a rušení systémů spojení a prostředků PVO;

e) při organizaci systému velení a zabezpečení součinnosti řešíme:

- vzájemné propojení automatizovaných systémů velení a způsoby propojení s neautomatizovanými místy velení k zabezpečení jednotného chápání vzdušné situace na všech velitelských stanovištích svazků, útvarů a jednotek vojsk PVOS, vojska PVO frontu a letecké armády a centralizovaného řízení boje se vzdušným nepřítelem;

- způsoby centralizovaného řízení bojové činnosti ke zničení vzdušného nepřítele palbou protiletadlových raketových kompletů a stíhacím letectvem. Jde o rozdělení cílů a udání cílů vykonavatelům bez zbytečných mezičlánků a zpětný průnik informací o průběhu a výsledcích boje;

- určení variant odpovědnosti za centralizované řízení boje při vyřazení jednotlivých míst velení;

- výměnu součinnostních orgánů a způsob uskutečňování součinnosti.

V jednotlivých etapách vedení operace a boje určujeme takový systém centralizovaného řízení bojové činnosti, který umožňuje maximální využití bojových možností všech sil a prostředků PVO. Přitom vycházíme z těchto principů:

- boj řídíme centralizovaně z toho místa velení, které má zabezpečeno nejlepší přehled o vzdušné situaci, jeho složení a vybavení umožňuje řídit průzkum vzdušného prostoru, palbu protiletadlových raketových útvarů, navedení stíhacího letectva, použití útvarů radioelektronického boje, má zabezpečeno spolehlivé vícekanálové spojení a je dostatečně odolné;

— centralizované řízení palby nezbavuje žádného velitele svazku, útvaru, jednotky a náčelníka PVO povinnosti samostatně vyhledávat a ničit prostředky vzdušného napadení v prostoru své bojové činnosti;

— omezit na minimum změny v systému centralizovaného řízení bojové činnosti, zvláště při narůstání bojové pohotovosti a odražení první útočné vzdušné operace nepřítele. Máme na zřeteli, že každá změna systému velení vede ke ztrátě sladěnosti bojových směn jednotlivých míst velení, ke ztrátě sladěnosti mezi nadřízeným a podřízeným místem velení i ke ztrátě sladěnosti součinnostních vazeb. To ve svých důsledcích vede ke snížení efektivity velení a tím i ke snížení bojových možností a efektivity daného systému PVO;

— v jednotlivých úsecích společného prostoru bojové činnosti (je-li to výhodné), zvláště na samostatných směrech, určujeme pro skupinu útvarů různého podřízení starší velitele PVO, kteří řídí bojovou činnost těchto útvarů. Starším velitelem PVO může být velitel protiletadlové raketové brigády, stíhacího letectvého pluku, náčelník PVO armády apod. Rozhodující pro to je vybavenost prostředky automatizovaných systémů velení a zabezpečení radiolokačních informací spolu se spolehlivým spojením se všemi řízenými útvary a jednotkami a součinnostními místy velení a navedení.

Takto organizovaný systém PVO vytváří vhodné podmínky k maximálnímu využití bojových možností daných sil a prostředků PVO a dosažení maximální efektivity v boji se vzdušným nepřítelem.

Závěrem chci uvést, že jsem načrtl pouze hlavní zásady a principy vytváření jednotného systému PVO ve společném prostoru bojové činnosti. Způsoby jejich aplikace závisí na konkrétní situaci a množství sil a prostředků, které máme k dispozici. Rozhodujícím však vždy musí být jednotné úsilí všech zúčastněných součinnostních stran s cílem využít daných prostředků co nejefektivněji, společným sladěným úsilím a jejich centralizovaným hromadným použitím zníčit nebo odrazit prostředky vzdušného napadení nepřítele.

RADIOELEKTRONICKÁ OCHRANA U PVOS

Elektronika stále více proniká do výzbroje všech armád a je integrovanou součástí zbraňových systémů. Radioelektronickými prostředky se zlepšují parametry palebných prostředků a zpětně zvyšují bojové možnosti vojsk. Správná funkce radioelektronických zařízení může v některých fázích vedení boje ovlivnit jeho další průběh a nepřímo i jeho výsledek. Radioelektronický boj je proto jedním z důležitých druhů operačního (bojového) zabezpečení. Jde v podstatě o souhrn opatření a činností vzájemně sladěných co do cílů, místa a času tak, aby s využitím momentu překvapení znemožnil nebo alespoň snížil správnou činnost důležitých radioelektronických zařízení nepřítele a současně zabezpečil spolehlivý provoz analogických prostředků vlastních vojsk.

Jednotlivé jeho oblasti mají proměnnou důležitost u druhů vojsk i v průběhu etap vedení bojové činnosti.

Vojska PVOS budou v protivzdušných operacích odrážet hromadné úderů nepřátelských prostředků vzdušného napadení, které mohou působit na široké či úzké frontě buď s využitím momentu překvapení, nebo se zjevnými přípra-

vami k zahájení ozbrojeného konfliktu. Při působení na objekty PVOS budou vojenské letouny států NATO využívat ve velkém rozsahu všech možností radioelektronického boje.

Vzhledem k velkému množství zasazených jednotlivých radioelektronických prostředků i k jejich bojovému určení, nabývá proto u PVOS na významu radioelektronická ochrana. Jejím úkolem je mimo jiné zabezpečit spolehlivou a nepřetržitou činnost radiolokačních stanic tak, aby mohly plynule vést bojovou činnost aktivní prostředky PVO v plném rozsahu a v celém potřebném prostoru. Je to úkol velmi složitý, neboť velení taktického letectva NATO považuje radioelektronický boj za nedílnou součást svých vzdušných operací. V odborné vojenské literatuře kapitalistických armád se začíná používat termín „radiolokační blokáda“ a používá se při vytváření koridorů v systému PVO k zabezpečení průletu velkého množství letounů. Tím se zvyšuje potřeba prohloubit znalosti všech příslušníků vojsk PVOS o účincích rušení na vlastní systém a na základě toho pak uvažovat o nových způsobech radioelektronické ochrany.

Zhodnocení dosavadních způsobů určování účinků radiolokačního rušení

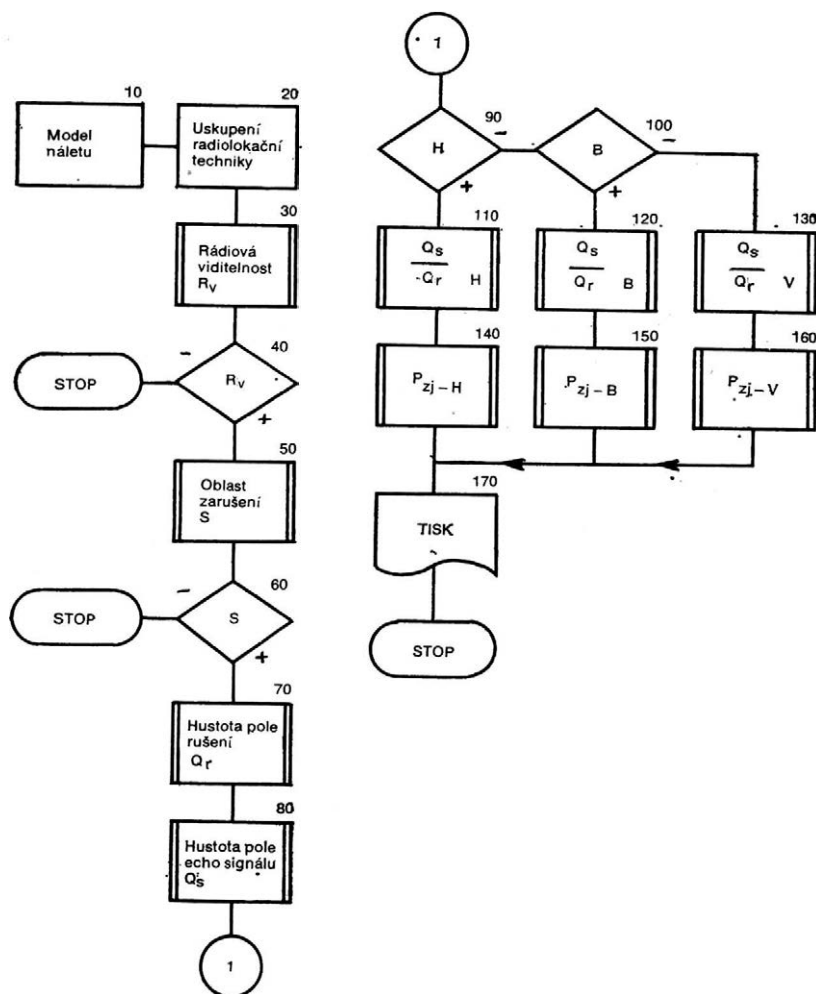
Při vyhodnocování zkušeností bojové činnosti vojsk PVOS VDR v podmínkách rušení můžeme využít těchto poznatků jen pro orientační odhady při sestavování možných variant bojové činnosti. Tyto poznatky umožňují vytvořit si jen hrubou představu o účincích rušení v rámci svazku PVOS. Vzhledem ke geografické poloze naší republiky nemůžeme uskutečnit vojskové zkoušky a cvičení v podmínkách plného výkonu rušičů. Proto byla postupně

zpracována metoda matematická a graficko-analytická. Obě tyto metody jsou založeny na řešení tzv. protiradiolokační rovnice a umožňují teoretický výpočet účinků rušení na jeden radiolokátor. I při využití výpočetní techniky při řešení modelu náletu je výsledné řešení velmi obsáhlé a nemůžeme je prakticky zakreslit na pracovní mapu. Navíc pro vstupní veličiny nejsou k dispozici některé základní údaje. Z těchto důvodů účinky radiolokačního rušení stanoví-

me pouze při některých štábních cvičeních a to ještě jen hrubým odhadem. Při řešení proti-radiolokační rovnice jsou obvykle neznámé funkce popisující normovaný směrový diagram antény radiolokátoru a rušiče, ekvivalentní výkon rušiče a pásmo propustnosti rušiče. Proto výsledky výpočtu mají pouze informativní cenu

a vyžadují výpočet několika variant modelu. Pro praktické výpočty byly sestaveny různé grafy a další pomůcky. Jejich používání u vojsk při cvičeních je však ojedinělé. Program pro počítač nebyl dosud doveden do prakticky použitelné podoby.

Obr. 1

Řešení úkolu metodou stanovení oblastí rušení

Nevýhodou všech dosavadních způsobů určení účinků rušení je tzv. bodové řešení, které představuje výsledek platný pro jednu polohu rušiče a radiolokátoru. Souhrn několika výsledků nebyl dosud uspokojivě na mapě zobrazen.

Jiná možnost řešení je:

Při řešení protiradiolokační rovnice můžeme dosazovat spektrální výkonovou hustotu rušení (q_r) nebo signálu (q_s), přičemž platí:

$$q_r = \frac{P_r \cdot G_r}{\Delta f_r} \text{ nebo } q_s = \frac{P_s \cdot G_s}{\Delta f_s} \text{ [WMHz}^{-1}\text{]},$$

kde: P_r, G_r – ekvivalentní výkon rušiče,

P_s, G_s – ekvivalentní výkon radiolokátoru,

Δf_r – pásmo propustnosti rušiče,

Δf_s – pásmo propustnosti radiolokátoru.

Pro výpočet můžeme využít maximálních a minimálních hodnot q_r , které jsou v literatuře uváděny.

Hodnoty q jsou proměnné se vzdáleností a v oblasti úhlu otevření vyznačovacího diagramu antény vytváří v prostoru pole hustoty signálu nebo rušení. Postup celého řešení úlohy – viz **obr. 1**.

Rádiová viditelnost je základní podmínkou pro možnost radioelektronického rušení na velmi krátkých vlnách. Obvykle se stanoví podle vztahu:

$$R_v = 4,12 (\sqrt{H_c} + \sqrt{H_A}),$$

kde: R_v – rádiová viditelnost (km),

H_c – výška letu cíle nebo rušiče (m),

H_A – výška antény (m).

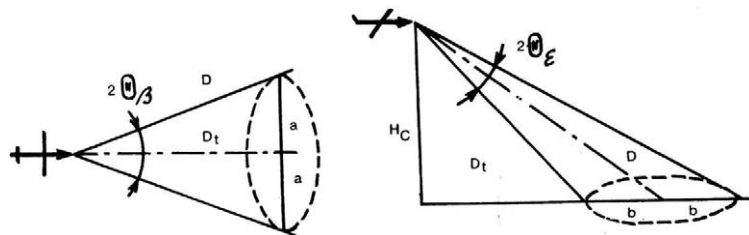
Výpočet obdržíme hodnoty – viz **tabulku 1**.

Tabulka 1

H_c (m) \ H_A (m)	100	300	500	1000	6000	10 000	20 000
4	49,3	79,5	100,2	137	328	415	585
30	63,5	94,3	114	162	342	430	605

Dálka rádiové viditelnosti vymezuje největší možnou vzdálenost, do které můžeme zahájit rušení. Z grafu je zřejmé, že vzdálenost je přímo úměrná výšce letu rušiče. Můžeme tedy předpokládat, že letouny rušiče budou působit převážně ve velkých a středních výškách.

Oblast rušení vymezuje otevření ústí antény rušiče a udává se šířkou vyznačovacího diagramu. Ze sporných údajů v literatuře můžeme soudit, že úhlové hodnoty se budou pohybovat v rozmezí desítek stupňů. Vzájemnou souvislost – viz **obr. 2**.

Obr. 2

Pro zjednodušení výpočtu můžeme uvažovat tvar oblasti zarušení buď kruhový ($\varepsilon_\beta = \varepsilon_\varepsilon$), nebo eliptický ($\varepsilon_\beta \neq \varepsilon_\varepsilon$). Velikost oblasti zarušení S je dána vztahem:

$$S = \pi a^2 \dots \text{(kruhová oblast),}$$

$$S = \pi a \cdot b \dots \text{(eliptická oblast).}$$

Výpočet obdržíme hodnoty:

a) **kruhová oblast** (viz **tabulku 2 a 3**),

b) **eliptická oblast** (viz **tabulku 4, 5, 6 a 7**).

Tabulka 2

$2 \Xi = 10^\circ$ (minimální varianta)					
D_t (km)	25	50	100	200	400
S (km ²)	15	60	240	960	3850

Tabulka 3

$2 \Xi = 70^\circ$ (maximální varianta)					
D_t (km)	25	50	100	200	400
S (km ²)	962	3850	15 400	61 500	$> 10^5$

Tabulka 4

$H_c = 500$ m		$2 = 10^\circ$		$2 = 70^\circ$
D_t (km)	25	50	100	
S (km ²)	753	1510	3020	

Tabulka 5

$H_c = 500$ m		$2\Xi\beta = 120^\circ$	$2\Xi\varepsilon = 10^\circ$
D_t (km)	25	50	100
S (km ²)	14 870	29 900	59 860

Tabulka 6

$H_c = 10\,000\text{ m}$		$2\Xi_\beta = 10^\circ$		$2\Xi_\varepsilon = 70^\circ$	
D_t (km)	25	50	100	200	400
S (km ²)	284	2042	15 940	$> 10^5$	$> 10^5$

Tabulka 7

$H_c = 10\,000\text{ m}$		$2\Xi_\beta = 120^\circ$		$2\Xi_\varepsilon = 10^\circ$	
$D_t\text{ (km)}$	25	50	100	200	400
$S\text{ (km}^2\text{)}$	857	6145	47 900	$> 10^5$	$> 10^5$

Je zřejmé, že oblast rušení prudce narůstá při zvětšování úhlu vyzařování. Při úhlech, které se blíží hodnotám 90° a více, nastává možnost rušení celého radiolokačního systému na daném kmitočtu.

Pole rušení je prostor, do kterého je vyzařován rušivý signál. Hustota pole rušení (spektrální měrný výkon) je dána vztahem:

$$Q_r = \frac{q_r}{4\pi D^2} = \frac{q_r}{4\pi D_t^2} \text{ [WMHz}^{-1}\text{m}^{-2}\text{]}$$

Pro mezní podmínky $q_{r \min} = 1 \text{ WMHz}^{-1}$ a $q_{r \max} = 200 \text{ WMHz}^{-1}$ hodnoty hustoty podle rušení – viz **tabulku 8 a 9**.

Uvedené hodnoty hustoty pole rušení jsou pro danou vzdálenost konstantní v celém prostoru oblasti zarušení. Za předpokladu ostře ohraničeného prostorového úhlu vyzařování antény rušiče mimo tuto oblast jsou hodnoty Q_r nulové.

Tabulka 8

$q_r = 1 \text{ WMHz}^{-1}$					
$D_t \text{ (km)}$	25	50	100	200	400
$Q_r \left[\frac{\text{W}}{\text{MHz m}^2} \right]$	$1,27 \cdot 10^{-10}$	$3,2 \cdot 10^{-11}$	$7,9 \cdot 10^{-12}$	$2,0 \cdot 10^{-12}$	$5,1 \cdot 10^{-13}$

Tabulka 9

$q_r = 200 \text{ WMHz}^{-1}$					
$D_t \text{ (km)}$	25	50	100	200	400
$Q_r \left[\frac{\text{W}}{\text{MHz m}^2} \right]$	$2,54 \cdot 10^{-8}$	$6,37 \cdot 10^{-9}$	$1,59 \cdot 10^{-9}$	$3,98 \cdot 10^{-10}$	$9,95 \cdot 10^{-11}$

Pole signálu je prostor, v němž se vrací odražený signál (echo). Hustota pole signálu je dána vztahem:

$$Q_s = \frac{q_s \cdot \delta_c}{(4\pi)^2 D_c^4} \text{ [WMHz}^{-1}\text{m}^{-2}\text{]}$$

Za předpokladu, že platí:

$$\Delta f_s = \frac{1}{\delta} \text{ [Hz, s]},$$

kde: δ – délka vysílaného impulsu,

můžeme psát: – minimální varianta parametrů
 RL P-15: $P_s = 210 \text{ kW}$ $G_s = 500$ $\delta = 2 \mu\text{s}$, $q_s = 0,21 \cdot 10^6 \cdot 500,2 = 2,1 \cdot 10^8 \text{ WMHz}^{-1}$,
 – maximální varianta parametrů
 RL PRV-11: $P_s = 2 \text{ MW}$ $G_s = 8500$ $\delta = 3 \mu\text{s}$,
 $q_s = 2 \cdot 10^6 \cdot 8500,3 = 5,1 \cdot 10^{10} \text{ WMHz}^{-1}$.

Vypočtené hodnoty hustoty pole signálu viz **tabulku 10 a 11**.

Tabulka 10

$q_s = 2,1 \cdot 10^{-8} \text{ WMHz}^{-1}$ $\delta_c = 1 \text{ m}^2$					
$D_c \text{ (km)}$	25	50	100	200	400
$Q_s \left[\frac{\text{W}}{\text{MHz m}^2} \right]$	$2,91 \cdot 10^{-12}$	$2,02 \cdot 10^{-13}$	$1,26 \cdot 10^{-14}$	$7,93 \cdot 10^{-16}$	$4,95 \cdot 10^{-17}$

Tabulka 11

$q_s = 5,1 \cdot 10^{-10}$	WMHz ⁻¹			$\delta_c = 1 \text{ m}^2$	
$D_c \text{ (km)}$	25	50	100	200	400
$Q_s \left[\frac{\text{W}}{\text{MHz m}^2} \right]$	$7,43 \cdot 10^{-10}$	$5,16 \cdot 10^{-11}$	$3,35 \cdot 10^{-12}$	$2,02 \cdot 10^{-13}$	$1,26 \cdot 10^{-14}$

Při vhodném grafickém znázornění přímky hustoty pole signálu vymezují přibližně oblast, v níž jsou všechny typy používaných radiolokátorů.

Stanovení koeficientu zjistitelnosti cíle na zarušeném pozadí obrazovky je v operačně taktických výpočtech dosud nezpracovanou oblastí. Proto alespoň orientačně naznačíme postup dalšího výpočtu.

Ze známých hodnot Q_s a Q_r stanovíme hodnotu K_z . Tuto hodnotu s ohledem na směrové vlastnosti antén rozlišíme dle směru příjmu rušícího signálu, což odpovídá možnostem a směrům rušení používaných letectvem USA při vzdušných úderech. Obvykle rozlišujeme:

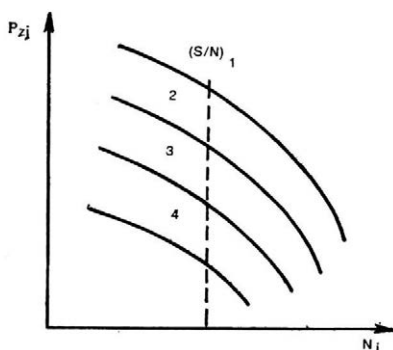
- Rušení do **hlavní smyčky**, které vzniká, jestliže letoun-rušič letí v úderné skupině stíhačích bombardovacích letounů. Tento případ je běžný pro přehledové radiolokátory, které působí na náletovém směru, a pro naváděcí radiolokátory palběných oddílů. Předpokládáme, že rušení při tomto způsobu bude obvykle laděné

úzkopásmové. Na **obr. 1** je tento případ označen jako $Q_s/Q_r[H]$.

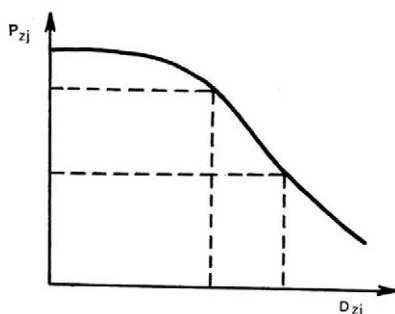
- Rušení do **bočních smyček**, které vzniká, jestliže letoun-rušič působí v prostoru přehrazování. Podle vyhodnocených dosavadních způsobů vedení radioelektronického boje k rušení používají speciálních letounů. Předpokládá se, že tento způsob rušení bude přehradný širokopásmový. Bude běžný pro radiolokátory, které působí bočně vůči náletovému směru. Na **obr. 1** je označen jako $Q_s/Q_r[B]$.

- Rušení **všesměrové**, které vzniká na válčiči pro všechny radioelektronické prostředky pracující v rušeném kmitočtovém pásmu. Je pochopitelně slabé a málo účinné, ale ze vzdálenosti 50–300 km rovněž ovlivňuje pravděpodobnost a dálku zjištění cíle. Na **obr. 1** je tento případ označen jako $Q_s/Q_r[V]$.

Z teorie příjmu radiolokačních signálů známe, že pravděpodobnost zjištění cíle je závislá na poměru S/N (resp. S/I). Závislost se znázorňuje grafy, jejichž informativní průběh – viz **obr. 3**.

Obr. 3

Obr. 4

P_{zj} – pravděpodobnost zjištění cíle;
 N_i – počet odražených impulsů od cíle.
 Parametr $[S/N]_i$ označuje různé stupně rušení.

Z teorie rovněž známe, že dálka zjištění cíle a pravděpodobnost tohoto zjištění jsou v nepřímé závislosti, všeobecně určené – viz **obr. 4**.

Znalost těchto reálných závislostí (grafů) jednotlivých typů radiolokátorů je pro operačně taktické výpočty velmi potřebná. Na jejím základě můžeme vypočítat radiolokační zabezpečení bojové činnosti SL a PLRV v podmínkách rušení.

Z uvedeného rozboru můžeme zobecnit některé závěry pro práci v oblasti radioelektronické ochrany, kterých můžeme využít ve štábech útvarů a svazků PVOS:

- doplnit chybějící parametry radioelektronických prostředků a procvičovat jejich používání,

- u zpravodajských orgánů vypěstovat návyky pro vyhodnocování možností nepřítele v oblasti radioelektronického boje,

- na operačních odděleních hodnotit radioelektronický boj také z hledisek radioelektronické ochrany a výsledky graficky vyjadřovat na mapách,

- u velitelů všech stupňů vypěstovat návyky na reálné hodnocení radioelektronické situace při vzdušných úderech a na řízení bojové činnosti za těchto podmínek.

Závěrem chci připomenout, že současné úkoly vojsk PVOS v protivzdušných operacích jsou zaměřeny na zvyšování možností ničení vzdušného nepřítele ve vzdálenostech větších, než je délka odpálení protizemních řízených střel. S tím souvisí otázka zjišťování vzdušných cílů ve velkých vzdálenostech a jejich plynulé vedení v podmínkách rušení.

VOJENSKOVĚDECKÁ KONFERENCE CHEMICKÉHO VOJSKA

Podle plánu opatření ČSLA připravila MNO/SCHV vojenskovědeckou konferenci na téma „Cesty zvyšování efektivity speciální čistoty vojsk“.

Úvodní slovo přednesl náčelník chemického vojska **generálmajor Ing. Ján Franko**, ve kterém uvedl, proč je nutné zabývat se problematikou speciální čistoty.

Problematicku konkrétních opatření speciální čistoty chápeme v těsné jednotě s celkovou obsahovou stránkou ochrany proti zbraním hromadného ničení. Tento druh zabezpečení boje vojsk, objektů týlu i teritoria, v důsledku technického rozvoje v oblasti prostředků možného vedení války, neustále nabývá na významu, a to nejen v taktickém či operačním měřítku, ale i z hlediska strategického. Oblast speciální čistoty má svůj podíl jak na ochraně jednotlivce, tak i kolektivní a nese obecný pasivní charakter. Její rozsah a účinnost však má těsnou vazbu na další opatření pasivního charakteru komplexu opatření OPZHN, jako např. na předpověď radiačního, chemického a biologického zamoření, na radiační, chemický a biologický průzkum, na varování o použití ZHN, na rozptýlení a maskování vojsk, na kvalitu využití kolektivních a individuál-

ních prostředků ochrany, na léčebně profylaktických a protiepidemiologických opatření a především na komplexně chápání a uskutečňovaných opatření odstraňování následků napadení ZHN, které můžeme charakterizovat jako opatření obnovení bojové pohotovosti, záchranné a uvolňovací práce a vykonání speciální čistoty, svým obsahem a rozsahem buď částečné nebo úplné.

V průběhu útočné operace vševojskové armády v trvání 5 až 6 dnů může např. dojít (na základě propočtů a analýzy) k celkovému zamoření pásma armády v hodnotě:

- radioaktivní zamoření do 30 000 km²,
- chemické zamoření zhruba 1500 km²,
- biologické zamoření do 25 000 km².

Přitom za každý den operace může též zamořit radioaktivní spád cca 6000 až 7000 km², otravné látky 350 až 450 km² a biologické prostředky do 5000 km².

Z těchto kalkulací vyplývá, že nepřítel

(především síly USA) je schopen svými prostředky zamořit v průběhu armádní útočné operace sestavu armády 2 až 3krát, použitím OL typu VX zamořit do 60 až 70 % živé síly, bojové a další techniky.

Bojové možnosti nepřítele nás proto nutí reagovat na možnou situaci po je-

jích použití a to v oblasti technického rozvoje prostředků speciální očištění (jednotlivce i hromadného charakteru). Na základě znalostí ničivých vlastností všech typů ZHN zvyrazňujeme při plnění úkolů speciální očištění její komplexnost, soběstačnost a faktor času při jejím uskutečnění.

Z hlavních materiálů konference uvádíme zásadní problémy

Šlo o analýzu současného stavu ve speciální očištění a předpokladů jejího dalšího rozvoje.

Z řady skutečností a poznatků o výzbroji ozbrojených sil USA a ostatních armád členských států NATO (jako např. skutečnosti, že pozemní síly, vojenské letectvo a námořní síly mají k dispozici 12 receptur otravných látek a 60 různých druhů chemické munice) vyplynula i pro chemické vojsko ČSLA nezbytnost posílit prvky speciální očištění v rámci opatření ochrany proti zbraním hromadného ničení.

Na základě výrobních možností může USA vyrobit 150 až 180 tisíc tun vysoce účinných bojových otravných látek ročně, jsou schopny tedy zabezpečit jak vlastní zbrojní arsenál, tak i svých spojenců v NATO. V souhrnu můžeme předpokládat v průběhu jedné frontové útočné operace 5 až 6 hromadných chemických napadení a zamoření 400 i více objektů typu prapor především OL typu VX.

V posledních pěti letech došlo v ČSLA k přestavbě chemického vojska, jejímž cílem bylo též zabezpečit, aby každý stupeň, počínaje vševojskovým útvarům, byl ve speciální očištění do jisté míry soběstačný. Kapacitní možnosti chemických jednotek a útvarů se zněkolikanásobily.

Ke zhodnocení taktických a zejména technických možností vlastních jednotek speciální očištění vyplývá, že jednotky speciální očištění mají vyšší kapacitu než představují možnosti nepřítele v zamoření. Je to nezbytné, protože použití OL je nutné očekávat jako hromadný, soustředěný úder s momentem překvapení a v důsledku toho část sestavy bude zamořena ve velkém rozsahu a jiná část nebude zamořena vůbec. Stejně je nutné předpokládat u některých částí sestavy opakované napadení OL.

Dále šlo o analýzu deaktivace a dezinfekce v porovnání s odmořováním. Může-

me předpokládat nejméně stejný podíl odmořování jako deaktivace. Na základě této analýzy byly formulovány požadavky na speciální očištění.

Podle cílů, úkolů a obsahu činnosti můžeme definovat hlavní požadavky na speciální očištění vojsk z těchto hledisek:

— **Včasnosti a rychlosti speciální očištění.** Čas pro speciální očištění je limitován dobou, po kterou mohou vojska plnit úkoly v nasazených ochranných maskách (6 až 8 hodin). Nejkratší doba se obtížně stanoví. Je však třeba usilovat o dosažení včasnosti několika minut. Rychlost speciální očištění je pak určována technickými možnostmi jejího vykonání a operačně taktickou potřebou a situací. Zásadně však je nezbytné čas na zahájení i vykonání speciální očištění zkracovat.

— **Správné volby technologie (metody)** speciální očištění v závislosti na druhu zamořené bojové techniky.

— **Vysoké účinnosti a univerzálnosti** použitých metod speciální očištění, tzn. očistit techniku tak, abychom ji mohli používat bez PCHOJ, a univerzálnost v tom, aby odmořovací proces zabezpečil současně deaktivaci či dezinfekci.

— **Možnosti konání speciální očištění za jakéhokoliv počasí**, zejména teploty.

— **Co nejmenší spotřeby roztoků** (nebo pohonných hmot).

— **Ochrany očišťovaných jednotek** před nepřátelským napadením.

— **Vykonání očištění s co nejmenším počtem osob** (požadavek mechanizace prací).

Současná speciální očištění používá dvě základní metody s pracovními názvy: **mokrý způsob** (voda a roztoky), **suchý** (spaliny proudového motoru — TZ-74). Mokrý dále na **kartáčový** a **linkový**.

Kartáčový způsob je univerzální a relativně velmi účinný. Linkový má přednost vysoké mechanizace a velké kapacity, využívání proudových spalin je vysoce účinný mechanizovaný způsob apod. Na základě rozboru jednotlivých techno-

logii (metod) můžeme stanovit závěry, že:

1. Žádný ze způsobů nezabezpečuje splnění všech požadavků na speciální očistu.

2. Maximální splnění požadavků dosahujeme dovedným využitím všech způsobů.

3. Vhodnou kombinací způsobů můžeme docílit optimální vykonání očisty v jakýchkoli podmínkách.

4. Při volbě jednotlivých metod speciální očisty bereme v úvahu celou řadu podmínek, které musíme před zahájením očisty znát.

Rozbor ukázal, že v současné době nemůžeme organizaci místa speciální očisty brát schematicky. Zásadní prvky zůstávají ve všech případech, jako např. kontrolní rozřídovací stanoviště, plocha pro speciální očistu bojové techniky a plocha speciální očisty osob apod. Různé může být uspořádání pracovišť a ploch a organizace práce na nich. Můžeme proto konstatovat, že způsoby speciální očisty zabezpečují splnění požadavků. Důležité je vhodné a dovedně těchto způsobů využít a hledat ještě další a efektivnější.

Z odmořovacích roztoků byl uskutečněn rozbor roztoku č. 1 (10% roztok dichloraminu v dichloretonu), roztoku č. 2 (zimní 10% NaOH, 25% monoetanolamin ve vodě; letní 2% NaOH, 5% monoetanolamin ve vodě) a roztoku č. 3 (možné složení 30% cyklohexylamin, 30% etanol, 40% monoetanolamin a 98g alkalický kov).

Roztok č. 3 se ukazuje jako nejperspektivnější. Je univerzální, vysoce účinný (0,1 až 0,4 l. m⁻²) a je z tuzemských surovin. Je však méně účinný na mokřích površích a agresivní vůči lakům. Celkově však jeho výhody jej zařazují mezi perspektivní odmořovací roztoky.

Důležitá je též studie **objemu speciální očisty vojsk**.

Rozsah speciální očisty bude záviset na řadě faktorů, zejména na:

- rozsahu a způsobu zamoření vojsk, techniky a dopravních prostředků,
- charakteru činnosti vojsk,
- bojové a operační situaci,
- podmínkách zamoření a počasí.

Ke speciální očistě dojde po použití pozemních, podzemních jaderných úderů, trvalých otravných látek či bojových biologických prostředků ve formě aerosolů. Vzhledem k reálnému předpokladu použití těchto prostředků od zahájení války, je bojová pohotovost jednotek speciální očisty důležitým úkolem.

Ve frontové operaci při 2 až 4násobném zamoření radioaktivními látkami předpokládáme, že každý prvek sestavy se podrobí úplné dezaktivaci.

400 i více objektů typu prapor může být zamořeno trvalou otravnou látkou či bojovým biologickým aerosolem. Povede-li nepřítel obrannou činnost, můžeme předpokládat větší počet pozemních i podzemních jaderných úderů k vytvoření přehradných pásem. Rovněž bude nepřítel více používat trvalých otravných látek a bojových biologických aerosolů k ovlivnění útočné činnosti do nevhodných prostorů. Proti prvosledovým svazkům pak můžeme předpokládat použití jaderných mín a ženíjné chemických zátarasů. Proto část prvosledových útvarů bude nucena podrobit se speciální očistě.

Za nejvýhodnější podmínky z hlediska situace zamořených vojsk považujeme situaci, kdy vojska jsou v soustředěních, připravují se k útočné operaci či jsou vyvedena v rámci obnovy bojeschopnosti do druhého sledu nebo zálohy.

Pro rozhodnutí o nezbytnosti speciální očisty bereme v úvahu kromě úkolů vojsk a jejich činnosti, zejména druh a způsob zamoření a rozsah možných ztrát v případě, nebude-li uskutečněna.

Při hodnocení zda vykonat dezaktivaci, odmoření či dezinfekci, zvažujeme:

— Při vlhkém počasí (děšť, sníh) bude úplná dezaktivace nezbytná. Při suchém počasí tehdy, pokud se vojska během vypadávání radioaktivního prachu nacházejí v pásmech B, C a D a technika, která překonávala prostor pásma C a D po vlhkém či zasněženém terénu.

— U otravných látek typu VX bude třeba odmořením snížit hustotu zamoření z původní 150 až 300 mg. m⁻² (100X) na přípustnou 3 mg. m⁻², u yperitu z 5 až 7 g. m⁻² na 30 až 40 mg. m⁻² (100 až 200X). U zamoření techniky OL typu VX je nutné úplné odmoření a až do jeho zakončení považujeme techniku za zamořenou. To, co platí pro OL typu VX, platí i na nové typy nervově paralytických OL, např. IVA.

— Dezinfekci je třeba uskutečnit vždy a ochranu při styku se zamořenou technikou zabezpečit i po jejím zakončení do doby, kdy bude laboratorní důkaz o úplné dezinfekci.

Objem a rozsah speciální očisty bude záviset na celé řadě faktorů, z nichž rozhodující budou bojové možnosti nepřítelů a povětrnostní situace. Během frontové útočné operace bude nutná úplná speciální očista 400 i více objektů typu pra-

Objekt	Při zamoření radioaktivními látkami																Při zamoření			
	Prvotní								Druhotné								OL typu VX	biologickými látkami		
	za suchého počasí				za deště				za suchého počasí				za deště							
	v zónách								v zónách											
	A	B	C	D	A	B	C	D	A	B	C	D	A	B	C	D				
Živá síla	Částečná speciální očista po napadení radioaktivních látek a po vyjití (vyvedení) ze zón do 10 minut				Částečná speciální očista po napadení radioaktivních látek Úplná speciální očista – nejpozději do 3–5 h 1–2 h 20 až 30 minut od okamžiku zamoření				Částečná speciální očista po vyjití (vyvedení) ze zón								Částečná speciální očista – okamžitě, nejpozději do 5 min Úplná speciální očista – po splnění úkolů		Částečná speciální očista po vypadení aerosolů a po vyjití (vyvedení) ze zamořených prostorů Úplná speciální očista – nejpozději do 6–8 h po zamoření	
Výstroj	Částečná SO po vypadení RL		Výměna výstroje v průběhu 1–2 h		Výměna výstroje v průběhu 1–2 h				Částečná speciální očista po vyjití (vyvedení) ze zón								Výměna výstroje nejpozději do 1 h po zamoření Úplné odmoření na OM		Částečná speciální očista po vypadení aerosolů a po vyjití ze zamořeného prostoru Dezinfekce při úplné hygienické očištění	
Bojová technika	Částečná speciální očista po vypadení RL Úplná speciální očista po vyjití ze zón zamoření (nejpozději za 10–12 h)				Očištění podzokové části po vyjití ze zamořeného prostoru		Částečná SO po vypadení RL Úplná SO po vyjití ze zóny zamoření		Částečná speciální očista po vyjití ze zóny				Částečná speciální očista po vyjití ze zóny				Částečná speciální očista po zamoření Úplná SO mimo zamořeného prostoru nejpozději do 6–8 h po zamoření		Částečná speciální očista po vypadení aerosolů a po vyjití (vyvedení) ze zamořeného prostoru Úplná SO do 6 až 8 h po zamoření	

por odmořování a zhruba stejné množství dezaktivací. Tento rozsah a objem speciální očištění však bude časově, prostorově i rozsahem nerovnoměrně rozložen.

Podmínky speciální očištění — viz tabulku.

Perspektivy zvýšení efektivity speciální očištění

Tyto řešíme ve vazbě na efektivnost všech ostatních opatření ochrany proti zbraním hromadného ničení. Vztah speciální očištění k objektům očištění, její rozsah, obsah metody a prostředky určují především kvantitativní, kvalitativní a časové ukazatele. Zvýšení efektivity speciální očištění, v širším slova smyslu, můžeme dosáhnout i tím, že přijmeme a realizujeme taková opatření OPZHN, která sníží objem speciální očištění, nebo ji umožní uskutečnit v příznivých podmínkách. Půjde o opatření včasnosti a účinnosti předpovědi vzniku pásem radioaktivního, chemického a biologického zamoření, radiačního a chemického průzkumu, rozptýlení vojsk a tylových objektů a jejich maskování, použití PCHOJ, využití ochranných vlastností terénu, ochranných staveb a techniky, jakož i volbu nejvhodnějšího překonání zamořeného terénu apod. a nakonec organizaci odstraňování následků použití ZHN, v rámci níž se uskutečňují opatření speciální očištění.

Zvýšení efektivity speciální očištění v příštím období můžeme vzhledem k vědeckotechnickému pokroku a realizačním možnostem, vidět ve zvýšení její účinnosti a dynamiky, a to realizací příslušných materiálně technických, organizačních a výcvikových opatření.

Při úsilí o zvýšení dynamiky speciální očištění bude třeba vedle základních kritérií časových a prostorových zkoumat možnosti snížení negativního vlivu nízkých teplot, optimalizace poměru prostředků speciální očištění vojskového charakteru a speciálních prostředků jednotek speciální očištění a optimalizace objemu speciální očištění podle rozsahu skutečného zamoření. Při úsilí o zvýšení účinnosti speciální očištění budeme se zabývat technologií speciální očištění z hlediska spotřeby sil a materiálních prostředků.

Byly zpřesněny údaje o možnostech chemického vojska při uskutečnění speciální očištění. Zlepšila se úroveň plánování a řízení speciální očištění. Přesto pro zefektivnění speciální očištění bude nezbytné:

— Vytvářet podmínky a předpoklady pro snížení rozsahu zamoření vojsk, tech-

niky a objektů. Na řešení tohoto úkolu se musí i chemičtí funkcionáři podílet výsoco kvalifikovanou odbornou činností.

— Zabezpečit zvýšení připravenosti funkcionářů chemického vojska k posouzení nezbytnosti speciální očištění a k přípravě podkladů pro velitelské rozhodnutí o jejím uskutečnění — v praxi odstranit jak maximalistické přístupy na jedné straně, tak neúnosné riziko na straně druhé. To předpokládá hlubokou znalost ZHN, správně usměrnit využití vojskových prostředků speciální očištění a zabezpečit organizační opatření ke zvýšení účinnosti a dynamiky speciální očištění.

Z některých organizačních přístupů se uvádí:

— organizační princip včasného vyvedení vojsk ze zamořeného prostoru a optimální organizace pobytu vojsk v zamořených prostorech,

— organizační princip vstřícného a včasného zásahu místy speciální očištění ve prospěch zamořených vojsk rotami speciální očištění z chodu,

— optimalizace doby maximálního využití rozvinutého místa speciální očištění,

— zpřesňování taktických a operačních norem pro organizaci a průběh speciální očištění.

Všechna tato opatření, tedy i organizační, musí vést k rychlé návratnosti vojsk a techniky do sestavy.

Jedno z hlavních východisek ke zefektivnění speciální očištění je nezbytnost zkvalitnění řízení rot speciální očištění, zvládnutí úkolů analýzy situace po použití ZHN a přijetí optimálních rozhodnutí pro její včasné uskutečnění.

Materiálně technická opatření

Do těchto opatření zahrnujeme všechny materiálové prostředky, které usnadňují speciální očištění, včetně metod a způsobů jejich použití.

Výzkum této oblasti zaměříme na:

— optimalizaci speciální očištění bojové techniky mycími prostředky,

— optimalizaci speciální očištění bojové techniky teplem,

— nové metody [katalýza rozkladu OL kationaktivními tenzidy, micelární katalýza pro hydrolýzu novodobých OL, mikrobiální rozklad zejména OL typu VX, odmořování činnidly v aerosolové formě, ultrazvuk a vysokofrekvenční elektromagnetická pole a jiné],

— řešení polní analýzy OL a účinnosti odmoření,
— odmořování vnitřních povrchů bojové techniky,

— odmořování výstroje na vojákovi,
— možnosti využití ochranných vrstev apod.

Z těchto nejuniverzálnější je využití horkého vzduchu s využitím pohyblivého ramene s tryskami pro horký vzduch nebo využití průjezdnic rámu. Vzhledem k možnosti využití tohoto principu i pro odmoření vnitřních povrchů je tento způsob velmi perspektivní.

V současné době se studují a zkoumají různé fyzikální, chemické i fyzikálně chemické principy, které mohou vést ke zvýšení účinnosti speciální očištění a zejména zefektivnění jak po stránce úspory lidí, času, tak i materiálních prostředků.

Organizační opatření v oblasti speciální očištění

Organizace speciální očištění na operačním a taktickém stupni byla v rámci nových organizačních struktur zvládnuta. V dalším šlo o otázky zvyšování bojové pohotovosti a připravenosti jednotek speciální očištění. Hledáme cesty, které by vedly ke zkrácení času po aktivaci sil a prostředků speciální očištění a srovnáme zavedené systémy aktivace některých prvků sestavy speciálních vojsk (PVOS, PVO, RVD) do vyšších stupňů bojové pohotovosti. Zkoumáme a zkoušíme metody přípravy MSO (splánování přesunu, rekonstrukce apod.), možnosti výstavby tzv. „pohotovostních MSO“ v zájmových prostorech, úpravu činnosti a opatření pro zimní podmínky apod.

Konference nastínila i možné cesty řešení různých problémů, které mohou tvořit cestu ke zkvalitnění a zefektivnění speciální očištění.

Přínosem konference je sjednocení se na určitých přístupech a postupech při řešení jednotlivých úkolů. A nakonec to bude sjednocení úsilí odborných funkcionářů štábů a vojsk, odborných vědeckovýzkumných a vědeckopedagogických pracovníků v rámci stanovené koncepce řešení jednotlivých úkolů speciální očištění. Jedině v této jednotě úsilí a za aktivního podílu všech můžeme dosáhnout vytyčených cílů.

V diskusi byla přednesena tato témata:

Cesty k dalšímu zkvalitnění speciální očištění v zimních podmínkách.

Budování a řízení činnosti na místě speciální očištění v osadě.

Jak řešit speciální očištění velkorozměrné a speciální techniky (poznatky ze zkušeného cvičení).

Jak zvýšit efektivnost na místě speciální očištění průjezdového typu.

K efektivnosti speciální očištění průjezdovým způsobem v zimních podmínkách.

K dalšímu zkvalitnění speciální očištění u letectva.

K dalšímu zkvalitnění speciální očištění u PVOS.

Efektivně využít všech prostředků chemického vojska pro speciální očištění.

Využití aminoalkoholátových odmořovacích roztoků — další cesta k zefektivnění speciální očištění.

Zvláštnosti speciální očištění u svazků a útvarů druhů vojsk a speciálních vojsk a cesty k jejímu zefektivnění.

K problémům speciální očištění ochranných staveb.

Cesty ke zkracování doby na vybudování místa speciální očištění.

Zkvalitnit vycvičenost jednotek speciální očištění plnějším využitím učební výcvikové základny.

Zkvalitnit speciální očištění v nočních podmínkách.

Zlepšit součinnost velitelů očišťovaných jednotek a velitelů míst speciální očištění.

Optimalizace velení při budování MSO a činnost na něm.

Efektivní způsoby maskování speciální očištění.

Jak optimálně řešit zabezpečení bojové činnosti jednotky speciální očištění na MSO.

Odmořovací souprava OS-3.

Zvyšování bojové pohotovosti jednotek speciální očištění.

Šlo o rozsáhlé a závažné materiály. V celém znění je uveřejněno ve Sborníku chemického vojska.

Na závěr vystoupil náčelník chemického vojska. Konstatoval, že diskuse pokry-

la celou zadanou problematiku, měla tvůrčí charakter, postihla jak oblast odborné taktické přípravy, odborné přípravy, organizační, tak i oblast technického zabezpečení a rozvoje. Obsah diskusních příspěvků potvrdil, že účastníci konference se na její jednání odpovědně připravili.

Účastníci konference pochopili úzkou

vzájemnou vazbu a podmíněnost vycvičenosti vojsk s technickým stavem speciální techniky, její provozuschopnosti, ošetřování a všech ostatních prostředků, které plní úkoly speciální ochrany v rámci opatření ochrany proti zbraním hromadného ničení. Potvrdilo se, že problematika řešená na konferenci byla volena správně, že byla aktuální, potřebná a účelná.

ELEKTROMAGNETICKÁ KOEXISTENCE RADIOELEKTRO- NICKÝCH PROSTŘEDKŮ V OPERACI

Jedním z charakteristických rysů soudobých operací je mimo jiné hromadné nasazení vojsk. To klade vysoké nároky na pevné velení vojskům a na součinnost mezi svazy, svazky a útvary, které plní společný úkol. S rychlými změnami situace, přeskupeními vojsk a zasazováním druhosledových svazků bude také spojena častá změna podřízení svazků i celých svazů. Za této situace bude spolehlivost, včasnost a utajenost spojení jedním z hlavních činitelů, které mají vliv na úspěch operace.

Hromadné nasazení vojsk nese s sebou i hromadné využívání radioelektronických prostředků k zabezpečení velení vojskům a řízení zbraňových systémů. Spolu s radioelektronickými prostředky k zabezpečení ochrany proti prostředkům vzdušného napadení to vytváří složitou elektromagnetickou situaci na válčišti. Proto musíme používání všech elektromagnetických prostředků přesně plánovat. Tím zabráníme vzájemnému neúmyslnému ovlivňování a rušení. Včasná opatření k zamezení neúmyslného rušení a ovlivňování, tj. elektromagnetická koexistence, je součástí plánování radioelektronického boje v operaci.

V uskupení vojsk frontu v útočné operaci může pracovat do 80 000 radioelektronických prostředků, z toho 70 000 pozemních a do 10 000 vzdušných radioelektronických prostředků, v průměru tří set typů.

V pásmu armády působí do 15 000 radioelektronických prostředků.

V pásmu frontu může současně pracovat dalších 10 000 radioelektronických prostředků civilního určení.

Vojenské radioelektronické prostředky jsou umístěny v různých prostředcích a objektech.

Zkušenosti ze cvičení ukazují, že 25 % všech zasazených prostředků se navzájem ovlivňuje, a to buď vzájemným rušením, nebo omezováním výkonu radioelektronických prostředků. Hustota v pásmu frontu je nejméně 10 radioelektronických prostředků na km^2 , v místech nakupení vojsk 25 radioelektronických prostředků na 1 km^2 .

V prostoru VS F může být rozmístěno 120 rádiových, radioreléových a troposférických stanic a 90 přijímačů různého určení. V některých letounech je několik desítek radioelektronických prostředků a na bojových plavidlech více než 100 radioelektronických prostředků.

Nejhustší nakupení radioelektronických prostředků v útočné operaci je na směru hlavního úderu, v průletistích vlastního letectva, přechodech vodních toků a v úsecích zasazení úderných svazků a druhých sledů a záloh.

Zasazení radioelektronických prostředků je nerovnoměrné a závisí na operační situaci a situaci vojsk na válčišti. Při odražení vzdušného nepřítele pracují prakticky všechny radioelektronické prostředky vojsk PVO a při dělostřeleckém útoku všechny radioelektronické prostředky raketového vojska a dělostřelectva.

Podle charakteru činnosti některé druhy neúmyslného rušení se nedají odlišit od úmyslného rušení nepřítele a svou intenzitou je mohou i předčít. Proto může i neúmyslné rušení zarušit monitory obrazovek, ztížit příjem předávaných zpráv a informací, znemožnit práci automatizovaných zbraňových systémů, snížit přesnost práce počítačů, dosah prostředků, zhoršit propustnost zpráv, ztížit přesnost vedení cílů. Odstraňování vzájemného neúmyslného rušení je vážným úkolem k zabezpečení stálého a neselehávajícího spojení a velení vojskům, zlepšuje efektivnost průzkumu i bojového použití vojsk a zbraňových systémů.

Organizace činnosti druhů vojsk při zabezpečování elektromagnetické koexistence v přípravě i průběhu operace má podle platných dokumentů za povinnost náčelník štábu svazu. Náčelníci správ a oddělení štábu, druhů vojsk a služeb nesou bezprostřední odpovědnost za organizaci a zabezpečení elektromagnetické koexistence radioelektronických prostředků podřízených vojsk a také za splnění opatření, která ukládá k zabezpečení elektromagnetické koexistence nadřízený štáb.

Koordinace činnosti správ a oddělení štábu, druhů vojsk a služeb k zabezpečení elektromagnetické koexistence a radioelektronického boje mezi radioelektronickými prostředky různých druhů vojsk a služeb je povinen náčelník REB svazu. Všichni náčelníci druhů vojsk jsou povinni nepřetržitě sledovat, vyhodnocovat a předvídat radioelektronickou situaci. Při plánování bojového použití podřízených sil a prostředků musí respektovat zásady elektromagnetické koexistence radioelektronických prostředků, rozpracovávat konkrétní opatření k zabezpečení elektromagnetické koexistence, doručit tato opatření vojskům a kontrolovat jejich plnění.

Východní podklady při plánování opatření k zabezpečení elektromagnetické koexistence jsou rozhodnutí velitele pro operaci, bojové úkoly druhů vojsk, nařízení pro REB nadřízeného, pokyny náčelníka štábu pro organizaci a zabezpečení činnosti rozhodujících zbraňových systémů a prostředků velení a důležitých radioelektronických prostředků a zařízení spojení a normy minimálních vzdáleností a kmitočtových odstupů. Pod pojmem minimálních vzdáleností a kmitočtových odstupů dvou potenciálních radioelektronických prostředků rozumíme, že dva radioelektronické prostředky jsou od sebe vzdáleny a kmitočtově rozlišeny tak, aby nedocházelo k jejich vzájemnému ovlivňování a rušení a byly maximálně efektivně využity jejich parametry pro spolehlivou činnost.

Normu minimálních vzdáleností a kmitočtových odstupů dvou radioelektronických prostředků určíme z maximální vzdálenosti rozhodujících potenciálních radioelektronických prostředků, které jsou v obou objektech.

Výsledky vyhodnocení radioelektronické situace musíme mít již v období plánování operace, abychom mohli upřesnit a vyjasnit požadavky náčelníků druhů vojsk, kteří se svými vojsky a prostředky mají rozhodující vliv na úspěšné vedení operace. Proto musíme elektromagnetické koexistenci věnovat maximální pozornost v období plánování a přijímat opatření k zabezpečení činnosti radioelektronických prostředků všech druhů vojsk bez vzájemného neúmyslného rušení.

Opatření k řešení elektromagnetické koexistence v průběhu operace, které povede zpravidla k omezení činnosti jedné prostředků a zvýhodnění druhých podle důležitosti bojové činnosti, ovlivňuje a usměrňuje náčelník radioelektronického boje svazu. Po posouzení těchto opatření s orgány operační správy (operačního oddělení) se tato zpracují do plánu REB a plánů bojového použití vojsk. Do plánu radioelektronické ochrany konkrétně rozpracujeme doby omezení provozu radioelektronických prostředků a kontroly plnění nařízených opatření k zabezpečení elektromagnetické koexistence.

Vyhodnocení radioelektronické situace s konkrétními opatřeními k zabezpečení elektromagnetické koexistence radioelektronických prostředků se vede na mapě, do které též zakreslíme zóny působení našich letounů a vrtulníků, rušičů nepřátelských radioelektronických prostředků. V mapě též vyznačíme trasy letů vlastních letounů, prostory intenzivního vzájemného rušení a prostory, v kterých je používání radioelektronických prostředků zakázáno. Písemně jako součást plánu REB zpracujeme vyhodnocení radioelektronické situace s opatřeními k zabezpečení elektromagnetické koexistence radioelektronických prostředků v průběhu vedení operace pro všechny druhy vojsk.

U druhů vojsk se opatření k zabezpečení elektromagnetické koexistence použitých radioelektronických prostředků zahrnují do dokumentů radioelektronické ochrany a plánů bojového zabezpečení.

Zpracované dokumenty musí být jasné, stručné a maximálně přehledné a musí umožňovat operativní řešení podle vývoje situace na válčišti. Metodika řešení elektromagnetické koexistence musí vycházet ze základního dokumentu, kterým jsou jednotné normy přípustných vzdáleností radioelektronických prostředků a kmitočtových odstupů. Tyto vydal štáb Spojených ozbrojených sil. Jejich plnění zabezpečuje spolehlivou činnost všech radioelektronických prostředků na válčišti, bez vzájemného neúmyslného rušení.

K rychlému zpracování přehledu a propočtů byl v Sovětské armádě zpracován projekt řešení elektromagnetické koexistence pomocí počítače. Po zpracování vstupních údajů je možný (na základě výsledků podle vydaných norem) provoz všech radioelektronických prostředků bez vzájemného rušení. Hlavní pozornost věnujeme vyloučení zdrojů rušení těchto prostředků, které svými parametry ovlivňují ostatní. Automatizovaný způsob je účinnou pomocí, protože v průběhu operace nemůžeme včas ručním způsobem vedení a vyhodnocování radioelektronické situace s dostatečnou kvalitou zabezpečit.

Ke kvalitnímu vyhodnocení elektromagnetické situace musíme mít předem vyhodnocenou a rozpracovanou elektromagnetickou koexistenci mezi radioelektronickými objekty (místa velení, radiolokačními a radiotechnickými centry a uzly, spojovacími uzly apod.). V účinném pásmu frontu (včetně týlového prostoru) je takovýchto objektů do 800. Ukazuje se, že správné rozmístění radioelektronických prostředků svazu podle norem přípustných vzdáleností je možné s dostatečnou rychlostí pouze automatizovaným způsobem. Do počítače zavádíme neměnné údaje o elektronických objektech všech vojsk, normy prostoro-

vého rozmístění mezi nimi, které zabezpečují jejich práci bez vzájemného rušení a radioelektronické prostředky jednotlivých objektů. Kromě toho zavedeme do počítače proměnné údaje — koordináty radioelektronických prostředků druhů vojsk, které se snímají z pracovních map náčelníků druhů vojsk s přesností do úhlové minuty. Automatizované sejmутí koordinát od každého druhu vojsk netrvá déle než 30 minut a protože tyto práce probíhají souběžně u všech náčelníků druhů vojsk, doba na vyhodnocení situace je krátká. Radioelektronické objekty a jejich koordináty se zpracují do tabulky. Z ní operátor vyhotoví děrné štítky, které vloží do počítače. Do dalších 15 minut máme vyhodnocení elektromagnetické situace ve formě přehledu všech radioelektronických prostředků, které se navzájem ovlivňují v konkrétních radioelektronických objektech. Na základě takto získaných údajů zpracujeme opatření k řešení elektromagnetické koexistence. To znamená, které radioelektronické prostředky v konkrétních radioelektronických objektech je třeba z používání vyloučit, nebo kterým máme provoz zakázat (po jakou dobu a na jaké vzdálenosti). Tato opatření dostanou všichni náčelníci druhů vojsk, jejichž prostředků se vyloučení nebo zákaz provozu konkrétně týká. Oni potom v úzké součinnosti rozpracují opatření jak činnost zdrojů rušení omezit, nebo jaká technickoorganizační opatření přijmou, aby tyto prostředky nerušily radioelektronické prostředky ostatních uživatelů.

Přehledy zdrojů rušení (z počítače) nutí náčelníky druhů vojsk přijímat včasná opatření k řešení elektromagnetické koexistence vlastních radioelektronických objektů a radioelektronických prostředků a tím se vyvarovat potíží, které vzájemné rušení způsobuje.

V těch případech, kdy nedojde k vzájemné dohodě, navrhne řešení elektronické situace jednotlivých druhů vojsk náčelník REB, které předloží ke schválení operační správě frontu. Konečné rozhodnutí k řešení elektronické situace náleží náčelníkovi štábu frontu (svazu). V součinnosti s operační správou také zpracovává nařízení k časovému omezení činnosti těch radioelektronických prostředků, které by narušily hladký průběh operace. Tato opatření jsou součástí nařízení k zabezpečení elektromagnetické situace v plánu REB a schvalují se současně s plánem REB.

Opatření ve všech ostatních případech zpravidla přijímáme v průběhu plánování a konkretizujeme v nich opatření při přidělování kmitočtů, plnění normami přípustných vzdáleností mezi radioelektronickými objekty a radioelektronickými prostředky, určování směrů vyzařování, sektorů práce apod.

Metodika je zpracována tak, že je předpoklad jejího využití při plánování útočné operace, při plnění bližšího i dalšího úkolu, v průběhu operace, při zasazování druhých sledů, při denním usměrňování úkolů svazkům i při změnách bojových situací. Metodika umožňuje řešení elektromagnetické koexistence pozemních radioelektronických prostředků s prostředky v letounech. Do počítače můžeme naprogramovat trasu letu i výšku, z které předpokládáme rušení.

Tuto metodiku řešení elektromagnetické koexistence radioelektronických prostředků v operaci prověřujeme na praktických cvičeních vojsk, na velitelsko-štábních nácvičích a válečných hrách. Při plánování i vedení operací se stane účinnou pomocí štábům i vojskům a zvýší se efektivnost řešení elektromagnetické koexistence radioelektronických prostředků na válčišti.

Je proto žádoucí, abychom zkušenosti sovětské armády co nejdříve využívali i v ČSLA.

Závěrem chci uvést, že hromadné nasazení vojsk a tím i vytvoření složité elektromagnetické situace na válčišti vyžaduje pečlivou koordinaci činností všech radioelektronických prostředků a prostředků REB. Nepřítel bude chtít využitím svého průzkumu a prostředků REB zjistit zámysl naší činnosti a především zahájení operace, aby mohl zasadit našim vojskům spolu s prostředky vzdušného napadení radioelektronický úder a tím ochromit velení a řízení vojsk a zaručit systém spojení a radioelektronických prostředků PVO a RVD. Abychom zeslabili účinnost prostředků radioelektronického boje nepříteli, je třeba zavést ve vlastních vojscích systém ve využívání vlastních radioelektronických prostředků a účinnou a dobře organizovanou elektromagnetickou koexistenci sladit činnost vlastních prostředků, aby neúmyslné vzájemné rušení neoslabovalo odolnost našich radioelektronických systémů.

K tomu je třeba zaměřit činnost všech odpovědných orgánů štábu svazu i druhů vojsk, včetně výpočetní techniky, která svou rychlostí a kapacitou mnohonásobně předčí dosavadní ruční způsoby, byt sebraných štábů pracovníků.

K problémům velení vojskům

Na základě článku generálplukovníka A. G. Šurupova na téma „Soudobé požadavky na velení vojskům“, uveřejněném v sovětském časopise „Vojennaja mysl“ (redakčně zpracovaný a zkrácený článek viz „Vojenská mysl“ č. 5/1981) proběhla široká diskuse k hlavním řešeným problémům. Sovětský časopis uveřejnil řadu aktuálních otázek teorie a praxe vedení vojskům v soudobých operacích.

V čísle 1 našeho časopisu jsme otiskli některé problémy, které se týkají vztahu centralizace a decentralizace ve velení, účelného rozdělení funkcí mezi orgány velení a uvnitř nich, odborné přípravy důstojníků štábů a zavádění principů vědecké organizace práce do sféry vojenského řízení. Přispívají k rozpracování problémů zdokonalování velení vojskům.

V tomto čísle jsme vybrali pro naše čtenáře některé názory z této oblasti, které se týkají jednak zdokonalování a kvality velení vojskům, jednak zabezpečení odolnosti systémů velení vojskům.

Zdokonalování velení vojskům

Míra centralizace a decentralizace ve velení vojskům musí být v maximální míře zvážena předem. Závisí ne tak na subjektivních faktorech, stylu a metodách práce příslušných náčelníků a na úrovni přípravy podřízených, jako na objektivních faktorech, na konkrétně řešeném operačně strategickém úkolu a jeho důležitosti v daném období války nebo operace. Není možné např. připustit decentralizaci velení v období přípravy k vedení palebného hromadného úderu při zahájení války, při přípravě a vedení prvního hromadného leteckého úderu na hlavním směru v první operaci a při plnění jiných důležitých úkolů.

Decentralizace velení vojskům v určitých situacích je však možná v průběhu

vedení bojové činnosti, dokonce i na směru hlavního úderu a ve větším rozsahu na směrech jiných úderů. Účelnost a rozsah centralizace a decentralizace velení musí mít objektivní základ v samotné struktuře systému velení.

Není možné připustit decentralizaci velení tam, kde je plněn v omezené době hlavní úkol, na kterém závisí výsledek operace nebo sražení. Při stanovení stupně centralizace a decentralizace velení není tedy rozhodující rozsah úkolů, ale jejich důležitost.

Přesné vymezení funkcí řídicího orgánu na jakémkoliv stupni velení je jednou z nejdůležitějších podmínek efektivnosti velení vojskům.

V podmínkách vzrůstajícího rozsahu a složitosti úkolů velení má přesné rozdělení funkcí mezi orgány velení stejné úrovně a orgány velení podřízených vojsk značný význam. To však, i když je to všeobecně známo, vyžaduje hluboké studium z hlediska nejracionalnějšího rozdělení funkčních povinností, a to především mezi místy velení různých velitelských stupňů a místy velení v rámci jednoho stupně velení. Přitom musí být přesně vymezeny nejen právní (služební), ale i funkční povinnosti každého místa velení do zahájení a v průběhu operace při plnění různých operačních úkolů, zejména v podmínkách možných krizových situací a při předávání velení vojskům z jednoho místa velení na jiné.

Takový způsob a usměrnění přípravy systému velení, během níž budou včas a kvalitně procvičeny všechny funkce velení k plnění plánovaných operačních úkolů v operacích, budou v menší míře závislé na úrovni přípravy hlavních funkcionářů, tj. na subjektivních faktorech.

Známe-li včas rozsah a charakter plnění úkolů, strukturu většiny orgánů velení na operačním a taktickém stupni, musí být neoptimálnější rozdělení funkcí podmíněno strukturou, přípravou podle předem stanoveného plánu a funkční součinností všech stupňů velení. Žádné, ani nejdokonalejší umění vedoucích funkcionářů neodstraní duplicitu a paralelismus v práci, nebude-li dokonala organizační struktura součinnosti orgánů velení.

S touto otázkou úzce souvisí také problematika rozdělení funkcí uvnitř orgánů velení.

Každý orgán velení, včetně štábu plní množství různých funkcí a řeší specifické konkrétní úkoly, které ovšem při určitém zkoumání podléhají určité systematizaci.

Posloupnost splnění těchto úkolů má známou cykličnost, protože jakýkoli proces velení začíná zhodnocením situace, přijetím rozhodnutí a určením úkolů a končí jejich splněním, dosažením konkrétního výsledku. Proto v každé skupině řešených úkolů velení je možné vyčlenit řadu funkčních směrů. Mezi ně můžeme zařadit:

- plánování celého procesu každodenní a bojové činnosti vojsk,
- určování úkolů,
- organizaci a kontrolu jejich splnění,
- analýzu a zobecnění získaných zkušeností a jejich zavedení do praxe.

Každé z těchto opatření předpokládá splnit složitý komplex prací a může být předmětem samostatného zkoumání.

Zvláštní pozornost zasluhuje organizační funkce.

Úroveň organizační činnosti byla vždy hodnocena jako ukazatel věcnosti, iniciativy, způsobilosti a odborné zralosti vojenských kádřů. Tyto kvality jsou základem úspěchu při dosahování stanoveného cíle. Organizační činnost velitele a štábu je tedy nejdůležitější funkcí velení vojskům, které prolíná všemi ostatními funkcemi velení a současně vystupuje jako hlavní a samostatná. Projevuje se nejen v práci generálů a důstojníků orgánů velení bezprostředně u vojsk, ale i v celém procesu nepřetržitého působení orgánů velení na podřízené stupně při plnění stanovených úkolů. Jestliže ostatní funkce (přijetí rozhodnutí, plánování, doručení úkolů vojskům atd.) připouštějí některé prvky utajení, pak organizační funkce je nepřetržitá. Formy a metody realizace této funkce jsou složité, mnohostranné a vyžadují samostatné zkoumání, neboť jejich základem je úroveň odborné přípravy hlavních funkcionářů, jejich tvůrčí přístup, styl a metody práce, morálně psychologické a další faktory.

Avšak ani při vysoké úrovni odborné přípravy hlavních funkcionářů není možné vždy počítat s úspěchem, chybí-li jim vysoké organizační schopnosti, umění využívat získané teoretické znalosti a zkušenosti v praxi. To je i hlavní požadavek na výběr důstojníků a generálů pro funkce v orgánech velení. Kvalita organizační práce v každé činnosti, zejména ve velení, závisí v první řadě na úrovni odborné přípravy a organizačních schopnostech důstojníků a generálů orgánů velení.

Termínem „odborná příprava“ v tomto případě je nutné chápat ten rozsah a obsah znalostí a praktických návyků, které v maximální míře vyjadřují specifikum práce v oblasti velení vojskům a napomáhají efektivnímu řešení celého komplexu otázek, spojených s mnohostranným procesem velení.

V současné době vzniká nesporný fakt, že pro práci ve štábu a v jiných orgánech velení jsou zapotřebí na jedné straně speciálně připravení lidé, na druhé straně vědecky zdůvodněný systém neustálého zdokonalování znalostí a praktických návyků důstojníků a generálů, kteří pracují v oblasti velení.

Je např. známo, že v současné době plány zdokonalování odborné přípravy generálů a důstojníků jsou zpracovávány bezmála každoročně v každém orgánu velení, v závislosti na stupni jeho činnosti v určitém období. To nevylučuje známou decentralizaci, drobení a prvky subjektivity.

vismu. Proto je účelnější při přípravě těchto plánů zabezpečit potřebnou opodstatněnost a centralizovanost.

V komplexu problematiky zdokonalování přípravy generálů a důstojníků orgánů velení má nemalý význam způsob vybírání kádrů pro práci ve štábech, správách a službách. Často při doplňování orgánů velení generály a důstojníky a při jejich přemísťování je brána v úvahu jen doba, ve které zastával funkci, pracovní a morálně politické kvality. Bez snižování významu těchto faktorů je nutné zvýšit pozornost analýze organizátorských schopností důstojníků, určených pro práci ve štábech. Důležité rovněž je, aby důstojník měl určité znalosti, bez nichž by neměl být zařazován na práci v orgánech velení. Takový systém je zaváděn v některých odvětvích národního hospodářství, a zdá se, že by nebylo na škodu využít jej také v oblasti velení vojskům.

Jednou z cest zlepšování organizovanosti práce orgánů velení je nutnost vědecké organizace štábní práce.

Základní myšlenkou vědecké organizace práce je myšlenka efektivnosti, srovnatelnosti spotřeby a výsledků (minimalizace spotřeby a maximalizace výsledků).

Hlavním cílem vědecké organizace štábní práce je rozpracovat a zavést do všech procesů velení vojskům principy, založené na zobecněných zkušenostech velitelů a štábů, tj. na základě organiza-

ce širokého komplexu výzkumu problémů velení vojskům. Jinými slovy, ke skutečně vědecké organizaci štábní práce je nutný pevný základ vědeckých výzkumů v této oblasti.

K řešení problému velení vojskům se konalo a stále se koná značné množství výzkumů. Mnohé z nich obsahovaly vhodné poznatky. Avšak samotné tyto poznatky ještě neznamenalí organizaci štábní práce na vysoké úrovni. Vědecká organizace práce předpokládá organizovaný proces zavádění těchto poznatků do praxe velení vojskům. To tvoří zvláštní a nedostatečně prozkoumanou oblast činnosti orgánů velení.

Problematika zdokonalování velení vojskům je neobyčejně složitá a mnohostranná. Zahrnuje široký komplex otázek, počínaje vytvořením zdůvodněného systému požadavků na velení vojskům, zkoumáním funkčních směrů v činnosti velitelů a štábů, a konče systémem zdokonalování přípravy důstojníků a generálů pro práci v oblasti velení a zavedení poznatků vojenské vědy do všech procesů.

Při řešení těchto otázek je těžké dosáhnout hmatatelných výsledků, nebude-li včas zformulována problematika v této oblasti, budou-li tyto úkoly řešeny jednotlivě, na základě práce jednotlivých vedoucích funkcionářů. Je nutné posílit prvky centralizace, a to jak při stanovení těchto problémů, tak i při hledání cest jejich praktického řešení.

Ke kvalitě velení vojskům

Kvalita velení je výsledkem společného úsilí všech funkcionářů, kteří se bezprostředně zúčastňují řízení vojsk. Zahrnuje dovedné a plnohodnotné splnění úkolů, a to jak při přípravě, tak i v průběhu operace. Kromě toho dále obsahuje trvale působící faktory, které působí na efektivnost velení. Nejdůležitější význam v tomto směru mají:

- styl připravenosti a sklonění orgánů velení,

- udržování systému velení v neustálé pohotovosti k plnění bojových úkolů,

- zabezpečení vědecké úrovně velení vojskům, která zahrnuje řešení velkého množství různých teoretických, organizačních, metodologických a technických problémů.

Rozhodujícím ukazatelem zhodnocení kvality činnosti orgánů velení v celku je konečný výsledek, tj. stupeň splnění určených bojových úkolů podřízenými vojsky. Jestliže vojska splnila ve stanovené

době své úkoly, neměla přitom velké ztráty, udržela si bojeschopnost k další aktivní činnosti a současně způsobila nepřátelskému uskupení značné ztráty, znamená to, že velení se vyznačovalo vysokou kvalitou a bylo dostatečně efektivní. Konečný výsledek činnosti orgánů velení umožňuje bezchybně a objektivně zhodnotit práci velitelství a štábu, stanovit závěry a praktická opatření, která mohou být účelná při přípravě a vedení další bojové činnosti. Důležitější je, podaří-li se v perspektivě získat tyto ukazatele předem, na podkladě hodnot matematického modelování plánované operace s přihlédnutím k různým variantám rozhodnutí a možného vývoje bojové činnosti.

Mnohé cesty vedou k řešení problému zdokonalování velení vojskům. Mezi ně můžeme zvláště zařadit:

- vytvoření pokrokové teorie velení,

- zvládnutí principů vědecké organizace práce a soudobých metod velení,

— zavedení bojových zkušeností, zkušeností ze cvičení a výsledků vědeckých výzkumů do praxe,

— zdokonalování organizační a tabulové struktury a technického vybavení orgánů velení.

Přitom, v konkrétní situaci po obdržení bojového úkolu, bude dosaženo úspěchu přesnou organizací práce, zkrácením doby na shromáždění zpráv o situaci, včasným přijetím zdůvodněného rozhodnutí a zabezpečením reálnosti plánování operace, zvýšením úlohy zdůvodněných propočetů, nutných k přijetí rozhodnutí a zpracování plánů, tvůrčím splněním všech ostatních úkolů velení.

K dosažení je nutné splnit celý komplex opatření, která napomáhají kvalitnímu řešení jednoho nebo několika úkolů ve velení. Všechna jsou mezi sebou úzce spojena a mohou mít potřebný efekt, bude-li jejich splnění plánováno komplexně, současně a v nepřetržitém sledu. Přitom praxe přesvědčuje, že nejlepšími výsledky je možné dosáhnout tehdy, bude-li nové a pokrokové zavedeno ne na jednom odděleném stupni, ale na všech, a bude zahrnovat celý systém velení.

Dovedná organizace práce je hlavní podmínkou kvalitního splnění úkolů velení. Úspěchu práce napomáhá opodstatněné stanovení nutných opatření, která mohou reálně splnit ve stanovené době zařazení funkcionářů, promyšlené jejich rozmístění, určení osvědčené doby a efektivních způsobů splnění každé práce. Organizace práce v orgánech velení bude na úrovni soudobých požadavků tehdy, bude-li usměrněna na zavádění pokrokových metod, které nejvíc odpovídají vzniklé situaci, na vysokou štabní kulturu práce důstojníků, plné využívání možností prostředků automatizace a jiných technických prostředků, na rozpracované a prakticky ověřené časové normy splnění jednotlivých úkonů.

Při určování rozsahu práce orgánů velení je často stanovena na cvičeních maximální hranice bez jakékoli časové zálohy. Pak se spěchá a projevuje se nízká kvalita velení vojskům. V tomto směru je nejdůležitějším úkolem náčelníka štábu napláňovat rozsah práce a stanovit dobu splnění s přihlédnutím k vlastním možnostem. Bez toho se dostanou některé bojové dokumenty k podřízeným štábům po skončení organizace bojové činnosti a fakticky nebudou potřebné. Podřízení budou nuceni během plnění jiných úkolů upravovat a upravovat vlastní plány, což nevyplučuje vznik chyb a mylných výpočtů.

Krátké doby na přípravu operace nutí usilovně hledat další způsoby zkracování času na splnění všech opatření, včetně na rozpracování bojových dokumentů. Osvědčilo se rozmnožování grafických dokumentů. Zabezpečují nejen názornost a jednoduchost při používání, ale umožňují zásadně snížit dobu na jejich využití a prostudování. Tím spíše, že topografický základ, vysvětlivky a formy tabulek je možné připravit předem, do obdržení bojového úkolu.

Zvláště naléhavé je zdůvodněné rozdělení povinností mezi funkcionáři a orgány velení. Při řešení tohoto úkolu se osvědčil princip specializace důstojníků, který plně odráží požadavky vědecké organizace práce a vytváří výhodné podmínky ke zvýšení kvality a operativnosti práce. Úzká specializace ovšem přinese jen tehdy očekávané výsledky, bude-li skloubena s připraveností důstojníků řešit jiné úkoly v případech vzájemné zastupitelnosti při vyřazení z boje nebo plnění jiných nepředvídaných opatření. Důležité je, aby tyto neplánované úkoly nevznikaly neočekávaně. V dobře sladěném kolektivu velení každý důstojník zná co a jak dělat, v jaké době, kdy, s kým a v jakých otázkách nutno sladit svou činnost nebo se zúčastnit na společné práci a ke splnění jakých neplánovaných povinností musí být připraven.

Při přípravě operace v soudobých podmínkách je velmi důležité vytrvale hledat časovou zálohu. Může to být například doba do obdržení bojového úkolu. Její efektivní využití může usnadnit činnost orgánů velení při obdržení bojového úkolu. V tomto období, v závislosti na jeho délce, je možné aktivně získávat a analyzovat zprávy o situaci, předvídat její pravděpodobný vývoj, předávat podklady podřízeným, včas připravovat potřebné kalkulace, formalizované dokumenty, mapy, vzory a formuláře bojových dokumentů. Při přípravě na operaci se v řadě případů osvědčilo včasné doručování signálů součinnostních, rozlišovacích, k určování cílů a uvědomování, řešení otázek doplňování a přísunu zásob materiálu, odsunu raněných, technického zabezpečení, organizace operační a bojové přípravy vojsk, velitelů a štábů v souladu s plánovanými úkoly.

Kvalita velení je závislá na **zkrácení doby pro shromáždění zpráv o situaci**. Shromáždění zpráv v napjatém období bojové činnosti (na základě zkušeností z minulých válek) zabírá přibližně 2/3 času v práci hlavních funkcionářů orgánů velení. Rozsah informací, které přicházejí

ji štábům, je značně velký. Rychlost vývoje bojové činnosti náležitě vyžaduje podstatné zkrácení doby na shromáždění informací a jejich zobecnění. Jakékoli zdržení může mít za následek, že velkých palebných, úderných a manévrovacích možností vojsk nebude plně a efektivně využito. V soudobých podmínkách nejdůležitější z nich musí být předání štábům v reálném časovém rozpětí a bez přerušování probíhajících událostí operace. Zvláště jde o takové zprávy, jako je zjištění příznaků přípravy nepřítel k vedení jaderného úderu, jeho odchod z obsazeného prostoru, soustředění uskupení nepřítel k vedení úderu, úspěšný průlom obrany nepřítel, obsazení vodních překážek atd. Tyto zprávy musí být předávány okamžitě tranzitem na všechny stupně.

Čím větší je zdržení při předávání zpráv, tím menší mají hodnotu. Zkrácení času od doby vzniku události do doby, kdy ji obdrží velitel a štáb, je jednou z důležitých problémů velení. Může být do značné míry řešen především zlepšením organizace práce při shromáždění informací, upravením toku informací a zkrácením jejich rozsahu. To vyžaduje udělat v první řadě opatření k zamezení předávání přebytných informací štábům.

Přebytečné informace jsou překážkou na cestě zvyšování operativnosti a kvality velení. Přetěžují štáby, zbavují je možnosti být v souladu s událostmi a zaměstnávají síly zbytečnou prací.

Úbytek takových zpráv umožní snížit rozsah informací a tím zvýšit operativnost procesu jejich shromáždění. Může ovšem vzniknout otázka: kde je hranice mezi potřebným a nepotřebným? Budeme-li čerpat ze zkušeností v Velké vlastenecké válce, pak se můžeme často setkat s případy, kdy tato hranice nebyla stejná. Většinou měly rozhodující úlohu nejen zvláštnosti situace, ale také osobní kvality velitele a jeho způsob práce. Nejcharakterističtějším příkladem může být činnost velitele a štábu 65. armády při násilném přechodu řeky Odry a rozvíjení útoku na západním břehu. V tom období získával velitel armády zprávy o situaci přímo od velitelů představených stílečských praporů.

Nepočítáme-li s jednotlivými výjimkami pak v praxi práce štábů se vílo, že front dostával zprávy v rozsahu do divize, armáda do pluku, divize do praporu (oddílu) a pluk do roty (baterie). Tento rozsah předávaných zpráv v průběhu Velké vlastenecké války se plně osvědčil, umožnil nadřazeným velitelům všestranně hod-

notit situaci a přijmout zdůvodněné rozhodnutí.

Shromáždění zpráv o situaci může být značně zrychleno, jsou-li pro splnění této práce určeny určité osoby. V tomto případě probíhá specializace důstojníků, což se kladně projevuje v operativnosti, je vyloučena duplicita při shromáždění informací, zabezpečeno kvalifikované zobecnění zpráv, vzniknou možnosti pro efektivnější využívání prostředků automatizace a automatizovaného systému velení.

Avšak i nejvyčerpávající informace, které obdrží štáb, nemohou, jak to potvrdila praxe z bojů, veliteli postačovat. Musí také osobně dostávat zprávy od podřízených velitelů, vyslechnout ne opakování známých zpráv, ale zhodnocení událostí, jejich názory na vývoj situace, vyslechnout obsah vydaných nařízení a současně vydávat potřebná nařízení. V letech války značnou část těchto informací získával velitel na pozorovatelně při pozorování činnosti vojsk. V soudobých podmínkách neztrácí na významu organizace pozorování bojiště na všech stupních velení, zvláště na nejdůležitějších úsecích a v rozhodujícím období vývoje bojové činnosti.

Mluví-li se o zkracování doby na shromáždění informací o situaci, je nutné se zamyslet nad obsahem a způsobem předkládání souhrnných a informačních dokumentů. Za předpokladu, že v soudobé válce budou tempa útoku značně vyšší než ve Velké vlastenecké válce, pak je možné počítat s tím, že se zvětší množství předávaných bojových hlášení. Mnoho času věnují štáby na zpracování hlášení a operačních souhrnných hlášení. Je zdůvodněno v podmínkách vysoké manévrové činnosti a rychlého vývoje událostí zpracovávání těchto dokumentů a v přijaté formě?

Čím vyšší je štáb, tím později dostává tyto dokumenty, ve kterých je podáváno hlášení o situaci, která byla před několika hodinami. Takové zprávy budou v nejlepším případě potřebné ke studiu zkušeností z bojové činnosti, vedení výkazové mapy a deníku zpráv. K operativnímu řízení nejsou tyto dokumenty potřebné. Velitel se bude rozhodovat na základě zpráv o situaci osobně nebo prostřednictvím štábu s využitím technických spojevacích prostředků. Jedním ze způsobů zkrácení času na shromáždění a zobecnění zpráv o situaci je zpracování takových forem dokumentů, které by umožnily v krátké době předávat přesně omezený a nejdůležitější rozsah informací. Jako nepřijatelnější se jeví dokumenty

omezeného rozsahu, zpracované na principech formalizace, které umožňují převádět informace na matematický jazyk a tím zabezpečit jejich strojové zpracování. Přitom je nutné vycházet z toho, že nejdůležitější v práci orgánů velení je získání zpráv, nutných pro okamžité reagování na změnu situace.

Kvalitu velení je možné dále zlepšit za předpokladu **zvýšení úlohy výpočtových zdůvodnění přijímaných rozhodnutí a zpracovaných plánů.**

Běžné metody kvantitativní analýzy nemohou dnes tvořit základ pro přijetí rozhodnutí a plánování. To ovšem neznamená, že je nutné zcela je vyloučit z praxe. V určitých podmínkách, když se srovnávají kvalitativně stejné veličiny a přitom ve stejných podmínkách, při řešení stejných úkolů způsob kvantitativního výpočtu poměru sil si uchovává svůj význam. Navíc je značně jednoduchý, srozumitelný a názorný.

Bez kvantitativně kvalitativního výpočtu poměru bojových možností není ovšem možné se obejít. V praxi se tento výpočet uskutečňuje srovnáváním možností prostředků zápasu stran ke zničení (umlčení) pro ně charakteristických objektů (cílů) ve vzniklých podmínkách situace nebo jejich srovnáváním s využitím koeficientů bojové efektivity (změnění) prostředků zápasu a významem bojových potenciálů svazků a útvarů. V procesu přípravy výpočtů zatím nemají výrazné kvantitativní vyjádření takové faktory, jako jsou morální politický stav vojáků, vytrvalost, úroveň bojové vycvičenosti a sklobubenosti svazků a útvarů, stupeň pohotovosti vojsk, organizační schopnosti, volní a tvůrčí kvality velitelství a štábů, vliv podmínek terénu, radiační situace, operační situace vojsk, stav systému velení a materiálně technického zabezpečení. V menší míře se počítá také se stupněm naplněnosti vojsk, kdy se využívá bojový potenciál. Vznikla zřejmě nutnost vědeckého rozpracování pohyblivých koeficientů, které vyjadřují veličinu podílu vzniklých nahromaděných změn, nebo vůbec neumožňovaných při výpočtu ukazatelů. Zpracování těchto koeficientů může být plnohodnotné jen tehdy, jsou-li připraveny centralizované s využitím připravených matematických přístrojů.

Ne vždy se však plně doceňuje praktická hodnota výpočtů. Většinou vysvětlují, potvrzují a zdůvodňují variantu plánovaného nebo přijatého rozhodnutí, avšak nejsou podkladem pro velitele při výběru nejlepší varianty rozhodnutí. Výpočty

mají velitelé pomáhat při hledání zdůvodněných odpovědí na otázky:

- jaké budou výsledky bojové činnosti v různých variantách rozhodnutí,
- kolik a jaké síly a prostředky je nutné vyčlenit, aby byl přesvědčen o dosažení cíle operace,
- jaké jsou nejvýhodnější způsoby činnosti vojsk atd.

Odpovědi na takové otázky může zabezpečit matematické modelování a využití logicko-matematických metod optimalizace.

V poslední době bylo uděláno v tomto směru mnoho, avšak dosažené výsledky vyžadují jejich další rozvíjení. Metodika řešení takových úkolů je natolik složitá a rozsáhlá, že její použití prakticky ztížilo plnění úkolů v době vyčleněné na přípravu operace. Přitom použití těchto metod je značně omezené, spojené s těžkostmi matematického popsaní a modelování bojové činnosti. To někdy vylučuje získání autoritativních výsledků (doporučení).

Při řešení výpočetních a analytických úkolů je možné pozorovat obecnou tendenci — složitost jejich metodiky. Tento přístup je často omlouván tím, že je nutná přesnost výpočtu. Výsledkem nejsou jen složité matematické závislosti, ale také nutné značné množství výchozích podkladů. To má za následek značnou časovou ztrátu na jejich zpracování. Získané výsledky ztrácí praktickou hodnotu a nepomáhají velitelům při přijímání rozhodnutí a plánování operace. Ve spojitosti s tím vzniká zákonitě otázka: K čemu jsou pak dělány výpočty? Je potřebná vůbec taková přesnost výpočtů?

Na každém stupni velení jsou možné určité tolerance, které prakticky neovlivní kvalitu přijímaného rozhodnutí nebo reálnost plánování. Bez zbytečných podrobností je možné značně zjednodušit řešení úkolů a dosáhnout vysoké operativnosti při získávání podkladů. Tím vzrůstá jejich praktická hodnota ve velení vojskům. Pro velitele a štáb je důležitější získat souhrnnější ukazatele, avšak včas, kdy jsou potřebné, než odbržet čísla s přesností desetin a setin, které nepomohou při splnění úkolů velení. Tím více, že takové hlavní výchozí veličiny, jako jsou stav, složení, možnosti protistojícího uskupení nepřítelů, jsou přijímány často přibližně a se značnou tolerancí. Z toho vyplývá, že již pro základ výpočtů jsou to podklady, které vylučují získání vysoce přesných výpočtů.

Úplně jiný přístup je nutný ve vědeckovýzkumné činnosti, kde z obou stran v souladu s danými cíli se používají přes-

né ukazatele, uvažuje se o všech faktorech a podmínkách, které ovlivňují využití sil a prostředků. Pro potřeby velení vojskům jsou plně omluvitelné tolerance ve výpočtech a řešení analytických úkolů. Z tohoto plyne jednoduchý závěr: je nutné zřít se složitých řešení ve výpočtech a analytických úkolech a přizpůsobit jejich metodiku k praktickým potřebám velení vojskům. Je výhodnější široce využívat dříve připravené tabulky a pomůcky, které obsahují hlavní zobecněné ukazatele. Jsou v nich přesvědčivě na základě vědeckých výzkumů zakotveny nejdůležitější podklady, které ovlivňují bojové možnosti vojsk. Dále musí obsahovat i proměnlivé koeficienty. Tyto nevelké tabulky, přesně výtiskové na tvrdém papíru, jednoduché a srozumitelné, které vylučují jakékoli složité výpočty, budou vhodné k využití v polních podmínkách a při nedostatku času na organizaci bojové činnosti.

Také modely je výhodnější zpracovat jako jednoduché matematické závislosti a systémy logických pravidel, které stanoví vzájemné spojitosti mezi operační situací, prvky rozhodnutí a očekávanou

efektivností použití sil a prostředků. Tyto modely musí dát výsledky možné činnosti uskupení vojsk v souladu s postupem modelování a dále se změnami v poměru sil a prostředků. Přitom za jedno z nejdůležitějších kritérií je výhodné považovat kvantitativně kvalitativní poměr sil a prostředků při přípravě a v průběhu operace. Pozorně reaguje na změny v situaci a podle jeho veličin můžeme zhodnotit kvalitu jednotlivých variant rozhodnutí.

Zjednodušení metodiky řešení analytických a výpočetních úkolů je jednou z cest zvýšení zdůvodnění přijímaných rozhodnutí a zpracovávaných plánů. Je nesporné, že zpracování těchto metodik vyžaduje poměrně velké úsilí ze strany vědeckých kolektivů. Mohou vzniknout pochybnosti, že se v tomto případě sníží úloha tvůrčí činnosti v práci štábů, objeví se šablonovitost v přístupu ke zdůvodněnímu rozhodnutí a nebudou přesné výpočty. Vždy si připravovaly štáby makety výpočtů a osvědčily se. Teď se doporučuje, aby byly zpracovány centrálně, na vědeckém podkladě a na vysoké úrovni s ohledem na kvalitní poměr činitelů.

K zabezpečení vysoké odolnosti systémů velení vojskům

Jedním z hlavních požadavků, kladených na systém velení vojskům, je jeho odolnost, tj. schopnost zabezpečit velitelství a orgánům velení nepřetržitě plnění funkcí ve složité, rychle se měnící bojové situaci, a to jak při přípravě, tak i v průběhu operace. I dočasná ztráta velení v soudobých podmínkách je nepřijatelná, protože hrozí vážné důsledky, a dokonce zmaření splnění bojových úkolů.

Tento problém je značně obtížný:

1. Samotné systémy jsou velmi složité, skládají se z mnoha objektů a mají ještě více demaskujících příznaků.
2. Účinnost soudobých prostředků průzkumu nepřítelů prudce vzrostla.
3. Zvětšená jaderná a palebná síla stran umožňuje poměrně snadno zničit jakýkoli objekt systému velení.
4. Nepřítel má poměrně silné prostředky radioelektronického boje. Jeho použití, v případě že nebudou přijata potřebná opatření, může vážně narušit práci našich spojovacích prostředků.

Kromě toho k dezorganizaci velení může pravděpodobný nepřítel, jako to potvrzují zkušenosti ze cvičení vojsk NATO, usměrnit také diverzní průzkumné jednotky a výsadky.

K zabezpečení potřebné odolnosti velení vojskům v těchto podmínkách je nezbytné stanovit řadu nutných opatření, které ve svém souhrnu umožní dosáhnout spolehlivé práce systému velení. Zkušenosti z minulých válek svědčí o tom, že úkol dosáhnout odolnosti velení může být řešený uskutečněním celého komplexu opatření organizačního, operačně taktického a technického charakteru. Mezi nejdůležitější opatření patří:

- vytvoření shora dolů rozvětveného systému míst velení,
- rozptýlení a utajení jejich rozmístění, včasné přemístění a všestranné maskování, zvláště rádiové,
- spolehlivá ochrana a obrana,
- dezinformace nepřítelů o rozmístění a práci míst a technických prostředků velení,
- zamezení činnosti průzkumu nepřítelů,
- ženijní vybudování a racionální rozmístění míst velení v terénu,
- organizace spolehlivého uvědomování o použití nepřátelských prostředků hromadného ničení,
- rychlé obnovení narušeného systému velení a uskutečnění záchranných,

zdravotnických, odsunových a obnovovacích prací.

Rozebereme jen některé z nich. Především k řízení vojsk musíme vytvořit systém míst velení, který se bude skládat nejen z velitelského, ale také z jiných míst velení. Přitom všechna místa velení musí včas v pohotovosti převzít velení vojskům.

Odolnosti každého místa velení může být dosaženo takovým rozmístěním jeho nejdůležitějších prvků, aby je nepřítel jedním úderem nemohl zničit. Např. síly a prostředky, které jsou bezprostředně zapojeny do velení vojskům, je účelné rozmísťovat nejen rozptýleně, ale také zvláště od jednotek, které zabezpečují místo velení a jeho práci.

Neméně důležitý význam pro odolnost velení má správně vybraný prostor rozmístění míst velení. Ve Velké vlastenecké válce se rozmísťovalo VS frontu zpravidla v blízkosti směru hlavního úderu, obvykle mezi prvním a druhým sledem vojsk, v místech s dostatečně rozvinutou komunikační sítí a mimo obydlená místa. Ostatní místa velení frontu a armád byla rozmísťována s ohledem na umístění VS frontu, v určitém systému, který zabezpečoval maximální využití polního a stálého spojení, vhodnosti společné práce a vzájemné zastupitelnosti.

Zvláště velký význam pro zvýšení odolnosti velení má včasné a zejména utajené přemísťování míst velení, spojovacích uzlů a linek podle přesně stanoveného systému. Utajené přemísťování míst velení umožňuje vyvést je zpod úderu nepřítel a zabezpečit nepřetržitost práce celého systému velení. Toto opatření musí být uskutečněno včas a tak, aby nebylo narušeno velení podřízeným vojskům a trvale bylo zajištěno spojení s nadřízeným štábem a sousedy. Důležité je také dovedně stanovit dobu přemísťování. Ve všech případech nesmí být totožná s dobou, která je nejdůležitější z hlediska vedení operace. Jak potvrzují zkušenosti z Velké vlastenecké války, velitelské stanoviště může zahájit přemísťování jen v tom případě, je-li prověřeno spojení se všemi místy velení, s novým místem rozmístění, podřízenými vojsky a nadřízeným štábem.

Ke zkrácení doby na přemístění míst velení v soudobých podmínkách je možné široce využívat vrtulníky a letouny. Jejich použití je zvláště účelné při překonávání značných prostorů radioaktivního zamoření, závalů, širokých vodních překážek, při vedení útoku na válčiči s omezeným množstvím cest a za přesunu na velké vzdálenosti.

Se soudobými prostředky vedení ozbrojeného zápasu není možné vyloučit vyřazení celého systému velení jednotlivých stupňů. Proto velitelé a štáby musí být schopni dovedně obnovovat narušený systém velení v co nejkratší době. K tomu je nutné především zhodnotit stav systému velení po úderech nepřítel a zahájit práce k jeho obnovení. Rozhodující vliv na rozsah, obsah a způsob práce k obnovení velení má počet vyřazených osob a techniky místa velení.

Za jeden ze způsobů rychlého obnovení narušeného velení je nutné považovat dočasné předání velení z jednoho místa velení na druhé nebo na jedno z podřízených míst. Současně je nutné udělat vše, aby byla co nejrychleji obnovena činnost těch míst velení, která jsou buď vyřazena nebo mají značné ztráty.

Situace se může vytvořit tak, že všechna místa velení budou vyřazena. V tomto případě je možné, aby nadřízený štáb dočasně převzal funkci vyřazených míst velení nebo vyčlenil operační skupinu.

Není možné zapomínat také na spojení jako prostředek, který zabezpečuje nepřetržitost velení a jeho spolehlivou práci za hromadného použití nepřátelských jaderných a klasických zbraní a radioelektronických prostředků. Spolehlivost spojení je zabezpečována dále uskutečněním řady opatření, mezi kterými má zvláštní význam komplexní a centralizované využití všech prostředků a druhů spojení, jeho automatizace a široké rozvětvení, vytvoření záloh atd. Kromě toho v současné dynamické bojové činnosti a za častého přemísťování míst velení je na spojení požadováno: schopnost rychlého svinování, přemísťování, rozvinování, organizovat v krátké době spojení s vojsky, nadřízeným štábem a zabezpečit velení za přesunu.

z kapitalistických armád

JADERNÉ ZBRANĚ

A

VOJENSKÁ STRATEGIE

USA A NATO

V 70. A 80. LETECH

(2. část)

Plukovník Ing. Miroslav Kaderá

Použití strategických útočných sil USA

Strategické útočné síly USA představují rozhodující jadernou údernou sílu NATO.

Z celkového počtu 2243 nosičů, kterými disponuje aliance, je zařazeno ve třech složkách strategických útočných sil 2049, což představuje 91 %. V současné době disponují Spojené státy americké 1054 odpalovacími zařízeními mezikontinentálních řízených střel (ICBM — Intercontinental Ballistic Missiles), z toho 54 pro RS Titan II, 450 pro RS Minuteman II a 550 pro RS Minuteman III, dále 624 odpalovacími zařízeními námořních řízených střel (SLBM — Submarine Launched Ballistic Missiles) na 38 ponorkách s jaderným pohonem, z toho 80 pro RS Polaris A3, 368 pro RS Poseidon C3 a 176 pro RS Trident I a 370 strategickými bombardovacími letouny (SB — Strategic Bombers), z toho 300 B-52G, H, D, 4 B-1 a 66 SBL FB-111A (206 strategických bombardovacích letounů, převážně B-52, není započítáno, nejsou zařazeny v operačních útvech a svazcích).

Od vytvoření strategických útočných sil usilují USA trvale o získání převahy ve strategické oblasti. Koncepte použití strategických útočných sil je v souladu s americkou vojenskou strategií „realistického odstrašování“, která je plně závislá na dosažené úrovni jejich technického rozvoje a na dosavadním stavu rovnováhy sil. Velká nepřesnost prvních mezikontinentálních RS a námořních RS neumožňovala jejich použití proti malorozměrným cílům, tedy proti vybraným objektům vojenského i civilního charakteru. Strategické útočné síly USA měly být proto použity podle koncepce „zaručeného zničení“ (Assured Destruction), která stanovila požadavek způsobit protivníkovi nenahraditelné ztráty ve výši 25 % na obyvatelstvu a až 65 % na ekonomickém potenciálu. Tato koncepce nebezpečovala realizovat v dostatečném rozsahu princip tzv. „omezení škod“ (Damage Limitation), který stanovil opatření aktivního a pasivního charakteru, která měla snížit účinky jaderných úderů protivníka na území USA. Nejvýznamnějším opatřením aktivního charakteru, o který fakticky

usilují USA dodnes, měla být schopnost vedení „předstihuujícího úderu“.

Za období od roku 1969 do roku 1980 zvýšily USA svůj jaderný potenciál z 3950 na 10 200 jaderných hlavic. Toto zvýšení bylo umožněno tím, že se podařilo vyvinout a zavést do výzbroje strategických RS vícenásobné manévrující jaderné hlavice typu MIRV (Multiple Independently Targetable Reentry Vehicle).

Systém MIRV představuje velký kvalitativní skok při modernizaci strategických RS. Strategická RS, vybavená hlavicí typu MIRV, může vypustit několik samostatných jaderných hlavic, z nichž každá může být navedena na jiný cíl, nebo po různých dráhách letu na stejný cíl.

Jaderné hlavice typu MIRV mají ve srovnání s jednotnou jadernou hlavicí větší schopnost pronikat systémem protiraketové obrany. Nejdůležitější součástí systému MIRV je systém řízení pro poslední fázi letu (Post-boost Control System), který zabezpečuje pohon a řízení letu posledního stupně strategické RS po jeho oddělení. Ten je vybaven inerciální navigační soustavou a malými raketovými motory, kterými je možné upravit jeho rychlost a polohu. Po odpojení posledního stupně, spojeného s hlavicí typu MIRV, a po krátkém setrvačném pohybu, systém řízení zabezpečí jeho navedení na vypočtenou dráhu a upraví rychlost letu a směr, které odpovídají vypuštění první samostatné jaderné hlavice. Druhá a každá další samostatná jaderná hlavice je vypuštěna po obdobném manévru. Za předpokladu, že nosnému stupni byl udělen impuls k rovně původní dráhy letu, budou se vypuštěné samostatné jaderné hlavice přibližovat k cíli pod menším nebo větším úhlem a jejich dopad bude zpožděn o několik minut. Odchylna kolmá k rovině dráhy letu bude velmi malá. Vícenásobné manévrující jaderné hlavice mohou zasáhnout několik cílů vzdálených od sebe až několik set kilometrů.

Jako první byly vícenásobnými manévrujícími jadernými hlavicemi vybaveny v roce 1970 mezikontinentální RS Minuteman III (hlavice Mk.12 o mohutnosti 3X 200 kt s pravděpodobnou kruhovou úchylkou 600 m) a námořní RS Poseidon C3 (hlavice Mk.300 o mohutnosti 7 až 14X 50 kt s pravděpodobnou kruhovou úchylkou rovněž 400 m). [Za pravděpodobnou kruhovou úchylku [v anglickém originálu CEP — Circular Error Probable] se u RS považuje kruh, jehož střed leží na cíli, do něhož dopadne 50 % odpálených RS. Aby měla RS dostatečnou účinnost, měla by mít vlastní poloměr ničivého účinku větší, než

je střední pravděpodobná kruhová úchylka.]

Dosažení vysoké přesnosti zásahu cíle při použití menší jaderné náplně umožnilo USA vrátit se k původní koncepci úderu proti vybraným vojenským objektům podle principu „úderu proti silám“ (Counterforce) a proti civilním objektům „úderu proti obyvatelstvu“ (Countervalue). Tyto principy měly demonstrovat schopnost strategických útočných sil USA zničit libovolný objekt na území protivníka, a tak zvýraznit věrohodnost koncepce „odstrašování“ ve strategickém měřítku.

Na základě těchto skutečností mohl tehdejší ministr obrany USA M. Schlesinger vyhlásit v roce 1973 určité změny v dosavadním pojetí použití strategických útočných sil USA, které vešly do podvědomí jako „Schlesingerova doktrína“.

Schlesinger prosazoval, aby na rozdíl od dosavadního způsobu byla větší část strategických útočných sil použita v prvním pořadí k úderům proti strategickým jaderným silám protivníka. Hustě obydlená centra měla připadat v úvahu jako cíle až v případě další eskalace „strategické jaderné války“. [Podle americké vojenské strategie „realistického odstrašování“ může být vedena strategická jaderná válka, jaderná válka na válčisti, konvenční válka na válčisti a konvenční válka na jednotlivém válčisti.]

Vyhlášení, že civilní objekty měly být jako cíle až na nejvyšším stupni eskalace „strategické jaderné války“, mělo zmenšit riziko zničení velkých amerických měst odvetným úderem protivníka a tím zároveň zvýšit u evropských spojenců důvěru v záruku, že USA použijí jaderné zbraně v případě potřeby. V červnu roku 1974 Sbor náčelníků štábů ozbrojených sil a ministerstvo obrany USA schválily návrh Schlesingera a v první polovině roku 1975 „Národní vojenské velitelské středisko“ ozbrojených sil USA přeplánovalo vedení strategických jaderných úderů.

Tato nová koncepce použití strategických útočných sil USA byla dále umožněna zdokonalením řídicího systému CDBS (Command Data Buffer System), který umožnil změnit cíle RS Minuteman III za 25 až 35 minut, kromě těch, které měly uložený program letu trvale v paměti. Případná změna cílů všech RS Minuteman III v pohotovosti, včetně výměny programů uložených v paměti naváděcího a řídicího systému RS, vyžaduje 10 hodin. Zavedením „Létajícího systému řízeního odpálení“ ALCS (Airborne Launch Control System) bylo dosaženo dalšího zdokonalení systému řízení mezikontinentálních RS.

Jednou ze závažných otázek použití strategických útočných sil USA je možnost jejich použití s překvapením, vedením tzv. „předstihujícího úderu“. V podmínkách strategické jaderné rovnováhy jej však nelze uskutečnit, jelikož zavedené kosmické průzkumné a výstražné systémy a i pozemní radiolokátory s dosahem za horizont jsou schopny zjistit mezikontinentální RS za letu 25 až 28 minut před dopadem na cíl, což umožňuje přijmout opatření k vedení „odvetného vstřícného úderu“ protivníka. V této souvislosti je možné pochybovat o účelnosti dalšího zvyšování jaderného potenciálu strategických útočných sil USA, který podle prohlášení samotných vojenských představitelů USA je v dosažené úrovni nevyužitelný.

Snaha o narušení dosavadní strategické jaderné rovnováhy a získání převahy na svou stranu nutí USA přijímat další opatření v modernizaci strategických útočných sil. Některé z programů byly a jsou již na samé únosnosti „ekonomických možností“ a bylo je třeba pozastavit, jako např. výrobu nového strategického bombardovacího letounu B-1. Náklady na jeho zavedení (odhadované v r. 1977 na 23 miliard dolarů) ohrožovaly plánovaný vývoj a výrobu nové mezikontinentální RS MX.

Nová mezikontinentální strategická RS MX by měla podle představ USA splňovat vyšší požadavky než RS Minuteman III. Především jde o zvýšení schopnosti „přežít“. Za tím účelem má být konstruována jako mobilní RS a umístěna v podzemním systému úkrytů, vzájemně propojených tunely. Pro 200 RS se má vybudovat 4500 úkrytů. Ani to však nepovažuje současný ministr obrany USA C. Weinberger za dostatečně bezpečné a vydal pokyn k zpracování studie o případném jejich rozmístění na bojových plavidlech vojenského námořnictva. Mezikontinentální RS MX má být vybavena novou generací vícenásobné manévrující jaderné hlavice typu MaRV (Maneuvering Reentry Vehicle) o mohutnosti 10×335 kt a s pravděpodobnou kruhovou úchylkou 100 m.

Přezbrojení 12 ponorek třídy Lafayette novými námořními RS Trident I, vybavených hlavicí typu MIRV o mohutnosti 37×X100 kt s pravděpodobnou kruhovou úchylkou 200 m a s dosahem 7500 km a zavěšení do výzbroje nových ponorek třídy Ohio, vyzbrojených již 24 námořními RS Trident II, vybavených hlavicí typu MaRV o mohutnosti 14×150 kt s pravděpodobnou kruhovou úchylkou 100 m a s dosahem 11 000 km, má snížit zranitelnost a závislost ponorek na zámořských základnách, zjednodušit jejich systém materiálně tech-

nického zabezpečení a podstatně zvýšit jejich údernou sílu. (Šest ponorek třídy Ohio, plánovaných zavést do výzbroje vojenského námořnictva do roku 1985, má být vyzbrojeno ještě RS Trident I. Vyzbrojení plánovaných 13 ponorek RS Trident II má být uskutečněno v průběhu druhé poloviny 80. let.)

Hlavice typu MaRV představuje další pokrok v oblasti vývoje vícenásobných manévrujících jaderných hlavic. Na rozdíl od typu MIRV, u kterého je hnacím a řídicím systémem vybaven poslední stupeň pevně spojený s hlavicí, je u hlavice typu MaRV vybavena hnací a řídicí jednotkou každá samostatná jaderná hlavička. Po vypuštění z nosného kontejneru může samostatná hlavička manévrovat v libovolném směru a neletí po balistické křivce. Tento typ vícenásobných manévrujících jaderných hlavic se vyznačuje velkou pravděpodobností překonání protiraketové obrany protivníka, vysokou manévrovací schopností a přesností zásahu.

Zvýšení úderné síly mezikontinentálních RS Minuteman III má být dosaženo vybavením 300 RS do roku 1983 novou vícenásobnou manévrující jadernou hlavicí typu MIRV s označením Mk.12A o mohutnosti 3×350 kt a s pravděpodobnou kruhovou úchylkou 200 m.

Ke zvýšení účinnosti „odstrašování“ a popřípadě i použití strategických útočných sil byly vyvinuty a plánují se zavést postupně do výzbroje strategického bombardovacího letectva řízené střely s plochou dráhou letu AGM-86B a vojenského námořnictva BGM-109 Tomahawk. Řízené střely AGM-86B mají být ve výzbroji bombardovacích letounů B-52G, první letka má dosáhnout operační pohotovosti do konce roku 1982, všechny plánované letouny, tj. 151, v roce 1990. Měly by být ve výzbroji i bombardovacích letounů FB-111B, pokud nerozhodne nová americká administrativa jinak, neboť přehodnocuje dosavadní výstavbu strategického bombardovacího letectva, které považuje za nejzastaralejší složku strategických útočných sil USA.

Na základě dosaženého a předpokládaného technické úrovně strategických útočných sil, především v dosahované přesnosti zásahu a typu a počtech jaderných hlavic, dal bývalý prezident J. Carter pokyn k vypracování memoranda č. 59, které vyhlásil 26. 7. 1980. Dosavadní a předpokládaný vývoj v přesnosti zásahu a počtech jaderných hlavic jednotlivých typů RS strategických útočných sil USA uvádí **tabulka 1.**

Memorandum č. 59 neznámená v dosavadní americké vojenské strategii „realistického odstrašování“ žádnou významnou

Tabulka 1

Typ RS	Rok zavedení do výzbroje	Přesnost zásahu (PKU v m)	Dosah (v km)	Mohutnost jaderné hlavice
Titan I	1955	2 000	11 340	10 Mt
Titan II	1962	1 500	10 000 16 000	10 Mt 4-7 Mt
Minuteman I	1962	1 600	9 000	1-1,5 Mt
Minuteman II	1966	800	10 000	1-2 Mt
Minuteman III	1970 1981	600 400	11 200	3 × 200 kt 3 × 350 kt
MX	1985	100	11 000	10 × 335 kt
Polaris A1	1960	2 000	2 500	800 kt, 1 Mt
Polaris A2	1962	1 800	2 800	800 kt, 1 Mt
Polaris A3	1964 1972	1 600	4 600	1 Mt 3 × 200 kt
Poseidon C3	1970	400	1 500 4 600	14 × 50 kt 7 × 50 kt
Trident C4	1979	200	7 500	7 × 100 kt
Trident D5	1985	100	11 000	14 × 150 kt
AGM-86 B	1982	30	2 500	170-200 kt
BGM-109	1982	30	2 500 -	170-200 kt
Tomahawk			5 000	

změnu. Do plánů na použití strategických útočných sil však vneslo nové alternativy a možnosti, neboť vychází z předpokladu, že strategické útočné síly mohou získat schopnost skutečně „předstihující úder“ proti vybraným strategickým vojenským objektům protivníka, tedy Sovětskému svazu a ostatním státům Varšavské smlouvy. V prvním mají být ničeny nejvyšší politické, státní a vojenské orgány, odpalovací základny pozemních mezikontinentálních RS, námořní základny ponorek vyzbrojených RS, letecké základny dálkového bombardovacího letectva, soustředění vojsk, velitelská stanoviště a střediska řízení ozbrojených sil a závody vojenského průmyslu umístěné mimo velká města.

Memorandum č. 59 navazuje na původní tzv. „Schlesingerovu doktrínu“, detailně ji rozpracovává a má demonstrovat schopnost USA zničit libovolný vybraný cíl na území protivníka. Jeho hlavním záměrem je však snaha uskutečnit „předstihující úder“ proti strategickým silám protivníka, vyřadit jich dostatečné množství a tím zabránit protivníkovi v uskutečnění „odvetného úderu“ proti objektům na území USA. Memorandum č. 59 je dále plně v souladu se záměry USA na vytvoření v západní Evropě tzv. „eurostrategických jaderných sil“, které by byly schopny společně s ostatními „jadernými silami na válčičti“ vést jadernou válku v Evropě bez účasti amerických strategických útočných sil.

Z prohlášení oficiálních a vojenských činitelů USA vyplývá, že dosavadní koncepce použití strategických útočných sil nevyhovuje, neboť neskýtá možnost dostatečně zničit strategické jaderné síly protivníka. Ztráty, které by byly USA způsobeny „odvetným úderem“ protivníka, by byly neúměrné. Jako východisko se nabízí tzv. „strategie hrozbou odpálením mezikontinentálních RS“ (Launch-on-Warning Strategy), kterou by měly zabezpečovat především mezikontinentální RS MX. Další možnost poskytuje koncepce „Fízené eskalace“, uplatňovaná i při použití strategických útočných sil. Memorandum č. 59 je konečně vytvořeno i na jejím teoretickém základě. Cílovým záměrem USA je však snaha zvrátit dosavadní strategickou jadernou rovnováhu ve prospěch USA. Americký ministr zahraničí A. Haig se k tomuto problému vyjádřil takto: „Rovnováha je již nepřijatelná, je třeba získat převahu, kdo chce zvítězit, musí být lepší, silnější a rychlejší než protivník“. Nepřijatelná je pro amerického prezidenta R. Reagana i nová smlouva SALT 2 (Strategic Arms Limitation Talks), podepsaná v roce 1979, jelikož podle jeho názoru nezabraňovala zbrzdění technického pokroku v oblasti strategických zbraňových systémů především na straně SSSR.

Prezident USA R. Reagan několikrát potvrdil, že hodlá pokračovat v politice z „pozice síly“. Svědčí o tom skutečnost, že přijal všechny zbrojní programy, které schválil jeho předchůdce, a prosadil zvýšení vojenského rozpočtu v rozpočtovém roce 1981—1982 z navrhovaných 184,4 na 188,8 miliardy dolarů a zvýšení vojenských úvěrů ze 199 na 221,4 miliardy dolarů. Zamýšlí zmodernizovat strategické bombardovací letectvo, jelikož rozhodnutí bývalého prezidenta J. Cartera o pozastavení výroby strategického bombardovacího letounu B-1 považuje za omyl. Nový strategický bombardovací letoun, odvozený od původního projektu letounu B-1, by měl být zaváděn do výzbroje od roku 1986 a

měl by se vyznačovat vyšší schopností překonávat PVO protivníka, velkou únosností bojové zátěže, velkým doletem, dobrými letovými vlastnostmi a především nižší cenou než letoun B-1, jehož cena vzrostla až na 83 milióny dolarů. Plánované zavedení RS s plochou dráhou letu do výzbroje strategických bombardovacích letounů B-52G nemůže nahradit nový strategický bombardovací pilotovaný letoun, neboť jen ten v sobě zahrnuje všechny potřebné charakteristiky soudobého prostředku vzdušného napadení: rychlost, nenápadnost, velký dolet, únosnost, schopnost rozlišovat cíle a vybírat je, řízení za letu, opakování startu a použití k vedení jaderných i konvenčních úderů.

Nové možnosti v použití strategických útočných sil poskytuje USA i kosmický prostor. I když platí mezinárodní dohody o zákazu rozmísťovat v něm zbraňové systémy, výzkum a zkoušky jeho využití pro vojenské účely však probíhají nerušeně. Dokazuje to i vývoj a úspěšná zkouška s americkým raketoplánem Columbia, uskutečněná v rámci programu Space Shuttle 12. 4. 1981. Americké ministerstvo obrany se nijak netají se svým záměrem využít tohoto programu pro vojenské účely. Z plánovaných 500 letů do roku 1992 je vyhrazeno 113 pro účely ministerstva obrany USA. Nejpozději v roce 1985 plánují USA, že raketoplán dopraví na oběžnou dráhu Země družici vyzbrojenou v první fázi přepadovými RS a později i laserem o velkém výkonu k ničení družic a mezikontinentálních RS protivníka. Netají se ani možností „kontrolovat“ družice na oběžných drahách v míru, i když to mezinárodní dohody nedovolují a je to možné považovat za akt nepřátelství. Existují i další záměry využití kosmického raketoplánu, popřípadě i jiných kosmických prostředků. To jsou však již otázky, které patří do oblasti možností využití kosmu pro vojenské účely, které však v budoucnu ovlivní v zásadním směru zásady dosavadního způsobu použití strategických útočných sil USA.

K VYDÁNÍ SOVĚTSKÉ VOJENSKÉ ENCYKLOPEDIE

Plukovník Ing. Josef Mareš, CSc.

V polovině minulého roku bylo v SSSR dokončeno vydávání Sovětské vojenské encyklopedie, systematicky uspořádaného vědeckoinformačního díla, které vysvětluje minulost, současnost a perspektivy rozvoje vojenství. Vojenskoteoretická literatura byla obohacena vskutku univerzální prací, ve které jsou vysvětlovány na základě marxismu-leninismu vědecké interpretace vojenských termínů a pojmů a rozsáhlé materiály vojenských znalostí vcelku.

Nejcharakterističtějším rysem materiálů v encyklopedii je jejich přísná vědeckost, třídní přístup k jednotlivým jevům, hloubka rozboru všech stránek vojenství a hledisko historické posloupnosti v jeho rozvoji.

Praktická potřeba připravit a vydat Sovětskou vojenskou encyklopedii vyplynula z celé řady objektivních faktů.

1. V poválečném období, zvláště však od začátku padesátých let, došlo k hlubokým kvalitativním změnám ve vojenství. Jak je známo, byly spojeny s vybavením armád řady států světa raketovými jadernými a dalšími nejdokonalejšími druhy zbraní a bojové techniky. Neustále se zdokonaluje organizační struktura vojsk. Byly dále rozvinuty způsoby ozbrojeného zápasu, teorie a praxe výcviku a výchovy vojsk. Uskutečnily se nové vojenskohistorické výzkumy.

2. V současných podmínkách nabylo na významu jednotné chápání vojenských termínů a pojmů, vzniklých zvláště v epoše vědeckotechnického pokroku. V sovětské vojenské vědě pokračuje proces diferenciace a integrace vědeckých znalostí, vznikla nová odvětví, nové pojmy a směry výzkumu. Se vznikem světové socialistické soustavy vznikla jednotná marxisticko-leninská vojenská věda, kterou dále rozvíjejí vědci všech států socialistického společenství.

3. V současné době zesílil vzájemný boj, zvláště v oblasti ideologie, dvou protichůdných socialistických systémů — kapitalistického a socialistického.

To vyžaduje nutnost včas se postavit proti jakékoli nepřátelské diverzi nepřátel míru a uvolnění napětí.

4. Sovětský lid a jeho ozbrojené síly, všichni sovětscí vojáci při obraně vymožeností socialismu, ve všech obdobích rozvoje Sovětského svazu, projevovali hromadné hrdinství, mužnost a odvahu. Jedním z ušlechtilých cílů vydání encyklopedie bylo na věky zapsat nesmrtelné válečné hrdinství, které prokázal sovětský lid a jeho ozbrojené síly ve válkách na obranu socialistické vlasti.

Sovětská vojenská encyklopedie obsahuje více než 11 tisíc vědeckých článků, které obsahují vojenskopolitickou, vojenskoteoretickou, vojenskotechnickou, vojenskohistorickou a vojenskogeografickou pro-

blematiku. Je vhodně ilustrovaná, má více než 5500 map, schémat a dalších grafických materiálů. Kromě toho jsou v ní fotografie mnohých politických, státních a vojenských činitelů.

Zvláštní místo mají v encyklopedii články, které vysvětlují základní poučky marxismu-leninismu o válce, armádě a obraně socialistické vlasti. V nich je zdůrazněno, že velká zásluha zakladatelů marxismu tkví v tom, že oni poprvé v historii vysvětlili původ a zdroje válek, všestranně zdůvodnili jejich sociálně historickou podmíněnost a ukázali principy vzniku válek. Ty jsou přirozeným důsledkem společenských vztahů, založených na systému sociálního a národnostního útisku.

Jednotlivé články jsou věnovány takovým významným pracím K. Marxe a B. Engelse, jako „Manifest komunistické strany“, „Kapitál“, „Anti-Dühring“ atd. K. Marx a B. Engels položili základ dialekticko-materialistické analýzy války, vytyčili přesné rysy učení o jejích druzích, typech a vědecké klasifikaci. Jako první ukázali a vyřešili problém vztahů války, míru a revoluce, úlohy lidových mas a vjevůdců ve válce, zákonitosti rozvoje vojenství.

Mnohé články encyklopedie jsou věnovány objasnění bohatého leninského vojenskoteoretického odkazu. V. I. Lenin je největším vojenským myslitelem, který položil základy sovětské vojenské vědy, hlavou ozbrojené obrany sovětského státu proti vnitřní a vnější kontrarevoluci. Jeho ideje v oblasti vojenství v celé historii sovětského státu byly a jsou základem pro KSSS a sovětské vojenské kádry k řešení vojenskoteoretických otázek a praktických úkolů vojenské výstavby.

Leninskému odkazu v oblasti vojenství jsou věnovány články: „V. I. Lenin“, „Válka a revoluce“, „Socialismus a válka“, „Obrana socialistické vlasti“, „Imperialismus jako nejvyšší stadium kapitalismu“, „Vojenský program proletářské revoluce“, „Stát a revoluce“, „Marxismus a povstání“ a mnohé další. V nich se rozebírá systém vědeckých názorů na podstatu, vznik, příčiny a zákony války, zákonitosti rozvoje hlavních prostředků jejího vedení — ozbrojených sil, obsahují klasifikaci války, na základě argumentů kriticky hodnotí buržoazní teorie války. Zvláštní pozornost je věnována problematice války a míru v současné epoše.

V Sovětské vojenské encyklopedii je podrobně vysvětleno leninské učení o obraně socialistické vlasti. V. I. Lenin ukazoval na nutnost přístupu k otázce o obraně vlasti

z konkrétních historických stanovisek, zvažovat přitom zvláštnosti a hlavní obsah dané epochy, charakter existujícího společensko-ekonomického a politického řádu ve státě.

Obrana socialistické vlasti je v encyklopedii rozebírána jako aktivní činnost (boj) státu a lidu řízeného komunistickou stranou, která směřuje k uchování a upevnění vymožeností socialismu, obraně státních hranic, územní celistvosti, suverenity a státních zájmů socialistické vlasti. Je uskutečňována jak vojenskými, tak i ekonomickými, politickými i jinými prostředky. V míru je to všestranná příprava k odražení jakékoliv agrese, rozhodné zamezení pokusů imperialismu podlomit základy socialismu. Při odražení agrese nabývá obrana vlasti formy přímého a rozhodného ozbrojeného zápasu s nepřítelem až do jeho úplného zničení.

V článcích encyklopedie se zdůrazňuje, že nejdůležitější místo v leninském učení o obraně socialistické vlasti má zásada o účasti všech pracujících při upevňování obrany státu, o stálé pohotovosti států k odražení ozbrojeného napadení jakéhokoliv nepřítele. V. I. Lenin vyvodil nejdůležitější závěr o tom, že ani jeden buržoazní stát nemá takové zdroje síly, pevnosti a vytrvalosti lidových mas, které rozhodují nakonec o průběhu a výsledku války, jako má socialistická společnost.

Obrana socialistické vlasti v současných podmínkách zůstává i nadále jednou z nejdůležitějších funkcí sovětského státu, prvořadým úkolem komunistické strany a je věcí všeho sovětského lidu. Je to podmíněno tím, že imperialismus byl a nadále zůstává nepřítelem míru, demokracie a socialismu, zdrojem válečného nebezpečí. Jeho agresivní podstata se projevuje v tom, že se nezřekl své globální strategie zničení světového socialismu válečnými prostředky a připravuje nejstrašnější zločin proti lidstvu — světovou jadernou válku.

V leninských pracích je vědecky dokázáno, že vytvoření vojenské organizace proletariátu je objektivní zákonitostí socialistické revoluce. Konkrétním vyjádřením takové organizace se stala armáda nového typu — socialistická armáda. V. I. Lenin ve svých pracích hluboce zdůvodnil její historické předurčení. Důkladně cha-

rakterizoval podstatu, odlišnost rysů armády nového typu, formy a metody jejího budování a přípravy, zákonitosti a perspektivy rozvoje.

V jednotlivých dílech encyklopedie je hluboce a vědecky zdůvodněna a vysvětlena vedoucí úloha KSSS při výstavbě ozbrojených sil a jejich udržování ve stavu vysoké bojové pohotovosti. Vojská politika tvoří důležitou část politiky strany, která určuje cíle a úkoly ozbrojeného zápasu dělnické třídy při nastolování diktatury proletariátu, organizaci obrany socialistické vlasti a výstavbě sovětských ozbrojených sil.

Ve stranických dokumentech jsou plně a všestranně stanoveny úkoly a způsoby upevňování sovětských ozbrojených sil.

V encyklopedii se zdůrazňuje, že strana při upevňování obranyschopnosti státu a zdokonalování ozbrojených sil rozpracovává a uvádí do života vojenskou politiku, která směřuje k zabezpečení spolehlivé obrany a bezpečnosti vlasti, k zabezpečení svých přátel proti napadení. To bylo předsvědčivě zdůrazněno i na zasedání Politického poradního výboru států — účastníků Varšavské smlouvy, věnovaném 25. výročí této obranné organizace. V organizaci vojenskopolitického svazku bratrských stran první vznikl kolektivní orgán který projevuje tvůrčí přístup k řešení problematiky upevnění míru, předkládá konkrétní návrhy a usiluje o jejich prosazení do života. Veškeré zkušenosti reálného světového socialistického společenství svědčí o tom, že silící jednotná a těsná semknutost jeho účastníků jsou ve prospěch jednak národním zájmům každého bratrského státu, jednak životním zájmům všech socialistických států, všech mírumilovných národů.

Významné místo v Sovětské vojenské encyklopedii patří článkům, které se zabývají nejdůležitějšími zásadami vojenské doktríny a soudobé vojenské teorie.

Sovětská vojenská doktrína svým charakterem a podstatou vyjadřuje třídně politickou linii komunistické strany a sovětského státu. Zdůrazňuje systém vědecky zdůvodněných oficiálních názorů na podstatu, charakter a způsoby vedení války, která může být nucena Sovětskému svazu, dále požadavky na vojenskou výstavbu, přípravu ozbrojených sil a státu ke zničení agresora. Vojenskou doktrínu vypracovává politické vedení státu za účasti nejvyšších vojenských orgánů na základě podrobné analýzy mnohých faktorů — mezinárodní situace, rozmištnění třídních sil ve světě, materiálních a zvláště válečných možností vlastního státu a pravdě-

podobných nepřátel, stavu prostředků ozbrojeného zápasu atd.

Základem sovětské vojenské doktríny jsou pokrokové ideje obrany socialistických vymožeností pracujících. V ní rozeznáváme dvě vzájemně podmíněné stránky — politickou a vojenskotechnickou. Politický obsah vojenské doktríny je určen tím, že Sovětskému svazu jsou cizí dobová války. Sovětský svaz nechce nikoho napadnout. Současně s tím svoboda a suverenita SSSR, jeho spojenců a přátel musí být spolehlivě garantovány.

Vojenskotechnický obsah vojenské doktríny v souladu s politickými zásadami zahrnuje otázky, které se týkají způsobů vedení války, vojenské výstavby, technického vybavení a udržování ozbrojených sil ve stavu trvalé bojové pohotovosti.

Vojenská doktrína se neustále vyvíjí. S rozvojem společnosti, vojenství, změnou politické situace a poměrem sil ve světě se její zásady upřesňují a rozvíjejí. Třídní podstata sovětské vojenské doktríny zůstává však beze změny.

V mnohých článcích encyklopedie jsou objasněny také soudobé vojenské doktrínální koncepce USA a jiných států NATO, ukázána jejich agresivní podstata. Koncepce odrážejí politiku vládnoucích kruhů imperialistických států a vyjadřují třídní zájmy monopolistické buržoazie, slouží reakčním cílům přípravy a vedení dobových válek, vybojování světové nadvlády.

Sovětské vojenské vědě je v encyklopedii věnována značná část článků, které vysvětlují její předmět, součásti a obsah. Zdůrazňuje se, že má třídní charakter a jejím hlavním objektem zkoumání je ozbrojený zápas. Vojenská věda je rozebírána jako systém znalostí o charakteru, zákonech války, přípravě ozbrojených sil a státu na válku a o způsobech jejího vedení. Na základě učení marxismu-leninismu o válce, armádě a obraně socialistické vlasti studuje zákony války, které odrážejí závislost jejího průběhu a výsledku na politice, stavu ekonomiky, morálně politických, vědeckotechnických a válečných možnostech bojujících stran.

Vojenská věda je uceleným systémem znalostí a zahrnuje obecné základy (obecnou teorii), teorii vojenského umění (strategii, operační umění, taktiku, velení vojskům), teorii vojenské výstavby, vojenského výcviku a výchovy, vojenskou ekonomiku a týlu, dále rovněž historii vojenského umění a ozbrojených sil. Je jednotná pro všechny druhy ozbrojených sil.

V článcích je objasněn proces zrodu sovětské vojenské vědy a hlavní etapy jejího formování.

Sovětská vojenská věda má tvůrčí charakter. Dosažené výsledky nejsou vrcholem vojenských znalostí. Změny, které probíhají v technickém vybavení i u příslušníků armády, zdokonalování forem a způsobů ozbrojeného zápasu — všechno to staví před vojenskoteoretické myšlení nové problémy. Celkový úkol vojenské vědy tkví v tom, aby současně vedla důsledně a praktické výzkumy ve prospěch všestranného zabezpečení rozvoje a přípravy ozbrojených sil v souladu s charakterem soudobé války.

Vojenská věda je dialekticky spojena se speciálními odvětvími společenských, přírodních a technických věd, které přímo zabezpečují přípravu armády k obraně vlasti, k vybudování zbraňových systémů a všestrannému zabezpečení ozbrojeného zápasu.

Teorie vojenského umění tvoří hlavní část vojenské vědy. Proto také nejdůležitějšími otázkami strategie, operačního umění a taktiky je věnována v encyklopedii zvláštní pozornost. Zahrnuje přibližně 20 % z celkového množství materiálů.

V článku „Vojenské umění“ jsou přesně vysvětleny základy sovětského vojenského umění, obsah jeho součástí a období vývoje, zvláště v letech Velké vlastenecké války. Je rovněž charakterizováno vojenské umění armád USA, Velké Británie a fašistického Německa. V mnohých člancích jsou rozebrány vojenskostrategický charakter soudobé války, hlavní rysy a zvláštnosti strategických operací, operací svazů ozbrojených sil, vševojskového, námořního, protivzdušného a vzdušného boje.

V zásadním článku „Strategie vojenská“ je přesně a vědecky zdůvodněno určení pojmu vojenská strategie jako součásti a nejdůležitější oblasti vojenského umění. Strategie zkoumá zákonitosti a strategický charakter války, způsoby jejího vedení, zpracovává základy plánování, přípravy, vedení války a strategických operací. Strategie se dále zabývá řešením otázek, které souvisí s:

- určením strategických úkolů ozbrojených sil a potřebných sil a prostředků ke splnění těchto úkolů v konkrétních podmínkách války;
- rozpracováním a uskutečněním opatření k přípravě ozbrojených sil, válčišť, hospodářství a obyvatelstva na válku;
- organizací rozvíjení ozbrojených sil a jejich řízením při vedení strategických operací;
- studiem možností pravděpodobného nepřítele k vedení války a strategických operací.

V článku je ukázána vzájemná spojitost strategie a politiky, jejich závislost za rozhodující úlohy politiky. Tato závislost je podmíněna podstatou války, která je pokračováním politiky tříd a států násilnými prostředky. Vedoucí úloha politiky ve vztahu ke strategii spočívá v tom, že politika vypracovává cíle války, určuje způsoby jejího vedení, stanoví strategii úkolů a vytváří podmínky k jejich splnění. Pokud se týče strategie, zpětně působí na politiku. V článku se dále zdůrazňuje, že na obsah a charakter vojenské strategie rozhodující měrou působí ekonomika a sociálně politické zřízení státu.

V souladu se změnami vojenskopolitické situace ve světě, s rostoucími možnostmi Sovětského svazu a států socialistického společenství se dále rozvíjí a zdokonaluje vojenská strategie v plném souladu s politikou strany na základě technického vybavení ozbrojených sil. Soudobou válku, jestliže ji imperialisté rozpoutají, strategie rozebírá jako rozhodující střetnutí mezi dvěma protikladnými systémy. Tato válka je nevidaná svým rozmachem, úporností bojujících stran mnohamilionových spojeneckých ozbrojených sil, vedená s nejrozhodnějšími cíli. V jejím průběhu budou plně využity veškeré vojenské, ekonomické a duševní síly socialistických států k úplnému zničení agresora.

V soudobé válce podstatně narůstá význam společné strategické činnosti různých druhů ozbrojených sil. Prakticky různé formy strategických operací na kterýchkoliv válčících mohou být vedeny jen společným úsilím všech druhů ozbrojených sil. Z toho důvodu nemůže mít každý druh ozbrojených sil vlastní strategii. V soudobých podmínkách nabývá na rozhodujícím významu prozkoumání všech otázek výstavby a přípravy ozbrojených sil z jednotlivých stanovisek, z hlediska společných úkolů ozbrojených sil, ovšem s přihlédnutím ke zvláštnostem každého jejich druhu.

Sovětská vojenská strategie má za to, že válka je složitý systém vzájemně propojených mohutných, současných a postupných operací. Válku klasifikuje jako rozhodující střetnutí mezi dvěma protikladnými světovými společensko-politickými systémy — socialistickým a kapitalistickým.

I když pokládá útok za hlavní druh strategické činnosti, sovětská vojenská strategie udílí důležitou úlohu také obraně. Předpokládá možnosti její organizace a vedení jak v operačně taktickém, tak i strategickém rozsahu s cílem zmařit nebo odrazit útok nepřítele, udržet určité území, získat čas pro soustředění potřebných sil, uchovat síly na stanovených směrech

a vytvořit převahu sil nad nepřítelem na jiných směrech.

Významné místo v encyklopedii mají materiály, ve kterých jde o teorii a praxi **operačního umění**. V této části se objasňuje historická podmiňnost, ukazují zákonitosti jeho rozvoje, určují se hlavní a nejdůležitější faktory, které ovlivňují v současném období obsah a rozvoj operačního umění. Přesvědčivé jsou ukázkami přednosti sovětského vojenskoteoretického myšlení.

Operační umění se neustále rozvíjí. Objevují se nové směry ve výzkumu, které souvisí s využitím soudobých druhů zbraní a vojenské techniky, s růstem rozsahu a intenzity ozbrojeného zápasu a se zvýšením vzájemné spojitosti operačního umění druhů ozbrojených sil.

Jedním z hlavních a komplexních problémů v současné době zůstává hluboké a všestranné rozpracování otázek přípravy a vedení vševojskových a společných operací, vedených spojeným úsilím všech druhů ozbrojených sil, dále i vedení samostatných operací a bojové činnosti. V jednotlivých částech je věnována značná pozornost způsobům přípravy a vedení takových operací, vysoké spolehlivosti splnění operačních úkolů v nejkratší době, s nejmenší spotřebou sil a prostředků, s minimálními ztrátami a s největším využitím možností nových druhů zbraní a bojové techniky.

Značná část článků encyklopedie je věnována problémům nejdynamičtější oblasti vojenského umění — **taktice**, která zahrnuje teorii a praxi přípravy a vedení boje jednotek, útvarů a svazků různých druhů ozbrojených sil, druhů vojsk (sil) a speciálních vojsk.

Taktika je nejen nejdynamičtější, ale také nejširší oblastí vojenských znalostí. Každá výměna jednoho pokolení zbraní druhým se v první řadě odráží v taktice, nevyhnutelně má za následek nové taktické zásady boje a metody přípravy svazků a útvarů. To se nakonec odráží ve strategickém použití ozbrojených sil.

Zdůrazňuje se, že objektem zkoumání taktiky je boj, který představuje organizované ozbrojené střetnutí jednotek, útvarů a svazků různých druhů vojsk a ozbrojených sil bojujících stran.

Historické zkušenosti svědčí o tom, že charakter boje je v přímé závislosti na prostředcích jeho vedení. Počínaje dobou vzniku střelných zbraní pozorujeme neustálou tendenci narůstání úlohy palby, úderu a manévru v boji. Logickým důsledkem toho se stalo zvýšení manévrovosti,

rozhodnosti a aktivity bojové činnosti vojsk na zemi, ve vzduchu a na moři.

V soudobém boji nesmírně vzrostl význam palebného ničení při dosahování úspěchu. Zvláště velká je jeho úloha v podmínkách vedení bojové činnosti bez použití jaderných zbraní. Možnosti a charakter palebného ničení se každým rokem podstatně mění. Výsledky boje jsou čím dál tím více závislé na dovedném skloubení palby, úderu a manévru. Nebude-li úder připraven palbou a odpovídajícím manévrem, nebude mít požadovaný výsledek. Přesně tak i palba a manévr, budou-li zakončeny úderem, nepovedou k vítězství nad nepřítelem.

V encyklopedii je věnováno značné místo otázkám **teorie velení**. Zdůrazňuje se, že v současné době se zásadně změnila bojová složení vojsk, jejich vybavenost, palebná síla, manévrovost a charakter operací. V soudobých podmínkách mohou dovést řídit vojska jen kompetentní vojévůdci, kteří dokonale zvládli vojenskou vědu, bojovou techniku a výzbroj a dokážou je prakticky použít na bojišti.

Komunistická strana vyžaduje od vojenských kádrů, aby se odpovědně učily vojenství, trvale zdokonalovaly své vojenskopolitické a vojenskotechnické znalosti, neustále zvyšovaly svou odbornou kvalifikaci, dovedly velet vojskům na základě hlubokých znalostí podstaty soudobého boje a operace a vědeckých metod řízení s širokým využitím automatizovaných systémů velení. Rozvoj výpočetní techniky rozšířil vliv použití matematických metod výzkumu ve vojenství a zvýšil jejich účinnost. Přitom zvláštní místo mají metody matematického modelování, které jsou jedním z prostředků prověrky pravdivosti teoretických prací, správnosti a zdůvodnění přijatých rozhodnutí. Matematické modelování je důležitým doplňkem tvůrčí činnosti velitelů, napomáhá růstu vědeckého zdůvodnění přijímaných rozhodnutí, nepřetržitosti a pružnosti velení vojskům při přípravě a v průběhu operace.

Velký význam mají rovněž články o rozvoji a využívání spojovacích prostředků v boji a operaci. Je v nich správně podotknuto, že bez širokého mnohokanálového systému, založeného na komplexním využití všech prostředků a druhů spojení, nemůžeme docílit normálního průběhu procesu velení. Značná pozornost je věnována rozboru systému míst velení, jejich rozmístění, přemístování a organizace práce na nich.

□

Mnoho článků je v encyklopedii věnováno otázkám výstavby ozbrojených sil. Zdůrazňuje se v nich, že hlavním základem vojenské výstavby je řízení ozbrojených sil komunistickou stranou, posílení úlohy a vlivu stranických organizací v armádě.

Na základě leninských idejí a odhalených zákonitých spojitostí mezi socialistickým společenstvím a jeho vojenskou organizací, mezi úrovní rozvoje vojenství a stavem ozbrojených sil, komunistická strana rozpracovala a neustále zdokonaluje vědecký systém názorů na výstavbu a přípravu armády. V současné době je zvláště aktuální sladění rozvoj různých prostředků ozbrojeného zápasu. V encyklopedii je zdůrazněno, že tabulková a organizační struktura útvarů, svazků, svazů a orgánů velení musí zabezpečovat nejefektivnější využívání bojových možností zbraní, techniky, zvýšení palebné a úderné síly, spolehlivost systému velení. S probíhajícími změnami v ozbrojených silách vzniká potřeba dalšího zdokonalování celkového systému doplňování armád, průběhu vojenské služby, přípravy důstojnických kádří a zdokonalování jejich velitelské přípravy, rozpracování vědeckých zásad vojenského výcviku a výchovy vojsk, další upevnění vojenské kázně a organizace služby vojsk.

V encyklopedii je dostatečně vysvětleno **určení jednotlivých druhů ozbrojených sil, druhů vojsk a speciálních vojsk.**

Raketová vojska strategického určení představují mohutnou sílu, která je schopna zkrátit každého agresora. Jsou ve stavu vysoké bojové pohotovosti a jsou předurčena k plnění strategických úkolů v jaderné válce.

Pozemní vojska jsou nejpočetnějším a všestranným druhem ozbrojených sil. Základ jejich bojové síly tvoří operačně taktické raketové systémy, tanky, obrněná vozidla, dělostřelectvo a další soudobá bojová technika. Mají značnou palebnou a údernou sílu, vysokou manévrovost a samostatnost. Jsou předurčena k plnění úkolů zničit uskupení vojsk nepřítel na kontinentálních válčících.

Vojska protivzdušné obrany státu jsou předurčena k efektivnímu boji se vzdušným nepřítelem, obraně administrativních, politických a průmyslových center státu, uskupení ozbrojených sil a důležitých vojenských a jiných objektů. V míru zabezpečují obranu vzdušných hranic státu.

Letectvo je vysoce manévrový druh ozbrojených sil, schopný zničit letecká, pozemní a jaderná uskupení nepřítel, narušit práci jeho týlu a dopravy a plnit další bojové úkoly.

Celá řada článků encyklopedie je věnována otázkám **výcviku a výchovy sovětských vojáků.**

Komunistická výchova vojáků je součástí veškeré činnosti strany věnované výchově sovětských lidí a předpokládá v první řadě zvyšování úrovně ideově politického zocelení vojáků, formování vysokých morálních bojových kvalit, hluboké chápání vojenských povinností, uvědomělý vztah k práci, přeměnu norem komunistické morálky a přesvědčení na pravidla chování, výchovu v duchu sovětského vlastenectví a proletářského internacionalismu a všestranný kulturní a fyzický rozvoj vojáků. V jednotlivých částech jsou vysvětleny různé formy a metody vojenského výcviku a výchovy, způsoby zvyšování účinnosti přípravy vojsk (sil) a štábů.

Významné místo mají v encyklopedii články, věnované otázkám **stranickopolitické práce v ozbrojených silách.**

Leninské ideje a závěry o významu morálního činitele ve válce jsou metodologickým základem činnosti strany v morálně politické a psychologické přípravě vojáků. Na výjimečně důležité významu nabývá stranickopolitická práce, která vždy byla a zůstane mohutnou zbraní naší armády.

Mimořádnou účinnost stranickopolitické práce v sovětských ozbrojených silách, zdůrazňuje se v encyklopedii, je možné vysvětlit tím, že je uskutečňována za přímého řízení komunistické strany.

Stranickopolitická práce v sovětských ozbrojených silách se zdokonaluje na pevných sociálních základech. Její obsah odráží trvalý duševní růst sovětské společnosti, kultury a vzdělání všeho lidu.

Vojenskotechnická tematika a otázky válečné ekonomiky a týlu jsou v encyklopedii dostatečně zastoupeny. V jednotlivých dílech jsou uveřejněny materiály o různých vzorech zbraní a vojenské techniky, počínaje kopím a starými zbraněmi s křesadlovým zapalováním a konče kumulativními náložemi, raketami, jadernými a jinými druhy zbraní.

Zbraně a vojenská technika jsou materiálním základem vojenské teorie. Proto také encyklopedie obsahuje značnou část (asi 2000 článků) této problematiky. Jsou vysvětlovány takové otázky, jako historie rozvoje, určení, principy činnosti, takticko-technická data a konstrukční řešení mnohých zbraní a vojenské techniky. Značná pozornost je věnována zbraním, používaným ve druhé světové válce; zvláštní místo však zaujímají soudobé typy zbraní a vojenské techniky, které vznikly ve spojitosti s prudkým vědeckotechnickým pokrokem.

Otázky vojenské ekonomiky a týlu jsou obsaženy v celé řadě speciálních článků. V nich je analyzována dialektická vzájemná spojitost ekonomiky a soudobé války, formulace požadavků, které válka klade na systém ekonomického zabezpečení výstavby ozbrojených sil. Vojenská ekonomika je definována jako objektivní realita. Je analyzována z historického hlediska jejího rozvoje. Je poukázáno i na hlavní zákonitosti, vlastní tomuto procesu.

V materiálech jsou vysvětleny otázky teorie a praxe materiálního zabezpečení, přísunu materiálních prostředků, dopravy, zdravotnického a dalších druhů zabezpečení ve strategickém, operačním a taktickém rozsahu. Tyto otázky jsou rozebírány z hlediska historie, současného stavu a perspektivy rozvoje týlového zabezpečení.

Otázkám **vojenské historie** je v encyklopedii věnováno přes 3,5 tisíce článků. Ty obsahují krátký popis historie válek a vojenského umění od válek nejstarší doby až do dnešních dnů. Jsou rozebírána jednotlivá sražení, která nejvíce přispěla k rozvoji vojenského umění. Nejdůležitější místo mají články, věnované slavné minulosti. Výstižně je objasněna bojová činnost sovětských vojsk v letech občanské války a zvláště Velké vlastenecké války. Důkladně jsou zhodnoceny bitvy u Moskvy, Stalingradu, na Kurském oblouku, bitvy o Leningrad, Kyjev, běloruská a berlínská operace i mnohé další, které svým rozmachem a významem nemají sobě rovné v historii válek. Jejich studium, tvůrčí zvládnutí a využívání je jedním z nejdůležitějších úkolů sovětských vojenských kádřů.

Bojové zkušenosti z minulé války vyzbrojují důstojnické kádry ozbrojených sil hlubokým chápáním vědeckých základů

rozvoje vojenství, napomáhají jim správně využívat historických zkušeností ve své vědecké a praktické činnosti.

Encyklopedie obsahuje i tematiku základů vojenské geografie. Zahrnuje materiály z oblasti kartografie, vojenskogeografické popisy států, prostorů a oblastí. Kromě krátkého fyzického geografického popisu články obsahují historické údaje o státě, prostoru, státním a hospodářském zřízení, struktuře ozbrojených sil, hlavních politických stranách a operačně strategickém významu jednotlivých prostorů.

Poměrně důkladně je charakterizována politická mapa světa a současné rozdělení třídních sil. Je ukázána agresivní podstata a reakční charakter zahraniční politiky USA a jiných států bloku NATO, která směřuje proti státům socialistického společenství, silám revolučního a národně osvobodeneckého hnutí. V řadě článků jsou uvedeny nejnovější údaje o stavu současných agresivních bloků, jejich zaměření a o početných vojenských základnách imperialistických států. Jsou uvedeny nejnovější informace o ozbrojených silách různých států světa, jejich podstatě, složení, organizaci a vybavení i o názorech na přípravu a vedení ozbrojené činnosti různého rozsahu.

Zajímavé jsou články biografického charakteru. Jejich obsahem jsou krátké životopisy jednotlivých historických osobností dávné minulosti, významných činitelů komunistické strany a sovětského státu, slavných ruských a sovětských vojevůdců a vysokých vojenských velitelů.

Rada článků je věnována významným činitelům komunistického a dělnického hnutí — aktivním bojovníkům za sociální pokrok a vítězství idejí komunismu.

Vydání Sovětské vojenské encyklopedie je významnou událostí. Setkalo se s velkým uspokojením, a to nejen mezi vojenskými kádry, ale také v širokých vědeckých kruzích. Encyklopedie bude potřebným pomocníkem při vypracovávání jednotných názorů na základní problémy vojenské teorie a praxe, na prohlubování znalostí, na různé otázky vojenství. Encyklopedie nejen že systematicky uspořádává vojenské znalosti, ale také plní řadu jiných funkcí — vědeckoinformační, ideologickou a výchovnou. Vojenské kádry v ní najdou odpovědi na mnohé zajímavé otázky. Materiály encyklopedie poskytují užitečné informace také pro ty civilní čtenáře, kteří se zajímají o vojenství a napomáhají upevňování spojení lidu a armády, zvyšování úrovně vojenskovlastenecké výchovy mládeže.

СОДЕРЖАНИЕ

Полковник Владимир Рыбецки, кандидат философских наук	
XVI съезд КПЧ о обороне ЧССР	3
Автор рассматривает вопросы обороны ЧССР в тесной связи с дальнейшим строительством развитого социалистического общества и с расширением политического и военного сотрудничества социалистических стран в рамках Варшавского Договора. Он делает из этого вывод для определения главного направления военной политики КПЧ, а также принципов решения актуальных проблем.	
Подполковник Ян Полашек, кандидат философских наук	
Противоречия между марксистско-ленинской и маоистской теорией насилия	9
Автор критически относится к основным философско-методологическим взглядам маоистов, которые деформируют понимание характера современной эпохи, главного противоречия современного революционного процесса, а также проблематики войны и мира.	
Подполковник Карел Гишка капитан Франтишек Кноблех	
Дисциплина и дисциплинарная практика	16
Авторы обращают внимание на объяснение вопросов: сущность дисциплинарной практики, значение аналитической деятельности, сущность требовательности, влияние развития инициативы и активности на военную дисциплину и формирование отношений в коллективах подразделений, а также значение общественного мнения и индивидуального подхода к воспитанию подчиненных. Кроме этих вопросов они рассматривают также метод единого и дружественного усилия.	
ВОЕННОЕ ИСКУССТВО	
Генерал-майор Яромир Яшек, кандидат военных наук, доцент	
Оборона в горно-лесистой местности	21
Автор статьи разбирает особенности горно-лесистой местности для организации и ведения оборонительного боя и операции. Он подробно объясняет задачи и возможности главных родов войск в обороне в условиях указанной местности. Особое внимание он уделяет: целям и организации обороны, оперативному и боевому построению, задачам фронтовой авиации, ракетному войску и артиллерии, боевым действиям ПВО, инженерному войску, организации управления и связи.	
Подполковник Станислав Потужник, кандидат военных наук	
Маневр в обороне мотострелковой дивизии	29
Автор разбирает возможное распределение маневра сил и средств мотострелковой дивизии в обороне. Он разбирает виды маневра по целям, элементам боевого порядка дивизии и по месту ведения маневра. Кроме этого распределения автор указывает на условия, которые обеспечивают успешное проведение маневра. Основное внимание он уделяет разбору маневра с целью преграждения возникших брешей, а также уничтожения воздушных десантов противника.	
Полковник Йиржи Кржижек, кандидат военных наук	
Устойчивость и активность общевойскового соединения в обороне	37
Автор сначала разбирает понятия „устойчивость“ и „активность“ обороны, а потом их отдельные элементы. Он подчеркивает важность значения устойчивости против ОМП, активность боя со средствами ядерного нападения противника, значение полосу обеспечения и контрподготовки, а также предназначение вторых эшелонов и резервов.	

Майор Йиржи Фоглтанц	
Применение ЭВМ при подготовке данных ХУ1 съезда КПЧ	41
Автор статьи информирует читателей о использовании ЭВМ в партийно-политической работе, а именно в разработке списка членов и кандидатов в члены КПЧ в Чехословацкой Народной армии.	
Полковник Теодор Крупичка	
К организации единой системы ПВО	43
Автор на основе разбора боевых действий авиации НАТО, разбирает организацию единой системы ПВО в районе совместных боевых действий войск ПВО страны. Он объясняет ее содержание, формы и способы планирования ПВО в районе совместных действий (организацию единой системы радиолокационной разведки и ведения зенитно-ракетного огня, систему наведения и боевые действия истребительной авиации, РЭБ, а также систему управления).	
Подполковник Мирослав Соучек, кандидат военных наук	
Радиоэлектронная защита войск ПВО страны	48
Автор в теоретическом плане разбирает проблематику радиоэлектронной защиты войск ПВО страны. Проводит оценку способов определения эффекта радиолокационных помех и предлагает решение этой задачи методом определения отдельных областей помех, а также разбирает взгляды на работу радиоэлектронной защиты.	
Полковник Ладислав Прохазка	
Военно-научная конференция Химического войска	55
Статья посвящена военно-научной конференции Химического войска ЧНА по вопросам дальнейшего повышения эффективности специальной обработки войск. Статья содержит выступление начальника Химического войска МНО, а также важнейшие выступления некоторых участников военно-научной конференции.	
Полковник Ярослав Петерек	
Электромагнитная совместимость радиоэлектронных средств в операции . .	62
Автор статьи на основе определения возможного количества радиоэлектронных средств в наступательной операции фронта, разбирает организацию обеспечения электромагнитной совместимости в подготовке и ведении операции. Далее он рассматривает: обязанности начальника штаба и начальника РЭБ в этом отношении, методику оценки электронной обстановки, а также возможный способ планирования.	
ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ	
К проблематике управления войсками	67
ИНФОРМАЦИИ	
Полковник Мирослав Кадера	
Ядерное оружие и военная стратегия США и НАТО в семидесятых и восьмидесятых годах (вторая часть)	75
Автор рассматривает возможности применения ядерного оружия стратегического назначения в концепции „управляемой эскалации“. Особое внимание он уделяет внедрению стратегических управляемых ракет с многократными маневренными головками и вероятно их усовершенствованию в точности попадания, а также количеству ядерных головок отдельных типов управляемых ракет стратегических наступательных сил США.	
Полковник Йосеф Мареш, кандидат военных наук	
К выпуску Советской Военной Энциклопедии	80
Автор статьи знакомит читателей с научно-информационным трудом с точки зрения истории, современности и перспективы развития военного дела. Где особое внимание уделено самым важным принципам военной доктрины и современной военной теории.	